

ISSN 2522-1272
online ISSN 2786-8532

Taras Shevchenko National University of Kyiv
Educational and Scientific Institute of Journalism

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут журналістики

Scientific Notes of the Institute of Journalism

Наукові записки Інституту журналістики

Т. 1 (84)
Том 1 (84)

2024

Scientific Notes of the Institute of Journalism is a semi-annual academic peer-reviewed journal, published by the Educational and Scientific Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

The Journal publishes original contributions based on studies in mass communication that reflect the current trends in Ukraine and in the world, as well as the patterns, processes, structures and forms of mass communication. Priority is given to the relevant for Ukrainian and international audiences research of mass communication trends in development of media technologies, journalism, publishing, advertising, public relations, social informatics, document science, librarianship and etc. The Journal also publishes reviews of books in the field of mass communications issued over the past two years.

Audience of the Journal includes academics, lecturers, students, professionals in the field of media and communications, as well as a wide range of readers interested in modern trends in development of communication.

The Journal's format corresponds to the international standards; articles undergo a peer-review procedure; International Editorial Board includes prominent academics in the field of social communications.

The journal is included in "The List of scientific professional editions of Ukraine", in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Sciences, Candidate of Sciences and Doctor of Philosophy may be published. Category "Б".

ISSN 2522-1272 (Print)

online ISSN 2786-8532

Certificate of registration: KV# 24029-13869ПП of 2019-05-28.

Editorial Address: «Scientific Notes of the Institute of Journalism», Educational and Scientific Institute of Journalism,

36/1 Yuriy Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine.

Phone: (+38044) 481 4548. Fax: (+38044) 483 0981.

Email: publishing.group.ij@gmail.com.

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

The Journal is guided by ethical standards, recommended by the Committee on Publication Ethics. We recommend reading the relevant rules at the COPE official website: <http://publicationethics.org>.

Scientific Notes of Institute of Journalism does not tolerate plagiarism; the authors submitting articles affirm that their manuscripts are original and have not been published previously.

The Journal's Editorial Board ensures that each manuscript is reviewed impartially, without regard to gender, race, nationality, religion, citizenship, etc. of the author.

Peer Review Policy

Scientific Notes of the Institute of Journalism practices a blind review policy. All the papers are reviewed by the independent experts, appointed by the Editorial Board from a number of the well-known experts in the relevant scientific field. The final decision to publish or to decline the paper is made by the Editor-in-Chief, who is guided in his actions by the conclusions of the experts. When submitting the article, the author can request to exclude two scientists or two institutes from the list of possible experts.

Peer review procedure may take up to 10 weeks, depending on the workload of experts and on the complexity of the subject. The Editorial Board informs the author of the reviewers' comments and of the decision to accept or to decline the paper.

If the decision is positive, the author makes the appropriate corrections and sends to the editorial board the final version of the paper. This amended version is signed by the author and by the experts to print, and no further changes are allowed. While approving the content of the issue, the Editorial Board takes into account the date of receipt of the final version of the paper.

Researchers, who want to take part in the peer review procedure of the Journal, should have a degree in the relevant scientific fields, the appropriate experience and high reputation in the academic world. Please send your resume to the Editorial Board at publishing.group.ij@gmail.com.

Наукові записки Інституту журналістики, Том 1 (84) 2024

веб-сайт журналу: <http://www.scientific-notes.com/>

«Наукові записки Інституту журналістики» – фахове наукове видання Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Журнал публікує оригінальні, закінчені роботи за результатами досліджень з соціальних комунікацій, що відображають сучасні тенденції розвитку галузі в Україні та світі, закономірності, процеси, структури та форми масовокомунікаційної діяльності. Пріоритет надається актуальним для української та світової аудиторії дослідженням розвитку соціальнокомунікаційних технологій, медіа, журналістики, видавничої справи, реклами, зв'язків з громадськістю, соціальної інформатики тощо. Також журнал друкує рецензії на книги в галузі соціальних комунікацій, що вийшли друком впродовж останніх двох років. **Аудиторія** журналу – науковці, викладачі, студенти, професіонали у галузі медіа та комунікацій, а також широке коло читачів, які цікавляться сучасними тенденціями розвитку комунікаційного простору.

Формат журналу відповідає міжнародним стандартам; статті проходять процедуру рецензування; Міжнародна редакційна колегія включає видатних учених у галузі соціальних комунікацій.

Журнал включено до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук і доктора філософії». Категорія «Б». Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.11.2020 № 1471. Додаток 3.

ISSN 2522-1272

online ISSN 2786-8532

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 24029-13869ПР від 28.05.2019 р.

Адреса редакції: «Наукові записки Інституту журналістики», Навчально-науковий інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, вул. Юрія Іллєнка, 36/1, м. Київ, 04119, Україна

Тел.: (+38044) 481 4548. Факс: (+38044) 483 0981.

Email: publishing.group.ij@gmail.com.

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 16 від 14 травня 2024 р.).

Усі права застережено. Посилання на матеріали видання під час їх цитування обов'язкові.

Наукові записки Інституту журналістики : науковий журнал / голов. ред. Володимир Різун; Навчально-науковий інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. 2024. Т. 1 (84). 136 с.

Етика публікацій

Журнал «Наукові записки Інституту журналістики» керується етичними нормами, рекомендованими «Комітетом з етики публікацій» / Committee on Publication Ethics (COPE). Ознайомитися із відповідними правилами можна на офіційному сайті COPE: <http://publicationethics.org>.

Автори відповідальні за оригінальність поданих ними рукописів, які не повинні містити плагіату і не повинні бути опубліковані раніше в інших виданнях.

Редакція журналу гарантує, що кожен рукопис розглядається неупереджено, незалежно від статі автора, його раси, національності, віросповідання, громадянства і под.

Політика рецензування

Усі статті проходять процедуру «сліпого» рецензування незалежними експертами, яких призначає Редколегія з числа фахівців у відповідній науковій галузі. Остаточне рішення щодо публікації чи відхилення статті приймає головний редактор, який керується у своїх діях висновками рецензентів. Подаючи статтю, автори можуть попросити виключити зі списку можливих рецензентів не більше двох учених або двох вищих навчальних закладів. Процедура рецензування може тривати до 10 тижнів, залежно від завантаженості експертів та тематики статті. Редакція інформує автора про зауваження експертів та рішення про прийняття матеріалу до друку або відмову в публікації. У разі позитивного рішення Редколегії автор вносить відповідні правки та надсилає до редакції остаточний варіант матеріалу. Виправлений варіант рукопису підписується автором і рецензентами («До друку»), і подальшим змінам не підлягає. При затвердженні змісту номеру журналу редколегія керується датою надходження останнього варіанту статті.

Науковці, які бажають долучитися до числа рецензентів журналу «Наукові записки Інституту журналістики», повинні мати науковий ступінь у відповідних галузях наук, належний досвід роботи та високу репутацію в академічному світі. Резюме можна надсилати до редакції журналу на e-mail: publishing.group.ij@gmail.com.

Editorial Board

Editor-in-Chief:

Volodymyr Rizun, D. Sc. (Philology), Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5216-3755>

Associate Editor:

Yurii Havrylets, PhD (Social Communications), Assistant Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4899-5815>

Editorial Board:

Yurii Bidzilia, D. Sc. (Social Communications), Associate Professor, Uzhhorod National University, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-5134-3239>

Madina Ashilova, PhD (Philology), associate professor of the Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages, Republic Kazakhstan, <https://orcid.org/0000-0002-7634-7727>

Artem Zakharchenko, PhD (Social Communications), Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3877-8403>

Anzhelika Dosenko, PhD (Social Communications), Associate Professor, Boris Hrinchenko Kyiv University, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5415-1299>

Nico Drok, PhD (Media), President of the European Journalism Training Association, professor of Media & Civil Society at Windesheim University of Applied Sciences in Zwolle, Netherlands, <https://orcid.org/0000-0001-8494-4540>

Shailendra Bahadur Singh, PhD (Media), Head of journalism program at the University of the South Pacific, Suva, Fiji, <https://orcid.org/0000-0002-7493-5496>

Dawn Gilpin, PhD (Mass Media and Communications), Associate Professor, Arizona State University, Phoenix, AZ, United States of America, <https://orcid.org/0000-0002-4022-1575>

Executive Secretary:

Tetyana Skotnykova, PhD (Thermal Physics), Senior Research Fellow, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

INDEXED IN

ICV 2022: 83.46

ICV 2021: 95.41

ICV 2020: 72.51

ICV 2019: 65.76

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

M. Maksymovych
Scientific Library

National Library of Ukraine
Vernadsky

Наукові записки Інституту журналістики, Том 1 (84) 2024

веб-сайт журналу: <http://www.scientific-notes.com/>

Редакційна колегія

Головний редактор:

Володимир Різун, *д-р філол. наук, проф.*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5216-3755>

Заступник головного редактора:

Юрій Гаврилець, *к. соц. ком., асистент*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4899-5815>

Редколегія:

Юрій Бідзіля, *д-р наук соц. ком, доц.*, Ужгородський національний університет, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-5134-3239>

Мадіна Ашилова, *доктор філософії, доцент* Казахського університету міжнародних відносин та світових мов імені Абилай Хана, Республіка Казахстан, <https://orcid.org/0000-0002-7634-7727>

Артем Захарченко, *канд. наук соц. ком., доцент*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3877-8403>

Анжеліка Досенко, *к. соц. ком., доцент*, Київський університет імені Бориса Грінченка, Інститут журналістики, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5415-1299>

Ніко Дрок, *PhD, президент Європейської асоціації журналістської освіти, лектор медіа та громадянського суспільства в Університеті прикладних наук Віндесхайма, м. Зволле, Нідерланди*, <https://orcid.org/0000-0001-8494-4540>

Шайлендра Багадур Сінгх, *PhD, голова відділення журналістики в Південнотихоокеанському Університеті, м. Сува, Республіка Фіджі*, <https://orcid.org/0000-0002-7493-5496>

Дон Гілпін, *PhD, доцент з відзнакою, Університет штату Арізона, м. Фінікс, Сполучені Штати Америки*, <https://orcid.org/0000-0002-4022-1575>

Відповідальний секретар:

Тетяна Скотникова, *канд. тех. наук, старш. наук. співроб.*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ЖУРНАЛ ІНДЕКСУЄТЬСЯ В

ICV 2022: 83.46

ICV 2021: 95.41

ICV 2020: 72.51

ICV 2019: 65.76

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

M. Maksymovych
Scientific Library

 National Library of Ukraine
Vernadsky

Contents

Information for Authors.....	10
Volodymyr Rizun , Biographic Reference.....	10

IN THE SYSTEM OF SOCIAL COMMUNICATIONS

40 basic ideas to creating mass information theory.....	11
Volodymyr Vladymyrov , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	
Feedback on Volodymyr Vladimirov's article «40 basic ideas to creating mass information theory».....	18
Valeriy Ivanov , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	

JOURNALISM / PUBLICISM

Artistic Details in Stepan Kolesnyk's Publicistic Works as a Means of Author's Stylistic Expression.....	21
Alla Kobynets , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i> , Vita Goian , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	
Violation of Word-Formation and Morphological Norms in Media Texts (based on the material of the UNIAN news feed).....	36
Iryna Marynenko , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i> Tetiana Melnychenko , <i>Flight Academy of the National Aviation University</i>	

TELEVISION AND RADIO

The Ukrainian International Broadcasting Channel (UATV English) as a Tool of Promoting State Narratives.....	47
Lesya Horodenko , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i> , Oleh Dzholos , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i> , Oleksii Matsuka , <i>State Enterprise</i> "Multimedia Platform for Foreign Languages of Ukraine", Pavlo Shtelmakh , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	
To the Question of Violation of Standards of News Broadcasting in the Telemarathon «Edyni Novyny».....	72
Maiia Nahorniak , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	
The Foundational Structure of Television News Layout: a Standardized Approach in News Production.....	83
Dmytro Telenkov , <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	

Scientific Notes of Institute of Journalism, T. 1 (84) 2024

Journal homepage: <http://www.scientific-notes.com/>

RESEARCH OF MASTERS AND POSTGRADUATE STUDENTS

Study of China's scientific interest in Ukraine: CSCI (2023).....	93
<i>Rigela Na, Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	
Peculiarities of the communication system of a trade union organization as a public organization.....	106
<i>Anna Udovenko, Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	
The Role and Structure of Conspiracy Theories in the Discourse of Coronasceptics in Ukraine.....	118
<i>Petro Zubar, Taras Shevchenko National University of Kyiv</i>	

Зміст

Інформація для авторів.....	10
Володимир Різун , Біографічна довідка.....	10

У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

40 базових ідей створюваної теорії масової інформації.....	11
Володимир Владимиров , Київський національний університет імені Тараса Шевченка	

Відгук на матеріал Володимира Владимірова «40 базових ідей створюваної теорії масової інформації».....	18
Валерій Іванов , Київський національний університет імені Тараса Шевченка	

ЖУРНАЛІСТИКА / ПУБЛІЦИСТИКА

Художня деталь у публіцистичних творах Степана Колесника як засіб авторської стилістики.....	21
Алла Кобинець , Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Віта Гоян , Київський національний університет імені Тараса Шевченка	

Порушення словотвірних і морфологічних норм у медійних текстах (на матеріалі стрічки новин УНАН).....	36
Ірина Мариненко , Київський національний університет імені Тараса Шевченка Тетяна Мельниченко , Льотна академія Національного авіаційного університету	

ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІО

Український канал іномовлення (UATV English) як інструмент просування державних наративів.....	47
Леся Городенко , Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Олег Джолос , Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Олексій Мацука , ДП «Мультимедійна платформа іномовлення України», Павло Штельмах , Київський національний університет імені Тараса Шевченка	

До питання про порушення стандартів новинного мовлення у телемарафоні «Єдині новини».....	72
Майя Нагорняк , Київський національний університет імені Тараса Шевченка	

Базова структура верстки телевізійних новин: стандартизований підхід до виробництва новин.....	83
Дмитро Теленков , Київський національний університет імені Тараса Шевченка	

Наукові записки Інституту журналістики, Том 1 (84) 2024

веб-сайт журналу: <http://www.scientific-notes.com/>

ДОСЛІДЖЕННЯ МАГІСТРІВ І АСПІРАНТІВ

Дослідження наукового інтересу Китаю до України: аналіз вмісту бази даних CSSCI (2023).....	93
<i>Жигеле На, Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>	
Особливості комунікаційної системи профспілкової організації як громадської організації.....	106
<i>Анна Удовенко, Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>	
Місце та структура конспірології в дискурсі коронаскептиків в Україні.....	118
<i>Петро Зубар, Київський національний університет імені Тараса Шевченка</i>	

Інформація для авторів

«Наукові записки Інституту журналістики» – це журнал з відкритим доступом до результатів досліджень. А отже, в разі публікації в нашому журналі, автор статті погоджується на її електронне поширення. Контент журналу ліцензується за ліцензією Creative Commons версія 4.0 International (CC BY). Ця ліцензія дозволяє будь-кому копіювати, поширювати, переробляти, адаптувати, розвивати та навіть комерційно використовувати твір за умови, що будь-яке використання здійснюється із зазначенням автора (авторів) та журналу «Наукові записки Інституту журналістики». Заборонено використання, розповсюдження або відтворення, яке не відповідає цим умовам

Статті, в яких не дотримано вимог до оформлення, відправлятимуться авторові на переробку. З вимогами можна ознайомитись тут:

<http://www.scientific-notes.com/vymohy-do-statey>

Редагуючи текст, редакція зберігає за собою право змінювати стиль, але не зміст статей.

Редакція не погоджує з авторами зміни і скорочення тексту, які мають редакційний характер і не зачіпають принципові питання.

Відмова від публікації може не супроводжуватися роз'ясненням її причини.

Вартість публікації статті обсягом до 30 тис. знаків з пробілами становить 300 грн. За наступні кожні 10 тис. знаків – по 120 грн. З іноземних авторів і студентів плату не беремо. Отримані кошти витрачаються на друк і розсилку обов'язкових примірників, а також на підтримку сайта журналу.

Володимир Різун. Біографічна довідка

На обкладинці вміщено фото **Володимира Володимировича Різун**. У 1979 р. він закінчив філологічний факультет КДУ ім. Т. Г. Шевченка. З 1984 р. працював асистентом, доцентом, професором, завідувачем кафедри журналістської майстерності, директором Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ініціатор заснування журналу «Наукові записки Інституту журналістики», а також його головний редактор.

У 1988 р. Володимир Різуну присуджено науковий ступінь кандидата філологічних наук після захисту дисертації «Визначення теми тексту: проблема редакторського аналізу». У 1991 р. йому присвоєно вчене звання доцента. У 1996 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. Тема докторської дисертації – «Моделювання і технологія редакторських систем». У 1997 р. Володимир Різуну присвоєно вчене звання професора.

З січня 2000 р. по січень 2024 р. – директор Інституту журналістики (нині – Навчально-наукового інституту журналістики) Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Нині Володимир Різун – завідувач кафедри соціальних комунікацій.

Має почесне звання «Заслужений працівник освіти України». Нагороджений орденом «За заслуги» 3 ступеня. Науково-педагогічний стаж – 42 роки, з них у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка – 40 років. Довгий час Володимир Різун був головою НМК з журналістики при МОН, головою експертної ради з соціальних комунікацій при ВАК та МОН.

Проф. Володимир Різун має понад 200 наукових публікацій. Має публікації у виданнях кваліфікованих 2 та 3 журналів, які індексуються в Scopus. Останні 5 років активно працює в напрямку вивчення прихованих медіавпливів з використанням нейрофізіологічних методів досліджень. Має дружину і двох дорослих синів.

IN THE SYSTEM OF SOCIAL COMMUNICATIONS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.1>

UDC 007:659.3:316.28

40 basic ideas to creating mass information theory

Volodymyr Vladymyrov

<https://orcid.org/0000-0003-2077-8189>

Doctor of Philology, Professor

*Educational and Scientific Institute of Journalism of Taras Shevchenko Kyiv National University
36/1, вул. Юрія Ілленка, Київ, 04119, Україна*

Corresponding author's e-mail address: wladimirow@knu.ua

ABSTRACT

One of the scientific paradoxes of the late 20th and early 21st centuries is the absence of mass information theory. This takes place at the height of the mass information age. Information theory does not replace this lack. This theory is within the limits of exact sciences. The theory of mass communication is also not concerned with research into the nature of mass information.

The author's analysis of the scientific literature showed an almost complete absence of publications on this topic in Ukraine, Europe, and the USA. In some places there were episodic appeals by scientists to the question of what mass information is. However, they did not constitute systematic and in-depth research.

In several scientific publications, the author raised the question of the necessity of creating such a theory. However, the reaction of the scientific community was rather passive.

Therefore, the author decided to create the foundations of such a theory himself.

Below are 40 basic ideas on which, in our opinion, a new scientific theory could be created.

KEYWORDS: mass information; media; theory; mass communication.

© Volodymyr Vladymyrov, 2024

40 базових ідей створюваної теорії масової інформації

Владимиров Володимир Михайлович, Навчально-науковий інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра реклами та зв'язків з громадськістю, доктор філол. наук, професор, <https://orcid.org/0000-0003-2077-8189>

Резюме

Одним з наукових парадоксів кінця XX та початку XXI століть є відсутність теорії масової інформації. Це має місце у розпал епохи масової інформації. Теорія інформації ніяк не заміщає цієї відсутності. Ця теорія знаходиться в межах точних наук. Теорія масової комунікації теж не переймається дослідженнями природи масової інформації.

Проведений автором аналіз наукової літератури показав практично повну відсутність публікацій на цю тему і в Україні, і в Європі, і в США. Подекуди траплялися епізодичні звернення вчених до питання про те, чим є масова інформація. Однак вони ніяк не становили системних та поглиблених досліджень.

Автором у кількох наукових публікаціях ставилося питання про необхідність створення такої теорії. Однак реакція наукової спільноти була скоріше пасивна.

Тому автор вирішив сам створити основи такої теорії.

Нижче подається 40 базових ідей, на яких могла би, на нашу думку, бути створена нова наукова теорія.

Ключові слова: масова інформація; медіа; теорія; масова комунікація.

1. Вступ

Створення нової наукової теорії це завжди багатопланова і різноманітна за методами наукова праця. Зазвичай її, у нинішніх умовах надзвичайного ускладнення явищ і процесів суспільного життя, виконують кілька вчених, на це йдуть роки, і навіть через десятиліття лишаються нерозв'язані питання та продовжуються наукові дискусії. Це має бути так і стосовно створення теорії масової інформації. Вона, у її закінченому вигляді, має стати однією з найскладніших наукових теорій на пікові епохи масової інформації. Однак починати її створення слід, на думку автора, з постановки основних питань, на пошуки відповідей щодо яких мають бути спрямовані зусилля вчених у першу чергу. Низка таких стверджень має дати напрям подальших кроків – тепер вже до розвитку нової теорії. Помилка у постановці таких базових ідей містить у собі загрозу завести подальший науковий пошук у хибному напрямку. Отже, на яких базових ідеях має будуватися велика споруда нової теорії? Автор сформулював низку таких ідей, їх виявилось 40, і саме на них, на наше переконання, мають звернути увагу творці нової теорії. Багато з цих ідей виглядають як аксіоми, і це добре, адже вони виглядають як істини, які не потребують доказів. Однак вони все одно потребуватимуть подальшого осмислення, збагачення розвитком і доказами – а можливо, і спростуваннями зі втратою статусу аксіоми. Це був би нормальний науковий процес – саме так, шляхом диспутів, у яких народжується істина, і розвивалася наука протягом тисячоліть. Отже, автор виносить на суд вчених з медіатеорії та із суміжних

галузей науки свій перший крок зі створення теоретичного підґрунтя нової і дуже актуальної теорії.

2. Теоретичне підґрунтя

Сам факт відсутності системного дослідження того, чим є масова інформація, ставить нас перед необхідністю визнати, що теоретичного підґрунтя у цій статті практично немає. Це є виведеним автором науковим фактом у результаті тривалого й поглибленого дослідження наукової літератури Європи, США та навіть Китаю. Тим не менше знайдено деякі публікації у цій царині, які допомогли автору сформулювати викладені нижче сорок базових ідей і навіть виструнчити їх у певній логічній послідовності. Так, ідеї появи інформації з хаосу та природи інформації була викладена американським автором Дж. Глейком у книжках «Хаос» (Gleick, 1987) та «Інформація» (Gleick, 2012). Глибоко дослідили ці поняття співавтори з Бельгії І. Пригожин та І. Стенгерс (Prigogine & Stengers, 1984). Поява масової інформації із загального інформаційного потоку була у певних аспектах описана українським професором В.Ф. Івановим у книзі «Аспекти масової комунікації» (Іванов, 2009). Природа інформації, до якої звертаються медійники, але ще у стані до початку її омасовлення, була викладена львівським вченим З.В. Партико у книзі «Теорія масової інформації та комунікації» (Партико, 2008). Подібним питанням було приділено увагу у монографії Т.В. Кузнецової «Аксіологічні моделі мас-медійної інформації» (Кузнецова, 2010). Деякі важливі ідеї були висловлені автором у його монографіях «Проблеми розуміння й інтерпретації у соціальній комунікації» (Владимиров, 2014), «Парадокси сучасної науки про масову комунікацію» (Владимиров, 2020) та «Напрями осучаснення теорії масової комунікації» (Владимиров, 2023) Зокрема це стосується набуття інформацією стану масовості через масове розуміння, а також місця теорії масової інформації як початкової серед інших теорій, які описують окремі фрагменти медіадіяльності та разом створюють цілісну наукову структуру, що охоплює всі процеси створення, поширення та засвоєння медіапослання.

3. Методи дослідження

Особливості досліджуваного матеріалу змусили автора вдатися до суто теоретичних методів. Основним методом послідовного створення сорока базових ідей став загальнонауковий системний метод, оскільки йдеться про закладення основ нової теорії як системи знань, а її основи самі мають бути системними. Застосований структурно-функціональний метод дав змогу побачити ідеї як окремі сутності, як роз'єднані фрагменти цілісної структури, як об'єкти структурно розведені, відокремлені одні від одних, – але цілісні у єдиній логічно довершеній системі, яка спрямована на виконання своїх основних функцій: дослідження, пояснення, використання. Було застосовано також метод аксіомізації, за яким три початкових ідеї було взято як такі, які не потребують доказів. Від цього далі було застосовано загальнологічні методи виведення висновків із попередніх ідей. З конкретно-наукових методів було використано описовий метод – для загального аналізу явищ інформації та масової інформації, процесів омасовлення інформації та досягнення нею стану масовості. Порівняльний метод дозволив авторові виявляти нові якості, які виникають у цих процесах.

4. Результати та обговорення

В результаті дослідження природи інформації, взятої у її інтенції до омасовлення, та процесів, які ведуть інформацію різними етапами до стану досягнення масовості, а також нових якостей, яких набуває інформація у стані масовості, автор вивів такі ідеї, які, на

нашу думку, можна взяти за основу при створенні нової для масмедійної науки теорії масової інформації.

1. Масова інформація – це особливий стан інформації, яка виникає з невідомого, визначеного як хаос.

2. Інформація протилежна хаосу як відоме протилежне невідомому, це поширюється і на масову інформацію, яка знімає щось невідоме масам.

3. Інформація, так само і масова, є нематеріальною субстанцією.

4. Навіть в нематеріалізованому стані «ін-форма-ція» о-форм-лена як думка протилежна хаосу як невідомому, як чомусь не-о-форм-леному.

5. Розвиваючи ідеї У. Ліппмана, визначимо інформацію як відображення фрагмента об'єктивної дійсності у свідомості людини, в її внутрішньому, ідеальному світові.

6. Інформація, так само і масова, матеріалізується у різних формах.

7. Природа інформації не змінюється з переходом її до стану масовості.

8. Попри масовий характер поширення тієї самої інформації, на всіх його етапах діє суто індивідуальний характер її сприйняття.

9. Інформація комунікується і таким чином омасовлюється через п'ять каналів людського сприйняття: зір, слух, дотик, запах, смак.

10. Інтуїція як «реакція з підсвідомості» є одним з чинників сприйняття та подальшого омасовлення інформації, тому можна вести дослідження масової інтуїції як інструмента управління омасовлення інформації та її наступної масової верифікації.

11. Інформація є однією з чотирьох субстанцій, на яких тримається життя: це обміни матерією, енергією, інформацією (це об'єкти обмінів), четвертою субстанцією є сам обмін (це енергія, суб'єкт, який рухає об'єктами).

12. Таким чином, інформація визнається нами однією з умов існування життя.

13. Оскільки і в природі, і в суспільстві йдеться про обмін інформацією всього з усім – це комунікація не лише масова і не просто масова, а всезагальна.

14. Інформація, у даному науковому контексті, є обмін між людьми значимими для них новинами.

15. Оскільки йдеться про постійну потребу людей в інформації, вона має інтенцію до омасовлення.

16. Масова інформація має бути нами визначена і розглянута як одна з умов існування суспільного життя.

17. Від акту появи інформації з хаосу вона проходить кілька етапів її омасовлення до того, як набуде стану масовості.

18. Інформація має певні якості, вони впливають на ступінь її омасовлення аж до набуття нею стану масовості.

19. Інформація може не реалізувати свою інтенцію до омасовлення, якщо вона не становить цінності для великих мас людей, не зачіпає їхніх інтересів.

20. Поширена в інтерперсональному форматі, інформація, що виходить від однієї людини, може впливати на поведінку іншої людини, груп та мас людей.

21. Поширена у масовому форматі, інформація може впливати на поведінку великих мас людей.

22. Інформація стає масовою, коли входить до індивідуальних свідомостей великої кількості людей.

23. Набуваючи масовості, інформація не втрачає індивідуальності свого існування у свідомості кожної людини з маси.

24. Необхідно бачити поєднання в масовій інформації двох її складників: константи невід'ємно індивідуального в природі інформації та плинного стану її тимчасової масовості.

25. У станах омасовлення та вже-масовості інформація демонструє нерозривну єдність інформації та породжених нею її інтерпретації та її емоційного забарвлення.

26. Масова інформація за своєю природою є поєднанням індивідуально засвоєної окремими людьми тієї самої інформації, об'єднаної навколо кількох центрів за подібністю її оцінки, тобто певної кількості групових інтерпретацій, на підставі подібності інтересів соціальних груп та подібностей емоційних реакцій.

27. Масова інформація є метафорою, такою ж, як і масова свідомість та масова аудиторія. Реально існують великі кількості індивідуальних інформацій у свідомостях великої кількості окремих людей, які поєднуються навколо спільних групових інтересів.

28. Масовість є набутим станом повного засвоєння інформації як цінності для індивідів, а через них і до їх великих мас.

29. Індивідуальна інформація може зникнути внаслідок втрати її цінності (забування) і може бути замінена, але може і не бути замінена іншою.

30. Масова інформація зникає внаслідок втрати її цінності в результаті заміни її іншою інформацією.

31. Масовість надається інформації з метою впливу на свідомості великої кількості людей.

32. Вплив на маси людей через поширення серед них інформації має на меті зміни в соціальній поведінці мас людей.

33. Стан масовості є керованим окремими соціальними інститутами, як то державна і місцева влада, лідери думок, лідери позавладних соціальних рухів, видатні вчені, діячі мистецтв тощо.

34. Теорія масової інформації створюється для наукового впорядкування емпіричних знань, отриманих у результаті діяльності масмедіа.

35. Теорія масової інформації має предметом стани і закономірності руху інформації, відбір її для омасовлення, процеси її омасовлення, набуття нею стану масовості, системні та структурні зміни інформації у її стані масовості, врешті руйнації і зникнення такого стану.

36. Теорія масової інформації є початковою і визначальною частиною системи теорій, які послідовно описують природу і процеси взаємодії з масовою аудиторією, масовою свідомістю і, в кінцевому рахунку, управління соціальною поведінкою людей.

37. У цю систему входять, після неї та разом з нею, теорія масової інтерпретації, теорія масових емоцій, теорія масової комунікації, теорія масової верифікації, а далі, вже як філософія масмедіа, – теорія взаємодії з масовою аудиторією та теорія взаємодії з масовою свідомістю.

38. Необхідність створення теорії масової інформації вже заявлена у науковій літературі, але в цілому вона ще не розроблена в багатьох своїх частинах та як система й структура.

39. Теорія масової інформації має зв'язки і залежності з іншими гуманітарними теоріями, а також і з науковими дисциплінами поза їхніми межами, як от філософія, соціологія, соціальна психологія тощо.

40. І масова інформація, і теорія масової інформації нині існують в умовах революційних змін, що настали з дедалі ширшим використанням у сфері масмедіа штучного інтелекту та розвитком квантових комп'ютерів і квантового інтернету.

5. Висновки

У статті викладено сорок базових ідей, на яких, на думку автора, може бути створена теорія масової інформації – нова теоретична структура у науках про масмедіа. Вони складають дві великі групи – ідеї стосовно власне створення масової комунікації – та ідеї сто-

совно теорії масової комунікації, яку необхідно створити. Показано, що першим актом творення масової інформації є поява інформації від невідомого, від хаосу та її значення для маси людей. Далі визначається наявність або відсутність у неї інтенції до омасовлення. Описано етапи омасовлення та переходу її до стану масової, її природа як інформації вже масової. Вказано як принциповий теоретичний момент, що на етапах омасовлення та у стані масовості інформація зберігає свою суто індивідуальну сутність у свідомостях окремих людей з маси. Описано базові ідеї щодо створення теорії масової інформації як першопочаткової для інших масмедійних теорій, зроблено спробу збудувати її основні положення як системи та структури.

References

- Gleick, James. (1987) *The Information*. Retrieved from : <https://around.com/books/the-information/>
- Gleick, James. (2017) *Chaos: Making a New Science*. Retrieved from : <https://www.goodreads.com/book/show/64582.Chaos>
- Ivanov, V.F. (2009). *Aspects of mass communication. Part I. Information and communication*. Kyiv: TsVP. 190 p.
- Kuznetsova, T.V. (2010) *Axiological models of mass media information: monograph*. Sumy: University book– 304 p.
- Partyko, Z. V.(2008). *Theory of mass information and communication*. Lviv: Afisha. 292 p.
- Prigogine I., & Stengers I. (1984). *Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature*. Retrieved from : https://www.goodreads.com/book/show/783285.Order_Out_of_Chaos
- Rizun, V., & Tsymbalenko, Ye. (2013). *Mediacommunications: to the definition of concepts. Ukrainian Journal of Journalism Studies*, 14, 50–56 (in Ukrainian).
- Vladymyrov, V. M. (2014) *Problems of understanding and interpretation in social communication*. Kyiv: University Publishing and Printing Center. 623 p.
- Vladymyrov, V.M. (2020). *Paradoxes of the modern theory of mass information*. Kyiv: Scientific Capital Publishing House. 180 p.
- Vladymyrov, V.M. (2023). *Directions of modernization of mass communication theory*. Kyiv: Science Capital, 205 p.

Submitted 09.02.2024

Список літератури

- Gleick, James. (1987) *The Information*. Retrieved from : <https://around.com/books/the-information/>
- Gleick, James. (2017) *Chaos: Making a New Science*. Retrieved from : <https://www.goodreads.com/book/show/64582.Chaos>
- Prigogine I., & Stengers I. (1984). *Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature*. Retrieved from : https://www.goodreads.com/book/show/783285.Order_Out_of_Chaos
- Владимиров, В.М. (2014). *Проблеми розуміння й інтерпретації в соціальній комунікації*. Київ : ВПЦ «Київський університет». 623 с.
- Владимиров, В.М. (2020). *Парадокси сучасної теорії масової інформації*. Київ : Наукова столиця. 180 с.
- Владимиров, В.М. (2023). *Напрями осучаснення теорії масової комунікації*. Київ : Наукова столиця. 205 с.
- Иванов, В.Ф. (2009). *Аспекты массовой коммуникации. Часть I. Информация и коммуникация* Київ : ЦВП. 190 с.
- Кузнецова, Т.В. (2010). *Аксиологічні моделі мас-медійної інформації*. Суми : Університетська книга., 304 с.

Партико, З. В. (2008). Теорія масової інформації та комунікації. Львів: Афіша. 292 с.
Різун, В., & Цимбаленко, Є. (2013). Медіакомунікації: до визначення понять. *Українське журналістичкознавство*. Вип. 14, с. 50–56. Відтворено за :
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzhz_2013_14_11

Надійшла до редакції 09.02.2024

IN THE SYSTEM OF SOCIAL COMMUNICATIONS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.2>

UDC 007:659.3:316.28

**Feedback on Volodymyr Vladimirov's article
«40 basic ideas to creating mass information theory»**

Valeriy Ivanov

<https://orcid.org/0000-0002-6981-1683>

Doctor of Philology, Professor

Educational and Scientific Institute of Journalism,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine

Corresponding author's e-mail address:

ABSTRACT

This review is submitted as a contribution to the discussion on the pages of the journal of Volodymyr Vladimirov's article «40 basic ideas to creating mass information theory». Feedback has the status of a working version, a draft of a possible article, a preprint. Anyone can participate in the discussion by submitting their materials to the «Discussions and Discussions» section with a reference to the material being discussed.

KEYWORDS: mass information; theory; mass communication.

© Valeriy Ivanov, 2024

УДК 007:659.3:316.28

Відгук на матеріал Володимира Владимірова «40 базових ідей створюваної теорії масової інформації»

Іванов Валерій Феліксович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики доктор філологічних наук, професор, <https://orcid.org/0000-0002-6981-1683>

Резюме

Цей відгук подано як участь в обговоренні на сторінках журналу матеріалу Володимира Владимірова «40 базових ідей створюваної теорії масової інформації». Відгук має статус робочого варіанта, чернетки можливої статті, препринту. Участь в обговоренні може брати будь-хто, подаючи у розділ "Дискусії та обговорення" свої матеріали з покликанням на матеріал, що обговорюється.

Ключові слова: масова інформація; теорія; масова комунікація.

Аналіз статті «40 базових ідей створюваної теорії масової інформації» показує глибоку фахову підготовку її автора. Тим не менше, сама постановка наукової проблеми викликає деякі сумніви.

Справа в тому, що традиційно при вивченні процесів масової комунікації інформація (масова інформація, контент) сприймалася як один із складників цього явища поряд з комунікатором, аудиторією, каналами та ефектами. Але ж нікому не впадає на думку виробляти теорії аудиторії, комунікаторів чи каналів комунікації, хоча теорії впливу (ефектив) існують і їх чимало.

Звичайно, у журналістиці поняття «інформація» має дуже важливе значення, тому що саме через збирання, обробку та розповсюдження інформації здійснюється професійна журналістська діяльність. Більше того, саме інформація служить змістом комунікації, який пов'язує в єдиний ланцюжок комунікатора та аудиторію. Але вивчення властивостей масової інформації не потребує створення окремих теорій. Ця проблематика достатньо розглядається теоріями масової комунікації. Теорії інформації, як справедливо вказує і автор статті, не розглядають проблематику масової комунікації. Вони належать до галузі точних наук.

В західному науковому світі немає спроб виробити окрему теорію масової інформації. Про це легко переконатися за допомогою пошуку в Google (до речі, і сам автор статті «40 базових ідей створюваної теорії масової інформації» пише, що «теоретичного підґрунтя у цій статті практично немає»). Всі результати Google-пошуку містять відсилки на теорії масової комунікації. І це закономірно, бо інформація (контент) розглядається як один з компонентів процесу масової комунікації.

Єдиний виняток у науковому світі – це численні спроби розробити подібну теорію вченими країни-агресора. Але і вони мають радше спекулятивний характер. Судячи з того, що ми маємо на підставі інтернет-пошуку, там вивчається предмет з такою назвою, тому

викладачі намагаються наповнити його відповідним змістом. У науковому плані такі спроби є сумнівними, оскільки просто дублюють те, що у західному освітньому та науковому просторі покриває медіазнавство. В їх підґрунті прослідковуються ідеологічна мотивація. Власне, за деякими даними, і сам термін «масова інформація» виник тільки після Другої світової війни знову таки з ідеологічних міркувань. Тут, до речі, виникає цікава аналогія з появою та розвитком терміна «засоби масової інформації та пропаганди» (ЗМІП). Тривалий час у радянській науці та ідеологічній практиці цей термін служив заміником дефініціям «медіа» та «мас медіа», які використовували вчені та практики західного цивілізаційного простору. Термін ЗМІП ввійшов в обіг порівняно пізно, тільки у 70-х роках минулого століття, та мав явне ідеологічне навантаження. Зараз він закономірно поступово зникає з наукового простору.

Цікавим є запропонований перелік 40 базових ідей. Коротко розглянемо деякі з них.

«1. Масова інформація – це особливий стан інформації, яка виникає з невідомого, визначеного як хаос. 2. Інформація протилежна хаосу як відоме протилежне невідомому, це поширюється і на масову інформацію, яка знімає щось невідоме масам. 4. Навіть в нематеріалізованому стані «ін-форма-ція» о-форм-лена як думка протилежна хаосу як невідомому, як чомусь не-о-форм-леному (постановка дефісів автора статті «40 базових ідей створюваної теорії масової інформації»)». Настійливі намагання показати хаос (можливо, під цим мається на увазі інформаційна ентропія) як джерело масової інформації викликає деяке здивування. На нашу думку, 1) масова інформація є відбитком реальності, вона не виникає з чогось невідомого (до речі, автор підтверджує цю тезу в п'ятій ідеї); 2) навряд чи можна стверджувати, що масова інформація повідомляє тільки те, що невідомо аудиторії. По-перше, аналітичні жанри пропонують аналіз та інтерпретацію вже в основному відомих фактів, по-друге, така властивість масової інформації, як повторюваність, приводить до того, що відомості про один і той самий факт, подію, явище попадають до аудиторії достатньо велику кількість разів. Це, до речі, сприяє запам'ятовуванню та збільшує вплив медіа.

Викликає деякий сумнів ідея 27 *«Масова інформація є метафорою, такою ж, як і масова свідомість та масова аудиторія. Реально існують великі кількості індивідуальних інформацій у свідомостях великої кількості окремих людей, які поєднуються навколо спільних групових інтересів»*. Навряд чи з цим твердженням погодилися б і дослідник психології мас Гюстав Ле Бон, і його провідний критик Серж Московічі.

Хоча з більшістю ідей (напр., ідеї 12 та 16 *«...інформація визнається нами однією з умов існування життя»*, *«Масова інформація має бути нами визначена і розглянута як одна з умов існування суспільного життя»*) ми повністю погоджуємося.

Наприкінці хотілося б наголосити на об'єктивній складності дослідження інформації. Справа в тому, що цей термін трактується по-різному у різних науках. Це інколи призводить до ускладнень та неоднозначності при самому формулюванні цієї дефініції. Звісно, враховуючи величезне значення інформації для розвитку та й самого існування людства позиція автора статті *«40 базових ідей створюваної теорії масової інформації»* викликає повну підтримку, але тільки в намаганнях ретельного дослідження масової інформації. Створення ж окремих теорій для цього навряд чи доречно.

Надійшла до редакції 17.02.2024

ЖУРНАЛІСТИКА / ПУБЛІЦИСТИКА

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.3>

UDC 070:791.24Kolesnyk

**Artistic Details in Stepan Kolesnyk's Publicistic Works
as a Means of Author's Stylistic Expression**

Alla Kobynets'

<https://orcid.org/0000-0003-4210-7263>

SCOPUS ID: 58512879600

PhD (Philol. Sciences)

*Associated Professor, Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko
National University of Kyiv,
36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: allakobin22@gmail.com

Vita Goian

<https://orcid.org/0000-0002-1207-3800>

SCOPUS ID: 57219286364

D.Sci (Social Communications)

*Professor, Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko National
University of Kyiv
36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: vitagoian@knu.ua

ABSTRACT

The well-known Ukrainian journalist, publicist, and laureate of the Shevchenko Prize Stepan Kolesnyk wrote many works dedicated to creators whose fate was closely intertwined with the fate of his country, the land on which they grew up.

© Alla Kobynets', Vita Goian, 2024

The author's essays and non-fiction stories tell readers about unusual individuals, introduce a number of problems of the territories and inspire hope for common sense, endurance, and optimism in solving them. That is why S. Kolesnyk's journalism has always attracted attention and interest, and morally helped people in frequent difficult life situations.

Each essay or short story, each article by the author is marked primarily by the depth of thoughts. The principal idea is the desire to truthfully reflect a complex and multifaceted life. Reflections or dialogues, situational factors, or short stories from the life expose different works, which, breaking into our reality, put down their strong roots. This impression is facilitated by S. Kolesnyk's truly impeccable, polished language, which represents him as a master of verbal imagery, regardless of what or who the object of his creative research and expression is. The richness of the language helps readers to perceive the work, inseparable from the realities of life, in a more comprehensive manner. Which means that it is deep, sincere, and true. Undoubtedly, the creative handwriting of the journalist, which was formed over the years, is visible not only in images and style but also in the use of artistic details that emphasize or strengthen the social sound of the work. This is clearly demonstrated by his collections of essays, for which the author was awarded the Taras Shevchenko National Prize in the field of public journalism.

This article has the following purpose: to investigate the use of artistic detail and its significance for the idea and text of the journalistic works of S. Kolesnyk. A number of Ukrainian domestic press researchers focused their research on the use of various tropes, including artistic detail to express the author's creative style. Therefore, an important task arises: to investigate the journalistic works of S. Kolesnyk, particularly his use of artistic details in revealing the heroes' characters and social phenomena with which their journeys are closely intertwined. They are essential not only for the study and research of journalistic works but also for the historical analysis of the described events, which are of a documentary nature. The article is dedicated to these issues.

A number of methods were used to research the material, among them the following methods are worth being distinguished: content analysis, which helped distinguish elements of descriptiveness as an integral part of the textual material as a whole: comparison, which contributed to the selection of actual material (a selective analysis of works from the collection "Should we oversow the liberty"), identification (in particular, for the analysis of the style of the documentary novel "Yukhrem" and a number of essays), and generalization, that was useful for the formulation of conclusions. Among the means of expression, Stepan Kolesnyk as a publicist widely uses artistic detail, and it is precisely this that gives his works the organicity and truthfulness, persuasiveness, and perfection that demanding readers expect, look for, and find.

Therefore, the importance of S. Kolesnyk's works is worth emphasizing, both in terms of artistic journalism and documentary, since thanks to them we can reproduce social events that took place several decades ago.

KEYWORDS: artistic detail; image; essay; means of expression; creative handwriting.

УДК 070:791.24Колесник

Художня деталь у публіцистичних творах Степана Колесника як засіб авторської стилістики

*Кобинець Алла Володимирівна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, кандидат філологічних наук, доцент,
<https://orcid.org/0000-0003-4210-7263>*

*Гоян Віта Володимирівна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
<https://orcid.org/0000-0002-1207-3800>*

Резюме

Перу відомого українського журналіста, публіциста, лауреата Шевченківської премії Степана Колесника належать багато творів, присвячених людині-творцю, чия доля тісно переплелася із долею її країни, землі, на якій вона виросла. Нариси, публіцистичні повісті автора розповідають читачам про непересічних особистостей, знайомлять із низкою проблем територій та вселяють надію на здоровий глузд, витримку та оптимізм у їх вирішенні. Ось чому публіцистика С. Колесника завжди привертала увагу, зацікавлювала, а також морально допомагала людям у частих складних життєвих ситуаціях.

Кожен нарис чи оповідання, кожна стаття автора відзначається насамперед глибиною думок. І головна з них – прагнення правдиво відобразити складне й багатогранне життя. Роздуми чи діалоги, ситуативні чинники чи лаконічні «картинки» з життя працюють на той чи інший твір, який, вриваючись у нашу дійсність, пускає своє міцне коріння. Цьому сприяє справді бездоганна, філігранно відшліфована мова С. Колесника, яка репрезентує його як майстра словесного образу, незалежно від того, що чи хто є об'єктом його творчого дослідження і вираження. Багатство мови допомагає читачам краще сприймати твір, невідривний від життєвих реалій, а значить, – глибокий, щирий, правдивий. Безсумнівно, творчий почерк журналіста, який формувався роками, помітний не лише в образах, стилі, а й у використанні художніх деталей, які підкреслюють чи підсилюють соціальне звучання твору. Це яскраво демонструють його збірки нарисів, за які автор удостоєний національної премії імені Тараса Шевченка в галузі публіцистики та журналістики.

Ця стаття має таку **мету**: розглянути в публіцистичних творах С. Колесника використання художньої деталі та її значення для тексту й ідеї твору. Низка українських дослідників вітчизняної преси зосереджували свої розвідки в царині використання різних троп, в тому числі й художньої деталі як засобу вираження творчого стилю автора. Відтак постає важливе **завдання**: дослідити публіцистичні твори С. Колесника, зокрема використання ним художньої деталі в розкритті характерів героїв та суспільних явищ, з якими тісно переплелися їхні долі. Вони важливі не лише для вивчення й дослідження публіцистичних творів журналістики, а й для історичного аналізу описаних подій, що мають документальний характер.

Для дослідження матеріалу було використано **методи**: контент-аналізу, який допоміг вирізнити елементи описовості як невіддільної частини цілісного текстового матеріалу; порівняння, що сприяв здійсненню відбору фактичного матеріалу (йдеться про вибірковий аналіз творів зі збірки «Чи будемо пересівати волю»); ідентифікації (зокрема, для часу аналізу стилю документальної повісті «Юхрем» та низки нарисів); узагальнення, що був продуктивним для формулювання висновків. Серед засобів вираження Степан Колесник як публіцист широко використовує художню деталь, і саме вона надає його творам тієї органічності й правдивості, переконливості й довершеності, які очікують, шукають і знаходять вимогливі читачі.

Тому варто наголосити на важливості творів С. Колесника як у художньо-публіцистичному плані, так і в документальному, оскільки завдяки їм ми можемо відтворювати суспільні події, що відбулися упродовж кількох десятиліть тому.

Ключові слова: художня деталь; образ; нарис; засоби вираження; творчий почерк.

1. Вступ

Творчість українського публіциста, лауреата Шевченківської премії Степана Колесника тісно пов'язана із його рідною країною, із трудівниками-селянами, чия невтомна праця творила її історію, почасти досить гірку. Тому й прикметно, що в основі кожного твору автора лежать документальні події, що відображають реальних людей, їхні карколомні долі й навіть не властиві для складних умов життя людяні, благородні вчинки.

«Як задуматись, то стає тривожно: чому в нас стільки проблем – від байдужості й суспільної інертності, від погоні за темпами – стук-грюк, аби з рук... То дарма, що потім сто разів переробляємо... Показний фасад життя, ми довго ним любовувались. Булава лицемірства – ми довго нею розмахували. Приспали вимогливість за справу, якою живемо. Нам завжди бракувало одного: бути чесними перед собою», – цитує публіциста дослідник його творчості (Каменюк, 2013).

Тому наше дослідження пропонує розглянути використання у публіцистичних творах саме художньої деталі та визначити її вплив на розкриття тематики, продемонструвати важливість такого творчого почерку для публіцистики.

Саме художня деталь демонструє художнє мислення публіциста, незалежно від того, яка вона – портретна, речова, пейзажна, психологічна тощо.

Художня деталь у журналістському тексті може мати широкий діапазон застосування, і прикладом цього є публіцистичні твори С. Колесника. Її так званий функціональний підтекст, потенціал тісно пов'язаний із дійсністю, реаліями, описаними у творі. Використання художньої деталі притаманне різним жанрам, і публіцистичним у першу чергу, про що свідчать твори автора, де межа між «автором» та «героєм» суттєво звужена. Це яскраво помітно під час зображення психологічних портретів героїв, опису їхнього життя, рис характеру та проблем – іноді навіть на тлі природи суспільного явища.

Публіцист весь час вдосконалював свій творчий почерк журналіста, який можна помітити в численних образах; йому притаманний свій, особливий стиль, який вирізняється глибинним зануренням у мовні тропи, що впливають на контент. Художня деталь, яку він використовує досить виважено, продумано, позначається насамперед на соціальному звучанні твору. Загалом, аналіз художньої деталі дає змогу зрозуміти особливості творчого письма публіциста. Також вона відіграє велику роль у створенні загального тла твору, зокрема його емоційної складової. І в цій статті ми намагатимемося на конкретних прикладах продемонструвати, як у публіцистичних творах С. Колесника використовується художня деталь та який вона має вплив на загальну картину відображення дійсності, портретів героїв – як на практиці відбувається створення багатогранного, витончено-

глибокого та соціально важливого медіатексту, що спирається на теоретичні та практичні засади української журналістики.

2. Методи дослідження

Серед методів, які допомогли досягти мети, став, зокрема, метод контент-аналізу обраних матеріалів – нарисів із книг збірок Степана Колесника й надрукованих у різні роки в газеті «Сільські вісті» та низці українських часописів, завдяки чому автори статті змогли виявити головні напрямки та складники предмета дослідження. Зокрема, використовуючи цей метод, ми проаналізували публікації різних років, їх особливості, стиль і наявність художніх деталей у контексті висвітлення подій та портретів героїв, ефективність їх використання та значущість текстового матеріалу в соціокультурному контексті стосовно авторського задуму, мотивації у втіленні його в публіцистичних творах. Також метод сприяв виявленню елементів описовості як невіддільної частини цілісного текстового матеріалу. Не менш важливим і корисним став метод порівняння, застосований з метою виявлення художніх деталей, їх особливостей та функцій. Автори статті відбирали матеріали для дослідження визначеної теми та виявлення глибшого розуміння поєднання тексту та змісту, зокрема для характеристики особливостей авторського стилю та сюжетних ліній творів. Метод порівняння знадобився й для осмислення образів та характерів героїв нарисів. Важливим для глибшого розуміння стилю автора став і метод ідентифікації, зокрема, для аналізу стилю документальної повісті «Юхрем» та інших нарисів, а також виявленні повторюваності порівнянь в авторських текстах. Метод узагальнення дав змогу певною мірою сформулювати висновки в результаті проведеного дослідження.

3. Теоретичне підґрунтя

Вивченням публіцистики, і зокрема, використання художньої деталі в контексті творчості вітчизняних журналістів займалися В. Здоровега, Д. Прилюк, Л. Гаврилюк, А. Москаленко, І. Михайлин, В. Святовец, О. Глушко та інші вчені. І, на щастя, сучасні публіцистичні твори українських журналістів відкривають нові, широкі можливості перед дослідниками-пресознавцями.

Художня публіцистика, якій притаманні широкий діапазон мовностилістичних, образних та аналітичних засобів, має змогу глибоко, всебічно відтворювати різні події, реальні життєві факти, а також осмислювати їх. Як слушно зауважив професор В. Різун: «Журналістика різних епох – відрізняється методами роботи, подачею фактів тощо. Але незмінним для неї залишається одне: фіксація й відображення сьогодення в авторському викладі (тобто авторське інформування)...» (Різун, 2003).

Тому, за висловлюванням дослідників журналістського фаху, саме публіцистика першою відгукується на політичні й соціальні зміни, які відбуваються в житті. Публіцисти «намагаються не тільки ознайомити читача з новими фактами, подіями, явищами реальності, а й осмислити їхню природу, простежити тенденції розвитку суспільних процесів, розкрити зміни в поглядах, поведінці, психології людей» (Журналістський фах, 2012).

Значення художньої деталі в публіцистиці вагоме, оскільки їй належить важлива роль у створенні емоційної атмосфери, тональності, виразності текстового матеріалу журналістського твору будь-якого жанру. Художній деталі як засобу словесного мистецтва «...властива особлива змістова наповненість, символічна зарядженість, важлива композиційна та характерологічна функція. Через деталь значною мірою виявляється спосіб художнього мислення митця» (Словник..., 2023).

Художня деталь може виступати і як символ, і як штрих – залежно від задуму автора. У публіцистичному творі наявність художніх деталей свідчить про майстерність авторсь-

кого письма. За ознаками художню деталь вирізняють: портретною (увиразне портрет героя), пейзажною (за її допомогою створюється тло, на якому відбуваються дії, в тому числі й використання кольору), мовною (або словесною – характеризує мову персонажів та автора), речовою (акцент – на деталях речей, що оточують: одяг, книги тощо), інтер'єрною (деталізуються елементи інтер'єру, місцевості), психологічною (уточнення рис характеру героя, поведінки).

Український учений-пресознавець В. Здоровега, досліджуючи художню деталь у публіцистичному тексті, припускає, що вона відіграє певне значення, оскільки може впливати на точність подання інформації, відтворення характеру персонажів та певних суспільних явищ. А «Літературознавчий словник-довідник» художню деталь трактує як «...засіб словесного та малярського мистецтва, якому властива особлива змістова наповненість, символічна зарядженість, важлива композиційна та характерологічна функція» (Літературознавчий..., 1997).

З цим не можна не погодитись, особливо спираючись на думки В. Здоровеги, котрий наголошував, що і публіцистику, і журналістику неможливо приймати без фактів, епізодів, ілюстрацій – загалом без картин зовнішнього світу. Ось чому, переконаний учений, «Образ у публіцистиці, який умовно назвемо публіцистичним образом, характеризується агітаційною пристрастю, дохідливістю, чіткістю і лаконізмом, відсутністю дрібної деталізації, а якщо говорити про відтворення образу-персонажа, то і відсутністю всесторонньої чіткої індивідуалізації, психологічного аналізу, як у художньому творі» (Здоровега, 1966).

Для публіцистики характерне широке застосування різних словесних троп, що перетворюються на образи чи допомагають публіцисту глибше реалізувати його власну авторську ідею. Це такі тропи, які стають доповненням до авторської ідеї. У публіцистиці зустрічаються такі види троп: порівняння, епітет, алегорія, гіпербола, метонімія, синекдоха. Досвідчений публіцист завдяки цим засобам досягає у своїх творах мети: розкриває образ героя, зображує різні ситуації, спонукає читача до емоційних почуттів – співпереживання, захоплення, задоволення своїх естетичних потреб тощо.

Насиченість словесними образами залежить також від публіцистичних жанрів. Автор нарисів, репортажів, фейлетонів користується образним словом значно ширше, ніж автор статті чи коментаря. Але образний вислів не протипоказаний жодному з них.

У системі образних засобів публіцистики, як і художньої літератури, немалою роллю відіграє і художня деталь – важливий промовистий штрих, подробиця, за допомогою якої автор намагається яскравіше, виразніше відтворити певну картину, подію, образ людини. Особливо широко деталь використовується в нарисі, памфлеті, фейлетоні; чудовий ефект дає вмале використання деталі та в публіцистичній статті, коментарі, огляді, репортажі та інших жанрах, – наголошує В. Здоровега (Здоровега, 1966).

Завдяки досвідченості майстри публіцистики демонструють багатогранні можливості використання художньої деталі, яка може виступати своєрідним допоміжним засобом вираження авторської думки. За допомогою слова, деталей журналіст може створювати не лише образи, а й картини, які значно увиразнюють його фактаж, логіку, додаючи твору виразності, позитивно сприяючи втіленню в текст думок героїв.

Говорячи про образність публіцистичних творів, не можна оминати образ-картину, який, за В. Здоровегою, часто використовується в різних жанрах, починаючи від репортажу і закінчуючи статтею, але найбільш виразним він виглядає саме в нарисі, сприяючи створенню в тексті ідейно-художнього ефекту. Загалом, нарис важко уявити без образної картини, яка влітається журналістом до канви твору.

У публіцистичному творі може бути присутнім і образ-картина, і образ-теза, і образ-персонаж – в залежності від задуму автора та його майстерності. Нарисовець найчастіше використовує образ-персонаж, підпорядковуючи йому весь арсенал творчих засобів.

Нарис прикметний тим, що в ньому відтворюються реальні події та факти із життя героя, колективу тощо, зображуються характери. Це автор викладає у власному концептуальному баченні. Також нарису притаманні документальність, достовірність, завдяки яким відтворюються життєві реалії. Нарисовці нерідко вдаються до такого прийому, як художній домисел, використовуючи відомі їм факти. Завдяки домислам нарисовця текст набуває більшої образності, привабливості. Особливо це важливо, коли розкривається образ героїв, їхню поведінку тощо.

Публіцистика, констатує пресознавці, часто торкається важливих, життєвоважливих тем: «Ця якість з особливою виразністю виявилася у творчості журналістів-«шістдесятників» Степана Колесника, Василя Симоненка, В'ячеслава Чорновола, літературних критиків Івана Дзюби, Валерія Марченка, багатьох інших майстрів пера» (Журналістський фах, 2012). Публіцистика дає змогу широкому колу читачів водночас спілкуватися устами автора твору, який відіграє важливу роль у висвітленні дійсності. Глибоко проникаючи у свідомість читача завдяки викладу матеріалу (композиція) та образності мови, публіцист впливає на формування колективної свідомості мас.

Особлива функція художньої публіцистики – естетична – полягає насамперед в естетичній висловлювань, образів, використанні художньої деталі, а також у композиції, висвітленні характеру героїв, різних життєвих ситуацій та людських взаємин. Публіцистика дуже динамічна. Вона весь час перебуває у русі, розвивається і часто виходить за усталені жанрові рамки: ось чому, наприклад, документальну повість С. Колесника «Юхрем» можна вважати портретним нарисом. Але при цьому ні повість, ні нарис не втрачають публіцистичного забарвлення.

Але публіцист може вдаватися до різнобічного розкриття образів, життя своїх героїв, використовуючи, в тому числі й художню деталь. Найчастіше деталь «працює» на розкриття образу героя та розкриття соціальних особливостей суспільства. Художня деталь стає рухомою «деталлю дії» з метою розкриття сюжетної канви, задуму автора. Вона може «вливатися» в інші деталі: вчинки, переживання, дії, протидії, застереження тощо; репрезентувати елементи як матеріального (наприклад, інтер'єр, пейзаж), так і психологічного (портрет, мова персонажа тощо). У художній публіцистиці деталь може бути інструментом для роботи над портретом: як власне героя, так і середовища, в якому він перебуває.

Аналіз текстів С. Колесника демонструє їх широкий психологічний та естетичний рівні, а також високий рівень авторського письма в сучасній журналістиці.

4. Результати і обговорення

Тематика нарисів С. Колесника передусім стосується людей-трударів, що мешкають у сільській місцевості. Це яскраво демонструють його книжки, до яких увійшли сотні нарисів, зокрема: «Медозбір» (1967 р.), «Яблунові кордони» (1968 р.), «Доброкут» (1975 р.), «Живу після смерті» (1980 р.), «За Десною жито половіє» (1982 р.), «На Севере жарко» (1983 р. – російськомовне видання), «Довга кладка через літа», «Бунт середняків» (1990 р.), «Обкрадені села» (1992 р.), «Куди пливе ескадра?» (1993 р.), «Чи будемо пересівати волю» (2012 р.). Останній твір, який С. Колесник назвав повістю – «Юхрем» – побачив світ порівняно недавно, на початку 2022 року, хоча, на наш погляд, це – добротний, глибоко й філігранно виписаний психологічний нарис про карколомну долю жителя Вільшанського району, що на Вінничині, Юхрема Одудька, якого «було возведено у сан старости» (Колесник, 2022) «дощової серпневої днини сорок першого погибельного воєнного року – в задушливий до сказу полудень (із ярим подихом грози, що клекотом клекотіла і шкпірила зловісний оскал блискавок над селом)...» (Колесник, 2022). Вже ці два штрихи мають особливу деталізацію, як-от: «сорок перший погибельний воєнний рік» та «зловісний оскал блискавок». Ми знаємо з історії про окуповану гітлерівцями Україну, тяжкі

роки пекла Другої світової війни. Але художня деталь «погибельний воєнний рік» суттєво розкриває всю його сутність. Також – «зловісний оскал блискавок». Навряд чи в умовах мирного життя ми б кількасекундний спалах блискавки назвали оскалом, та ще й зловісним! Та С. Колесник знайшов такі виразні художні деталі, які можна віднести до мовних (словесних) і підкреслив ними трагізм змальованих подій. Завдяки їх використанню текст набув більшої виразності та переконливості.

Ставши на хибний шлях, герой С. Колесника Юхрем Одудько повірив у «незламність» німецької окупації, ця злополучна віра «наче на вухо шепнула: Одудьку: ти чоловіче, намітив собі єдину путь-дорогу» (Колесник, 2022). Але ж, автор, спираючись на Святе письмо, констатує одвічну істину: нічого вічного немає під сонцем. Ось чому «Невблаганний Млин Часу перемолоє усе на світі: буденне і Великодне, благородне і нище, високе і приземлено-нікчемне у своїй суті. Млин, отже, залишає по собі Мливу. Якраз отут бере Слово преподобна Істина: а якої саме проби отой Помол? Ще точніше: яка випічка виходить із того Мелива?» (Колесник, 2022). Цими рядками (в алегоричній манері) автор використовує мовну художню деталь: «Млин Часу», «Помол», «Меливо».

Родина, яка б мала бути фундаментом Одудьків, перелопачена безжалючими жорнами сталінських репресій, які нищили люд сотнями тисяч: «Он, старшого брата Одудька, Микиту, по-бандитськи вирвали з родинного гнізда (у 37 році), запакували в душолюбні вагони, що громом безумним гриміли по безконечних рейках та запроторили (зафугували) аж десь під Аляску, де вже й земля кінчається. Там він і склав свої каторжанські «копита» у вічній мерзлоті» (Колесник, 2022). Тут автор використав і мовну художню деталь (родинне гніздо) та інтер'єрну («душолюбні вагони», «безкінечні рейки», «земля кінчається», «вічна мерзлота»).

Образ свого героя С. Колесник виписав настільки чітко і безпристрасно, настільки реалістично і без прикрас (заввичай автор любить свого героя, співпереживає з ним), що перед нами постав, як мовиться, на повен зріст, цілковито негативний персонаж, який скипав люття до всього, що його оточувало, починаючи від нещасної, знедоленої ним дружини, і закінчуючи природою. Ось як характеризує його публіцист: «Його злість стікала в землю, наче справжнісінький грім у грозову годину». Переконливо добрана в якості характеристики художня деталь, вкладена в ціле речення, на наш погляд, має подвійну природу: вона і психологічна (характеризує непросте нутро Юхрема), і пейзажна (прекрасно розкриває природу явища – грози: вона стікала в землю). Але не вода стікала в землю під час грозового розвою, а ... грім. Це значно підсилює образ героя, додає йому виразнішого психологічного забарвлення (Колесник, 2022).

«Юхрем» написано барвистою українською мовою: часте використання порівнянь, епітетів, художніх деталей доречно; таку розкіш може собі дозволити автор з особливою стилістичною тональністю, де контрасти і чітко віддзеркалюються, і несподівано з'єднуються в одне ціле. Окремої уваги заслуговує аналіз образу головного героя, чие ім'я стало назвою нариса, людини, доля якої виявилася на гострому лезі бритви: випробування за випробуванням, і крок вліво-вправо – це вірна загибель. Проте автор, з усього видно, розуміє свого героя, і зображує його в тих неймовірних, карколомних, нелюдських перипетіях, в яких він опинився. Такими ж є і його дії та вчинки.

Перебуваючи серед «заколисаних сонцем ланів», як пише С. Колесник, Юхрем разом з автором дивується його ситуації. Контрастом цьому протистоїть... його кінь Дунай: «Дунай ліниво дотюпав до грайливого і розвеселого гайочка, напився благословенної лісової прохолоди...». І тут рядки збігають у прірву: «Страх! Яка терниста доля народу, що обитав спрадавна і понині обитає на преславних і предивних теренах України! Стільки віків буремно прошуміло над світом, скільки води утекло в моря та океани, а українці як боронили отчий край ... так і до сьогодні воюють із сусідами-варварами...» (Колесник, 2022). У контексті зустрічається і така прикметна художня деталь, яка стала своєрідним містком,

що поєднав лихоліття Другої світової та загарбницьку російсько-українську війну, що триває на теренах незалежної України з 2014 року: «...Мором обсіпає від однієї лише думки: Червона, смертельно загрозлива для життя, сарана уже переступила зі Сходу – межовий знак Донбасу ... так і до Вільшан докотиться погромна і погибельна хвиля...» (Колесник, 2022). Прикметник «погібельна» вживається в тексті твору кілька разів, і його можна вважати наскрізною (повторюваною) художньою деталлю, яка допомагає завершити думку про нелюдське обличчя воєн. На жаль, С. Колесник став гірким пророком: розповідь про Юхрема Оудька прийшла до читачів напередодні повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію незалежної суверенної держави України.

У книжці художньої публіцистики «Чи будемо пересівати волю?», яка складається із двох розділів – «Наодинці з долею» та «По той бік добра» (рік виходу у світ – 2012-й) ідеться про незвичайні, почасти фантастичні за своїм буттям долі людей з українських сіл, уже в новому тисячолітті: в епоху розквіту інтернету, планетарного поступу в нанотехнологіях. То що ж відбувається в цих селах? Там живуть люди укупі зі злиднями, складуючи свої проблеми на днища домашніх скринь. Тому й у слові до читача автор констатує: «Село – праколіска Нації й Державності – опинилося не просто на роздоріжжі недорікуватої соціальної Доби, ні, воно запроторено у той зловісний закут суспільного животіння, де кропива цвіте і дурман-зілля гуде. Де Запустіння побиває Злидні».

Розп'яте на хресті Бідності й Нещастя українське село, де можна навіть побачити, як у класі, спустошеними державними гицелями школи, до самісінької стелі пнеться здичавіло-нахабний кленок, чи оцупкуватий, із пихою самодержавною, дубок, що висівся із жолудя» (Колесник, 2012). Цвіт кропиви та гудіння дурман-зілля можна віднести до пейзажних художніх деталей.

У контексті роздумів публіциста промовистими є роздуми про слово, його вагу і його невагомість: «Слово – на превелике горе – неймовірно упало в ціні. Слово обміліло, обмаліло, відпливло подалі од берега життя – воно крепко охляло у нерівній борні зі Стіною мовчання... Слово розстрілюють, розтросують, розплющують, немов мідяка об залізо... із Слова вивітрився бойовий запал, дівся хміль Правди... таке Слово нездатне зачепити струну в серці...» (Колесник, 2012). Художні деталі, використані автором, вражають: «берег життя», «Стіна мовчання» – інтер'єрні, «слово обміліло, обмаліло, ...охляло», «хміль Правди» – мовні, «струну в серці» – психологічна. Поєднання різнопланових художніх деталей додає тексту неповторності й барвистості.

Оповідання із цієї книжки «Я починаю битву за Україну», «Чорні хмари режиму», «По той бік добра», «Знаки і символи держави» вражають своєю довершеністю та глибоким психологізмом, автор не прикрашає сучасну буденність, а навпаки, оголює її, показує із властивою йому правдивістю те, що почасти проходить повз нашу увагу: бідність, безгосподарність, байдужість та безпорадність на тлі наявних проблем.

Стиль його оповідей буває й убивчим у своїй відвертості. Так, у нарисі «Розбійники в погонах» С. Колесник яскраво змалював цілковито нищий портрет стража закону, міліціонера (по-новому – поліцейського), який вражає. Чутки про браконьєрські «забави» в мисливських угіддях Бородянського держлісгоспу виявилися зовсім не чутками, а правдою життя: «Мимоволі малюється в уяві образ міліцейського офіцера. Ось його портрет: скандаліст, матюжник, щодня напідпитку, обома ногами топчеться по законах, як кінь по соломі» (Колесник, 2012). Відверто, сильно, влучно. Краще й не скажеш. Притаманні стилю С. Колесника художні деталі тут доволі жорсткі: вислів «як кінь по соломі» досить точно відтворює сам процес «топання», що ототожнюється зі зневагою представника правопорядку до закону. Це приклад мовної художньої деталі.

У нарисі «Устаньмо з колін!» ідеться про життєві контрасти між владною верхівкою району та простими трудівниками: «Люд сходить у могилу, а влада розкошує, гуляє –

словом “банкет під час чуми”. Верховні верхи влаштовують дорогі імпрези за наші гривні, “золоті фортуни”, видовища та збіговиська...” (Колесник, 2012). Він перегукується з подібними нарисами «Як селянин з державою воював», «Розстріляна свобода», «Чорні хмари режиму», «Вовки в овечій шкурі». Показовим у плані «передреволюційної» ситуації в селі можна вважати нарис «Селянський бунт грюкає у двері держави» (Колесник, 2012).

Взагалі, кожен нарис цієї книжки – важить багато, має високу ціну, яка зветься правдою. Відображення подій, людей та їхніх доль, проблем периферійних населених пунктів країни крізь призму відвертості дають змогу читачам переосмислити власний досвід і зробити висновки. Зрештою, автор їх виголошує сам у «Слові до читача», націлюючи його на зміст книжки: «Про переобтяжені ненавистою стосунки народу із владою. Про рафіноване хамство і підступність верхів. І про глухий (поки що) спротив низів» (Колесник, 2012).

У другому розділі книжки вміщений нарис «Баба Настя воює з вепрами». Це тиха, зворушлива і барвиста розповідь про літню жінку, котра мешкає на околиці села і має багато клопотів із «прибульцями» з сусіднього лісу, вепрами; позначена частими відступами, спогадами, що є характерними особливостями нарису, – плине легко і просто. Змальовані картини природи уявляються яскраво й чітко саме завдяки пейзажним художнім деталям, які знайшов автор.

Ось як виглядає з точки зору С. Колесника захід дня: «Зморене сонце котилося в бездну. Бралось на вечір. Густо й насуплено дихали бори. Видихали втому, що накопилася за день» (Колесник, 2012). Тепер проаналізуємо. «Зморене сонце». Чому воно зморене? Бо це символ, воно асоціюється не лише із заходом дня, а й залишком людського життя. Підтвердженням цьому є образ незвіданості – «бездни», як пише публіцист. А це накопичена роками втома – бори (тобто дерева) дихають у С. Колесника «густо й насуплено». Здавалося б, до чого тут ліс? Але, вчитавшись у текст, ми розуміємо і відчуваємо настрій автора, який передався йому від самотньої літньої жінки, життя якої підходить до тієї, єдиної межі. Така майстерність не може не вражати, оскільки її сила полягає в уміло дібраній і серцем пережитій художній деталі – і це вже не дрібниця, а творчий почерк, особливість відточеного роками авторського стилю.

В унісон із цим твором звучать рядки з нарису «Солдатські вдови» зі збірки «За Десною жито половіє» (який, до речі, став основою для створення однойменної документальної кінострічки): «І ось повіяло першими заморозками: старість ступила на поріг. Почовгала по снігах, обмацала стіни, в яких отабориться віднині, вдоволено потерла руки. Людині враз похололо в душі, зробилося незатишно, аж моторошно... Нема страшнішого, як опинитися в полоні самотності» (Колесник, 1982). Тут художніх деталей кілька. Однією з найвиразніших, на наш погляд, є інтер’єрна деталь, що характеризує старість: «почовгала по снігах, обмацала стіни, в яких отабориться віднині...». Звісно, після такого – чом би й не «потерти руки вдоволено»? І припущення автора яскраво підкреслює це: «вдоволено потерла руки».

Варто також додати, що матеріал нарису «Солдатські вдови» наштовхнув журналіста на написання сценарію для однойменного документального фільму (режисер В. Артеменко), який став володарем двох головних призів на міжнародному кінофестивалі «Молодість-83» та на XVII Всесоюзному кінофестивалі в 1984 році, а також демонструвався на XXXVIII і на XXXIX сесіях Генеральної Асамблеї ООН, як один з кращих фільмів про правдиві трагедії війни. Власне, публіцистика С. Колесника урізноманітнила українську екранну документалістику. Заслугують уваги також сценарії документальних стрічок «Зійшов солдат на п’єдестал» (1981), «Ой, на горі калина» (1990 р.), філігранно виписані публіцистом С. Колесником і майстерно втілені режисером-документалістом В. Артеменком. Так художня деталь проросла зі слова в ледь

вловний екранний образ, який сколихнув емоції глядача. Особливий авторський стиль розкривається й у медіатекстах, і в екранних інтерпретаціях, оскільки художня деталь в усіх нарисах Степана Колесника кінематографічно виразна.

Для прикладу розглянемо фрагмент тексту з нарису «Удовина дочка з Медвежої Балки» (Колесник, 1982).

«Жінка дивиться на непробивні, як мур, на шелесткі заслони очеретів, що зарізали своїми ножами воду на долині, на низькоросле кушиво дерев по лінивому косогорю, на криве сонце в осінне-бляклих небесах...». Тут автор зображує словами «непробивні, як мур» (інтер'єрна деталь) густоту очеретів і далі домислює їхню дію словами пейзажної деталі: «зарізали своїми ножами воду на долині».

Речення «Ось вони, чемпіони-забіяки: амброзія, свиріпа, мишій, реп'яхи, стеблистий і стовбурчастий цар бур'янів – будяк...» свідчить про занепад родючої колись землі бур'янами, називаючи їх влучно «чемпіонами-забіяками». Значення слова «чемпіон» – переможець будь-якого змагання – тут дещо увіразнює знецінювальна прикладка «забіяка», будяк тут має «титул» не кого-небудь, а самого «царя» бур'янів. Продовжуючи тему засилля лихого зілля, що висотує сили із землі-годувальниці, автор пише: «Пре будяччя до неба, аж заслинилося, висмоктуючи життєдайні соки на тисячах, сотнях тисяч гектарів геніально реформованої землі. То велика омана, нібито ми багаті на землю. Насправді ж ми такі бідні, аж сині... од нашого величезного багатства». Гірка іронія, сарказм, вкладені в словосполучення «геніально реформованої землі», за висловлюваннями нарисовця, є звичайною оманою. А за словами «бідні, аж сині» прочитується вислів «злидні» (злі духи, за слов'янською міфологією) – у реальному житті: бідність, безперспективність – яскравий приклад психологічної художньої деталі. Пейзажна художня деталь водночас наповнює текст певною колористикою: навіть не бачачи насправді цих бур'янів, ми можемо їх уявити.

Село Медвежа Балка, що в Устинівському районі на Кіровоградщині, за словами публіциста, «...розляглася при яру при долині, сховалася від ока людського, неначе у невід зашилася. Під скупими полисками листопадового сонця у роздолі брижилася сяйвом вода, нагло взята за горло ордою густо-пожухлих очеретів. Вони тут повноправні повелителі і душителі – на водах. А на полях – могутні колонії незайманих бур'янищ». Це яскравий приклад сучасної безгосподарності та безвідповідальності не лише перед землею як одним із головних матеріальних засобів території, а й перед тими, хто на ній живе з діда-прадіда. Виразність надають такі художні деталі:

Медвежа Балка сховалася від людей, «наче у невід зашилася» – пейзажна художня деталь; вода «нагло взята за горло ордою густо-пожухлих очеретів» – психологічна художня деталь; але на цьому гіркому тлі безгосподарності вода все-таки брижиться (тобто хлюпоче, утворює дрібні хвилі) «скупими полисками листопадового сонця» – пейзажна художня деталь.

«Ударними» пейзажними деталями при цьому стають: «орда густо-пожухлих очеретів» та «могутні колонії незайманих бур'янищ» (на воді й на землі). Яскраві та безжальні, вони демонструють безвихідь і розпач.

Із розповіді героїні Ганни Федорівни Луценко: «Мама моя – Тетяна Філіповна Зима. Все життя проробила в цьому проклятому колгоспі. Випив той колгосп усе її здоров'я, виточив із неї всю снагу. Забрав радість, щастя украв. Засушив найсокровенніші мрії – як покошену лугову траву засушив. Собкали нею, ніби конякою. Бо вона ніхто – вона солдатська вдова». Розповідь її лягає нелегко, – наголошує нарисовець: слова «тяжкі, як кам'яні брили, вийняті з вогню» (художня деталь має пейзажний характер).

«Десять театри, музика, море світла, жінки в дорогих платтях, у туфлях на високому каблуку – а я в резинових чоботях коло худоби. Тридцять п'ять год на фермі! Тридцять

п'ять год – як льоду. З сірого досвітку до нічної зорі». При цьому художні деталі «Тридцять п'ять год – як льоду», «З сірого досвітку до нічної зорі» – боляче впинаються у свідомість. Вони визначаються тут як мовні (словесні), притаманні мові героїні нарису (Колесник, 1982).

При цьому автор не має на меті відштовхнути чи бодай злякати читача, навпаки, він заохочує його до усвідомлення реалій буття на тлі тисячоліття, позначеного у цивілізованому світі неймовірним технологічним розвитком. Естетика тексту, образність мови захоплює і тримає в напрузі до останнього речення цього нарису.

Як вже зазначалося, С. Колесник левову частину своїх творів присвятив співвітчизникам, доля яких пов'язана з роботою на землі. Нелегка хліборобська ноша, яку тримають на своїх раменах селяни, мала б викликати співчуття у влади, прагнення поліпшити їм умови життя та праці. Але це – в ідеалі. В реальному житті все інакше. І прикладом тому збірка «Обкрадені села», присвячена долі так званих «бригадних сіл» доби «просвітленого соціалізму», а не періоду «царської імперії» України. Цей термін «виріс» із партійних кабінетів епохи розвинутого соціалізму і перетворився на мовчазний докір, що яскраво демонструє занепад сільських територій, якому влада жодним чином не протистояла.

Зокрема, нарис «Село – не захищене законом» демонструє крик душі автора, який мислить в унісон із тими селянами, чю долю зламали жорстокі реалії, породжені бездарними керівниками: «...Хіба для когось секрет: у нас дуже багато диктаторства в методах керівництва. А ще більшої рабської покори в людях. Ці поняття взаємопов'язані між собою так, як, скажімо, тиша і грім, ніч і день, жара і холод. Диктат і жорстокість власть імущих породили просто таки невільницьке смирення підлеглих. Ну а повна покора, тупа безсловесність і непротивлення злу вели до диктату» (Колесник, 1982). Художні деталі мають мовний характер. Вони підсилюють трагічність ситуації, яку, на жаль, вже неможливо змінити. Тому публіцистичні роздуми автора – своєрідне одкровення перед читачем, яке не залишає байдужим. Вони, як й інші його твори – результат багаторічної роботи в журналістиці: до 2013 року С. Колесник працював кореспондентом «Сільських вістей». Доречно тут буде нагадати його резонансну публікацію «Дамоклів меч радіації», вміщену у вересні на сторінках цієї газети вікопомного 1986-го року. Публіцистичні роздуми журналіста з хронікальною точністю передають страшні дні, пережиті після 26 квітня, коли «...рвонуло реактор у Чорнобилі. Біда спала – біда встала». Розкриття теми сприяють використані в тексті художні деталі, які значно підсилюють його, увиразнюючи найгостріші моменти з життя українців, на яких упало гріке випробування «мирним атомом». Вжите у заголовку стійке висловлювання «дамоклів меч» алегоричне: демонструє невідворотність, небезпечність становища, в якому опинилися мільйони невинних людей через невігластво та безвідповідальність тодішньої «радянської влади». Для прикладу наведемо лише деякі рядки, в яких використані художні деталі, що підкреслюють важливість піднятої теми. Власне, С. Колесник цією публікацією розповів, як він сам написав у тексті, про «динаміку поширення зла по всій країні» на прикладі населеного пункту Народичі:

«У Народичах “висадився десант” пропагандистів з області. Туркотіли, наче дикі голуби в лісі, наvertsали людей в оптимістичну, казенно-льозунгову віру, домагаючись одного: втопити тривогу людей за своє здоров'я в словах пустодзвонних»; «Хижий, невмолимий меч пожиная щедрі плоди... У кожного другого учня в Народичькому районі зіпсований зір. Близько п'яти тисяч дітей опромінено»; «Ну, а поки начальники гралися в таємниці, – дітки залюбки гралися в піску. В тім оманливім з виду піску, де стільки накопичилось ярусів реакторної смерти...».

Але ми можемо виділити й дещо нотки: «Та клімат почав мінятися. Скресали ріки рабського мовчання. Крізь мури застою пробивалися пагони народного протесту. Прорізувалися зуби в союзної преси, пішли листи з Народичів до З'їзду депутатів. Виявилось, в

країні є чесні вчені, які виступають проти академіків-підлабузників. Атака наростає, “гро-на гніву” Народичів доходять до сердець мільйонів». Художні деталі, які використовує автор, переважно психологічні. Вони підкреслюють важливі наративи публіцистичного твору, допомагають дійти до свідомості мас.

Проза Степана Колесника – високого гатунку. Кожне слово його правдивих текстів – чи то оповідань, чи то нарисів, повістей чи то сценаріїв – вивірене, виважене; воно ілюструє авторську стилістику публіциста й підкреслює особливий творчий почерк.

5. Висновки

Дослідивши публіцистику лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Степана Колесника, ми можемо стверджувати, що публіцист завдяки майстерному використанню художніх деталей справедливо посідає чільне місце в когорті сучасних авторів. Художньо-публіцистичне слово Степана Колесника не залишає читачів байдужими, оскільки перед ними постають яскраві зразки якісної документальної прози, кінематографічно-виразної, вартої екранізації чи втілення в драматичні театральні постановки. Авторські тексти, метафоричні, образні, глибокі, водночас прості для читання, де художні прийоми, зокрема, деталі, філігранно використані для розкриття характерів героїв, ба більше, вияву суспільних явищ, з якими сплетені долі персонажів цих оповідей.

Художня деталь у творах Степана Колесника тісно переплетена з діями героїв, вона настільки їх підсилює, увиразнює, що читачі можуть у власній уяві створити зорові образи прочитаного. Безперечно, такі образи мають і символічне значення, вони можуть бути алегоричними. Так, наприклад, захід життя автор ототожнює із заходом дня – цілком природним, звичним явищем, яке знайоме кожному з нас, а отже, зримо його уявити та осмислити – це значить посилити сенс описаного. Естетику тональності публіцистики Степана Колесника особливо привабливою і виразною роблять також багаті епітети, порівняння, які надають тексту емоційних акцентів. Зрештою, добірна українська мова його творів демонструє суспільні реалії різних періодів. Прикметно, що в кожному з них автор займає чітку людинознавчу позицію.

Людяність – ось головна риса творчого письма публіциста, яке потрібно вивчати й пропагувати. Такі твори здатні забезпечувати насамперед духовний потяг, зокрема, в інформаційних потребах мас, зважаючи на високе значення тематики, ідеологічного наповнення та словесних образів. Важливо підкреслити, що тексти автора цінні як для журналістикознавчих студій з огляду на авторський стиль та майстерність, так і для історичних розвідок, оскільки є своєрідним документальним зрізом епохи, добірним ілюстративним матеріалом, корисним для реконструкції та аналізу певних періодів історії.

Подяка

Автори статті висловлюють щирю подяку улюбленому вчителю студентів-журналістів Шевченкового університету Степану Павловичу Колеснику за науку, неповторні хвилини спілкування та прекрасну публіцистику, яка стала окрасою сучасної вітчизняної журналістики.

References

- Gavryliuk, I. L. (2006). Spetsyfica obraznoi detali v publitsystychnomu myslenni. Visnyk Dnipropetrovs'kogo universytetu. *Seria «Literaturoznavstvo. Zhurnalistyka»*, (1), 218 – 221.
- Kamenyuk, M. F. (2013). Try svity Stepana Kolesnyka. *Kyiv*, (3 – 4), 15.

- Lesyn, V. M. & Pulynet's, O. S. (1971). *Slovnnyk literaturoznavchykh terminiv*. Kyiv: Rad. shkola.
- Literaturoznavchyi slovnnyk-dovidnyk* (1997). Kyiv : VTs «Akademia», 1997.
- Kolesnyk, S. P. (1982). *Za Desnoiu zhyto polovie : Doc. opov*. Kyiv: Rad. pys'm., 65, 62.
- Kolesnyk, S. P. (1988). *Obkradeni sela: Rozdumy pys'mennyka*. Kyiv: Rad. pys'm.
- Kolesnyk, S. P. (1990). *Bunt seredniakiv : Povisti*. Kyiv : Rad. pys'm.
- Kolesnyk, S. P. (2012). *Chy budemo peresivaty voliu : khud. publ.* Kyiv: Vyd.-poligraf. tsentr «Kyivs'kyi universytet», 9, 556, 416, 554, 543, 5, 15
- Kolesnyk, S. P. (2021). *Yukhxrem*. Kyiv, 15,17-19, 22, 24, 49.
- Mykhailyn, I. L. (2002). *Osnovy zhurnalistyky: Pidruchnyk*. (3-tie vyd.). Kyiv: TsUL.
- Rizun, V. V. (2003). *Masy : teksty leksii*. Kyiv: VPTs «Kyivs'kyi universytet».
- Slovnnyk literaturoznavchykh terminiv. Khudozhnia detal'*. (2023). Retrieved from: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/hudozhnya-detal/>
- Sviatovets', V. F. (2003). *Talant pochynaetsia z detali: text leksii dlia studentiv Instytutu zhurnalistyky*. Kyiv: Institut zhurnalistyky.
- Zdorovega, V. Y. (2004). *Teoria i metodyka zhurnalistyky 'koi tvorchosti: Pidruchnyk*. (2-ge vyd.). L'viv: PAIS.
- Zdorovega, V. Y. (2010). *Pryroda i spetsyfika obrazu v zhurnalistytsi. Visnyk LNU. Seria «Zhurnalistyka»*.
- Zdorovega, V.Y. (1966). *Mystetstvo publitsysta : Literaturno-krytychnyj narys*. Kyiv: Rad. pys'm.
- Zhurnalistyky fakh : gazetno-zhurnal'ne vyrobnytstvo : navch. posibnyk*. (2012). Kyiv: Vyd.-poligraf. tsentr «Kyivs'kyi universytet».

Submitted 15.04.2023

Список літератури

- Гаврилюк, І. Л. (2006). Специфіка образної деталі в публіцистичному мисленні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Літературознавство. Журналістика»*, (1), 218 – 221.
- Журналістський фах: газетно-журнальне виробництво : навч. посібник*. (2012). Київ: Вид.-поліграф. центр «Київський університет».
- Здоровага, В.Й. (1966). *Мистецтво публіциста: Літературно-критичний нарис*. Київ: Рад. письм.
- Здоровага, В. Й. (2004). *Теорія і методика журналістської творчості: Підручник*. (2-ге вид.). Львів: ПАІС.
- Здоровага, В. Й. (2010). *Природа і специфіка образу в журналістиці. Вісник ЛНУ. Серія «Журналістика»*.
- Каменюк, М. Ф. (2013). Три світи Степана Колесника. *Київ*, (3 – 4), 15.
- Колесник, С. П. (1990). *Бунт середняків : Повісті*. Київ : Рад. письм.
- Колесник, С. П. (2021). *Юхрем*. Київ, 15,17-19, 22, 24, 49.
- Колесник, С. П. (2012). *Чи будемо пересівати волю: худ. публ.* Київ: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 9, 556, 416, 554, 543, 5, 15
- Колесник, С. П. (1982). *За Десною жито половіс : Док. опов*. Київ: Рад. Письм., 65, 62.
- Колесник, С. П. (1988). *Обкрадені села: Роздуми письменника*. Київ: Рад. письм.
- Лесин, В. М. & Пулинець, О. С. (1971). *Словник літературознавчих термінів*. Київ: Рад. школа.
- Літературознавчий словник-довідник* (1997). Київ: ВЦ «Академія», 1997.
- Михайлин, І. Л. (2002). *Основи журналістики: Підручник*. (3-є вид.). Київ: ЦУЛ.
- Різун, В. В. (2003). *Маси : тексти лекцій*. Київ: ВПЦ «Київський університет».

Святовець, В. Ф. (2003). *Талант починається з деталі: текст лекції для студентів Інституту журналістики*. Київ: Інститут журналістики.

Словник літературознавчих термінів. *Художня деталь*. (2023). Відтворено з: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/hudozhnya-detal/>
Надійшла до редакції 15.04.2023

ЖУРНАЛІСТИКА / ПУБЛІЦИСТИКА

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.4>
UDC 070:808.2:81'271.14=161.2

**Violation of Word-Formation and Morphological Norms
in Media Texts
(based on the material of the UNIAN news feed)**

Iryna Marynenko

*<https://orcid.org/0000-0002-2836-758X>
PhD of Philol. Sciences, Associate Professor,
Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of
Kyiv
36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: imarynen@knu.ua

Tetiana Melnychenko

*<https://orcid.org/0000-0002-7157-6408>
senior teacher,
Flight Academy of the National Aviation University,
1 Stepan Chobanu str., Kropyvnytskyi, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: dolly_te@ukr.net

ABSTRACT

The ability to present information clearly and competently is one of the mandatory requirements for qualified journalists. Violation of language norms, in particular those of word formation and morphology, reveals the incompetence and unprofessionalism of specialists who spread incorrect forms among their audience through their texts. Therefore, the **purpose** of this study is to draw attention to the non-normative word-formation models and declension forms that are not inherent in the Ukrainian language, but are actively used in journalistic materials, in particular in the UNIAN news feed. The following **methods** were employed in the course of the study: at the data collection stage – the method of linguistic observation was used to identify erroneous word and form formation of lexemes and to record them; the method of distributional analysis was implemented to identify the non-normative use of word and form affixes and to further systematise errors; the method of contextual analysis and the descriptive method were applied to identify grammatical deviations when analysing the collected and classified language material.

© Iryna Marynenko, Tetiana Melnychenko, 2024

The systematisation of errors gives grounds to assert that word-formation deviations arise under the influence of the Russian derivational system, which is especially noticeable in suffix word formation. Deviations from the morphological norm are mostly caused, first, by the excessive use of uncodified active present participles (30.2 % of all morphological anomalies), second, by the erroneous use of prepositions (17.1 %), and third, by the non-normative formation of nouns (16.6 %). Based on the systematisation of grammatical deviations, it can be argued that the journalists of the analysed media outlet need to improve their professional competences, in particular in the field of language norms.

KEYWORDS: deviation; interfereme; word-formation anomaly; morphological error.

УДК 070:808.2:81'271.14=161.2

Порушення словотвірних і морфологічних норм у медійних текстах (на матеріалі стрічки новин УНІАН)

Мариненко Ірина Олегівна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, доцент кафедри мови та стилістики, канд. філол. наук <https://orcid.org/0000-0002-2836-758X>

Мельниченко Тетяна Євгенівна, Льотна академія Національного авіаційного університету, старший викладач кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки, <https://orcid.org/0000-0002-7157-6408>

Резюме

Уміння чітко й грамотно подавати інформацію належить до обов'язкових вимог до кваліфікованих журналістів. Порушення мовних норм, зокрема словотвірних і морфологічних, свідчить про некомпетентність і непрофесійність фахівців, які через свої тексти поширюють помилкові форми серед своєї аудиторії. Тож **метою** цієї розвідки є привернення уваги до ненормативних словотвірних моделей і форм відмінювання, не властивих українській мові, проте активно вживаних у журналістських матеріалах, зокрема в новинній стрічці УНІАН. У процесі дослідження були застосовані такі **методи**: під час збирання матеріалу – метод лінгвістичного спостереження з метою визначення помилкового слово- й формотворення лексем і їх фіксації; для встановлення ненормативного використання словотвірних і формотвірних афіксів та подальшої систематизації помилок – метод дистрибутивного аналізу; для виявлення граматичних девіацій – метод контекстуального аналізу та описовий – під час аналізу зібраного й класифікованого мовного матеріалу. Систематизація помилок дає підстави стверджувати, що словотвірні девіації виникають під впливом російської дериваційної системи, що особливо помітно в суфіксальному словотворенні. Відхилення від морфологічної норми найчастіше полягають, по-перше, у надмірному використанні некодифікованих активних дієприкметників теперішнього часу (30,2 % від усіх морфологічних аномативів), по-друге, у помилковому вживанні прийменників (17,1 %), по-третє, у ненормативному формотворенні іменників (16,6 %). На підставі систематизації грамати-

чних девіацій можна стверджувати, що журналісти аналізованого видання потребують удосконалення фахових компетентностей, зокрема в галузі володіння мовними нормами.

Ключові слова: девіація; інтерферама; словотвірний анорматив; морфологічна помилка.

1. Вступ

В умовах російсько-української війни значно зростає потреба українців перейти на державну мову спілкування, удосконалити свої знання рідної мови. У цьому нашим громадянам могли б допомогти мас-медіа, якби журналісти з усією відповідальністю ставилися до своїх безпосередніх обов'язків, одним із яких є володіння нормами української мови. Проте дослідження сучасних онлайн-видань, які нині становлять основне джерело інформації у світі, засвідчує, що журналісти припускаються значної кількості мовних помилок, порушуючи як лексико-семантичні, так і граматичні мовні норми. І такі відхилення від мовних норм «є суспільно небезпечним явищем, оскільки неодмінно фіксуються у сфері свідомого чи підсвідомого, спричиняють формування неправильних лінгвостереотипів і тим самим заважають виробленню й закріпленню літературних норм у соціумі» (Мишеніна, 2014, с.109). Наявність мовних помилок у журналістських текстах указує на те, що автор недостатньо опанував основи своєї професії (мовна грамотність – одна з них) і зневажливо ставиться до реципієнтів своїх матеріалів. Адже «культура професійного мовлення журналіста органічно пов'язана з функціями мови ЗМІ: інформаційною, репрезентативною, просвітницькою, апелятивною, естетичною та іншими. Місія журналіста – позитивно впливати на масову аудиторію, корегувати її мотивацію, поведінку, світогляд» (Яцимірська, 2014, с. 348). Далекі не всі автори новинних матеріалів належно ставляться до мовної грамотності своїх текстів, а тому й рясніють журналістські повідомлення порушеннями багатьох літературних норм. Найпомітнішими для читача й слухача є лексико-семантичні анормативи, і саме ці девіації найактивніше висвітлюються в наукових дослідженнях. Вади словотворення і словозміни менш помітні реципієнтові, а тому частина науковців вважає їх такими, що «перебувають нижче середнього інтервалу помилкобезпечності» (Бондаренко, 2003, с. 17; Шульська, 2021, с. 174), проте кількісно словотвірні й морфологічні анормативи в сучасних медіатекстах не поступаються лексико-семантичним та орфографічним помилкам, які привертають до себе більше уваги дослідників. Тому ця розвідка присвячена саме словотвірним і морфологічним девіаціям, адже правописні анормативи новинної стрічки УНІАН уже висвітлені в публікаціях (Мариненко, Мельниченко, 2023, с. 28–32; Мариненко, 2023, с. 24–34).

2. Теоретичне підґрунтя

Українську девіатологію розробляли Ф. Бацевич, А. Капелюшний, Т. Бондаренко, П. Куляс, Х. Дяків, які систематизували комунікативні, зокрема й лінгвальні, анормативи, розробили їх класифікацію. Відхилення від словотвірної та морфологічної норми досліджують К. Городенська, Т. Коць, М. Зубков, Н. Шульська, Р. Зінчук, Н. Римар та ін. Однак системного моніторингу окремих медійних ресурсів з погляду порушення словотвірних і граматичних норм у сучасному науковому обігу бракує, тож наша розвідка має на меті заповнити цю лаку, систематизувавши анормативи у сфері українського словотворення й словозміни в новинних текстах УНІАН та визначивши причини їх виникнення і шляхи усунення. Саме УНІАН обрано об'єктом дослідження не випадково, оскільки ця інформаційна агенція належить до провідних серед українських новинних сайтів та має широку читачську аудиторію. Збирання матеріалу тривало протягом місяця, з 14 лютого до 14 березня 2023 року, за цей період було зафіксовано 228 словотвірних і морфологічних анормативів.

3. Методи дослідження

У процесі збирання матеріалу були застосовані методи лінгвістичного спостереження з метою визначення помилкового слово- й формотворення лексем і їх фіксації, дистрибутивного аналізу для встановлення ненормативного використання словотвірних і формотвірних афіксів та подальшої систематизації помилок, контекстуального аналізу для виявлення граматичних девіацій та описового – під час аналізу зібраного й класифікованого мовного матеріалу.

4. Результати й обговорення

Переважно більшість порушень правил і моделей українського словотворення становлять інтерфедеми – «ненормативні одиниці, що виникають шляхом копіювання структурних, фонетичних особливостей лексеми» (Мішеніна, 2014, с. 118) і функціонують у мові попри наявність питомого українського відповідника. Насамперед такі словотвірні кальки представлені іменниками з процесуальною семантикою, що утворені за російськомовними моделями із суфіксом **-к-** замість українських відповідників **-анн(я)**, **-инн(я)**: *зарядка, чистка*, також *вимога* на місці нормативних *заряджання, чищення, вимагання*: *Трапляється, що варіння і чистка яєць приносять одне лише розчарування* (15.02.2023); *17 лютого Апеляційна палата ВАКС ... обрала колишньому заступнику міністра розвитку громад і територій, підозрюваному у вимозі та отриманні 400 тис.доларів неправомірної вигоди, запобіжний захід* (17.02.2023). Упроваджені в період зросійщення української мови як нормативні, такі інтерфедеми набули значного поширення в мові, а тому «заміна словотвірного типу віддіслівних іменників із суфіксом **-к-** питомим українським словотвірним типом іменників на **-ння** «відбувається поступово, вибірково, причому швидше, активніше в писемному різновиді мовної практики, проте й досі не завершилася» (Горденська, 2013, с. 37). Пришвидшити цей процес могли б саме журналісти, яких читає або слухає вся країна, проте вони не виявляють зацікавленості в очищенні української мови від насаджених моделей словотворення.

Вплив російських словотвірних моделей помітний також у вживанні не властивого українській мові поєднання суфіксів **-оч-** + **-н-** (**-очн-**) замість продуктивних **-альн-**, **-ов-** та ін.: *філіровочний* (треба *філірувальний*), *осколочний* (треба *осколковий*) тощо. Так само явною калькою є дієприкметник *терпимий* (замість прикметника *терплячий*), прикметник *азіатський*, утворений від твірного слова *азіат* (замість *азійський*, що походить від твірного слова *Азія*), пор.: *В цей час не можна ставати надто вимогливим, слід бути більш терпимим до недосконалостей життя* (04.03.2023).

Свідченням недостатнього рівня володіння словотвірними й лексико-семантичними нормами авторів стрічки новин в УНІАН вважаємо використання суфікса **-и-** для творення фемінітива *снайперша* (замість *снайперка*), оскільки цей формант, по-перше, має відтінок згрублості в нашій мові, по-друге, утворює фемінітиви зі значенням «дружина когось»: *директорша* – дружина директора, відповідно *снайперша* – дружина снайпера; а також нерозрізнення смислових відтінків спільнокоренових паронімів *напрям* і *напрямок*, *спостережний* і *спостережливий*, пор.: *"На внутрішньополітичному напрямку він готує російське населення до довгострокового системного конфлікту із Заходом"*, – *зазначив Вюстнер* (26.02.2023); *Спостережні користувачі соцмереж впізнали в "уламку" запчастину від авто* (06.03.2023). У першому прикладі доречним було б слово *напрям*, оскільки не йдеться про орієнтування в просторі, а в другому – *спостережливий* (який здатний усе помічати, звертати увагу на щось приховане, непомітне), адже *спостережний* – той, що призначений для ведення спостереження, тобто слово поєднується з назвами неістот.

Не відповідає словотвірній нормі і прикметник *натівський* (06.03.2023), утворений від аббревіатури *НАТО*, яка не має форм відмінювання, а отже, остання її літера – це не закінчення, а частина твірної основи, тому нормативним є дериват *натовський*.

Способом префіксації також не завжди нормативно творяться похідні одиниці: уживання скалькованих російських префіксів і, відповідно, похідних слів призводить до спотворення смислу тексту, пор.: *Аналітики ISW допустили, що Росія має намір використовувати персонал місії МАГАТЕ, що застряг на станції, в якості заручників для тиску на міжнародне співтовариство з вимогою визнати російське право власності на станцію* (02.03.2023) – лексема *допустити* в українській мові має значення «дозволяти кому-небудь увійти кудись», тоді як у наведеному реченні доречне слово *припустити*, тобто «вважати за можливе, ймовірне»; *Дуже важливо мати під рукою рецепт, який буде відрізнятися приємним смаком і підходящою густиною* (14.03.2023) – дієслово *відрізнятися* означає «бути несхожим якоюсь ознакою, рисою на інших; виділятися серед інших» і переважно вживається зі сполукою прийменника *від* після нього та іменника або займенника (*від брата, від них*) чи словосполученням *один від одного*, а «якщо потрібно виокремлювати кого-, що-небудь за якоюсь ознакою серед інших (іншого) або десь» (Городенська, 2019, с. 100), варто вживати дієслово *вирізнятися*.

Сплутування префіксів *с-*, *з-*, як-от у слові *слив* (замість *злив*) на позначення пристрою або місця для стоку води чи іншої рідини, відбувається під впливом російського відповідника та неналежного засвоєння автором орфографічних норм: *Ваннумили, витиралинасухо, обов'язково закривали пробкою слив і за допомогою губки наносили білизну на ванну* (09.03.2023).

До словотвірних аномативів також належать такі кальки з російської, як прислівникові лексеми *глибиною, висотою, шириною* тощо, яким в українській мові відповідають префіксально-суфіксальні адвербіативи *завглибки, заввишки, завширшки*, пор.: *Цуценя провалилося в яму глибиною 3,5 метри та діаметром 10 сантиметрів* (20.02.2023). Інтерференма *складова* замість власне українського іменника *складник* уживається практично повсюдно не лише в медіа, а й у наукових і офіційно-ділових текстах: *Тісто для піци – одне з трьох основних складових цієї страви* (16.02.2023). Отже, використання не властивих українській словотвірній системі афіксів і похідних лексем сприяє розхитуванню мовної норми, слугує чинником денационалізації, засобом засмічення нашої мови чужими мовними елементами.

Відхиленнями від морфологічної норми вважаються всі «ненормативні утворення, що не відповідають формальному вираженню хоча б однієї з граматичних категорій: роду, числа, відмінка, ступеня порівняння, особи, часу, способу, стану, виду» (Бондаренко, 2002, с. 8). Будь-яке з порушень мовної норми, зокрема й морфологічної, – це тип комунікативної невдачі чи збою у спілкуванні, причиною яких є недостатня мовна компетенція учасників (Бацевич, 2004, с. 322). І матеріали новинної стрічки УНІАН слугують яскравим доказом відсутності належної мовної підготовки авторів, зневажання ними лексичних, граматичних та інших норм української мови, на обов'язковості дотримання яких наголошують знані мовознавці (див. Єрмоленко, 2001, с. 3 та ін.).

Одним з активно обговорюваних (див. Коць, 2014, с. 60; Куляс, 2015, с. 100; Шульська, 2015, с. 123) типів морфологічних аномативів є вживання ненормативних флексій в іменників, зокрема, помилки у виборі закінчення *-а (-я) / -у (-ю)* в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду другої відміни: *Крима* (16.02.2023), *садочку* (25.02.2023), *майданчику* (28.02.2023), *протезу* (26.02.2023), *танку* (12.03.2023), *апарату* (пристрій) (27.02.2023), *телефону* (апарат) (07.03.2023), *м'язу* (07.03.2023), *лаврового листа* (24.02.2023). Варто зауважити, що варіативність закінчень залежно від семантики слова властива певним іменникам, серед них і *апарат*, який зі значенням «прилад, пристрій; сукупність органів в організмі» набуває закінчення *-а*, а зі значенням «установа або сукупність установ, що обслугову-

ють яку-небудь ділянку управління чи господарства; система знань певної науки» – закінчення *-у*; і *телефон*, якому у значенні «апарат, пристрій» характерне закінчення *-а*, а в значенні «вид зв'язку» – *-у*. Не менш проблемним для журналістів УНІАН видається утворення форм родового відмінка множини іменників чоловічого роду II відміни: *страз* (07.03.2023; правильно *стразів*), *солдат* (23.02.2023; правильно *солдатів*), *помідор* (25.02.2023; правильно *помідорів*); а також і множинних іменників: евакуаційних *ношей* (24.02.2023; правильно *нош*). В українській мові іменники чоловічого роду у формі родового множини переважно мають закінчення *-ів* (після голосного та апострофа – *-ів*), окрім іменників, що втрачають у множині суфікси *-ин* (*болгарин* – *болгар*, *слов'янин* – *слов'ян*, *татарин* – *татар*), але *вірменів*, *грузинів*, *осетинів* (Український правопис, 2019, с. 97).

Помилконебезпечним виявляється і вміння правильно визначити групу відмінювання в іменниках чоловічого роду II відміни, що позначається на виборі некоректного закінчення: *хабара* (17.02.2023), *Ігора* (03.03.2023), *Сі Цзіньпінем* (25.02.2023), де перші два слова належать до м'якої групи (правильно *хабаря*, *Ігоря*), а ім'я очільника КНР – до твердої (правильно *Сі Цзіньпіном*).

Впливом російської мови можна пояснити вживання закінчення *-ам (-ям)* замість нормативного *-ах (-ях)* у місцевому відмінку множини, наприклад: *по об'єктам* (28.02.2023), *по теплоелектростанціям* (09.03.2023) тощо. Також цей вплив помітний і у відсутності відмінюваності чоловічих прізвищ на *-ко* (*Іваненко*, *Кличко* (14.03.2023)), іменника *пальто* (23.02.2023) й топоніма *Косово* (01.03.2023): *Я бачив школу, в якій висіли пальто дітей; Москва здатна скористатися напругою у відносинах між Косово та Сербію, й посилити там свої проросійські настрої*.

Однією з невиправних помилок є вживання словоформи *мати* у знахідному відмінку однини (*Згвалтували 4-річну дитину і мати: розкрито роль російських снайперів у звірствах на Київщині* (14.03.2023)). Не завжди доречним є використання форми *матір* як називного відмінка, оскільки у словниках такий варіант позначений ремарками «застаріле, урочисте», тож у реченні *За даними видання, швидку викликала матір дівчинки* (08.03.2023) немає підстав послуговуватися цією архаїчною формою.

До морфологічних аномативів належить і сплутування парадигм відмінювання іменника *ванна* у двох значеннях: 1) «кімната для миття» і 2) «посудина для миття, процес миття, процедура». Розбіжності у відмінюванні ці слова мають практично у всіх відмінках, напр., родовий однини *ванної* – *ванни*, родовий множини *ванних* – *ванн*; місцевий однини *на/ ванній* – *на/у ванні* тощо. Тож автор тексту *Просто налейте його в мисочку і за допомогою губки нанесіть на поверхню ванної... Зрозуміло, що якщо сім'я велика і хтось постійно відкриває у ванній кран, регулярно витирати поверхню насухо – нереально* (09.03.2023) явно мав на увазі ємність для миття, а не кімнату.

Дещо менш активно журналісти УНІАН помиляються у визначенні роду іменників (*собака* нормативно належить до чоловічого роду) і у вживанні збірних, абстрактних та речовинних іменників у не властивому їм числі, напр.: *коріння можуть руйнувати* (22.02.2023), *коріння повинні проваритися* (01.03.2023), *посаджені насіння дадуть сходи* (04.03.2023), *ці постачання* (10.03.2023), *одне з улюблених ласощів* (14.03.2023).

87,5 % аномативів у формотворенні прикметників стосуються форм ступенювання. Найбільшого поширення в новинних матеріалах аналізованої агенції набули: 1) відсутність форм відмінювання у вищому й найвищому ступенях порівняння та прийменників перед наступним іменником: *чим епатажніше наряд* (14.02.2023), *щоб яйця були трохи твердіше* (15.02.2023), *фарш стане смачніше* (13.03.2023), *апдейт доступний власникам смартфонів Google Pixel 4A і новіше* (09.03.2023), *система стала красивіше і зручніше* (05.03.2023), *планета в 4 рази менше своєї зірки* (26.02.2023), *курс був вище 40 грн* (06.03.2023); *чим холодніше останні дні лютого, тим спекотніше буде літо* (26.02.2023);

SSD-накопичувач за розмірами не більше USB-флешки (17.02.2023) та ще 6 аналогічних помилок, які можна пояснити впливом російської морфологічної норми, за якою вищий ступінь порівняння не має форм роду, числа й відмінка. В українській граматичній нормі вищий ступінь прикметника змінюється за родами, числами й відмінками, до того ж потребує прийменника (*від, за*) або порівняльного сполучника *ніж*, напр., *що епатажніший наряд, планета в 4 рази менша за свою зірку, SSD-накопичувач за розмірами не більший, ніж USB-флешка* тощо; 2) уживання вищого ступеня на місці найвищого: *що подивитися на День святого Валентина: 7 кращих фільмів* (14.02.2023; треба *найкращих*); *поділимося трьома кращими рецептами цієї смачної м'ясної страви* (15.02.2023; треба *найкращими*); *салат з "пекінки" вважається одним з кращих варіантів* (03.03.2023; треба *із найкращими*); 3) невластиві українській мові конструкції із зазначенням приблизного віку людей: *для жінок молодше 40-ка років* (25.02.2023; треба *для жінок до 40 років*); *чоловіків старше 50 років* (26.02.2023; треба *чоловіків після 50 років*); *пенсіонери старше 80 років* (28.02.2023; треба *пенсіонери після 80 років*), адже «в українській мові перевищення певного віку, установленого для здійснення чого-небудь, виражають прийменники *після, за, понад* у причислівниковій позиції» (Городенська, 2019, с. 116); 4) використання слова *самий* для творення найвищого ступеня: *сама явна ознака хвороби* (17.02.2023); *в самий останній момент* (18.02.2023; прикметник *останній* не творить ступенів порівняння, оскільки позначає абсолютну міру вияву ознаки); 5) поєднання як аналітичного, так і синтетичного способу творення ступеня порівняння: *в більш старшому віці* (25.02.2023; достатньо у *старшому віці*). У стрічці новин наявні й інші грубі помилки, як-от ненормативне закінчення *-о* в прикметників середнього роду: *ниво так само шкідливо* (20.02.2023; нормативне *шкідливе*); *таке взуття дуже зручно* (11.03.2023; треба *зручне*); а також хибне написання складного відчислівникового прикметника: *обприскування 3%-ною бордоською рідиною* (21.02.2023; треба *3-процентною* або *тривідсотковою*).

Уживання числівників завжди викликало багато труднощів у мовців, зокрема й у журналістів. Новинна стрічка УНІАН свідчить, що ця проблема так і залишається нездоланою – у матеріалах трапляються практично всі можливі аномалії, пов'язані з відмінюванням і вживанням числівників: 1) помилкове вживання кількісних числівників *обидва, одна*, напр.: *постраждали дві людини: чоловік і жінка, обидва госпіталізовані* (14.03.2023; правильно *обоє*); *одна з найдорожчих квітів – хризантема* (01.03.2023; правильно *одна з найдорожчих квіток* або *одні з найдорожчих квітів – хризантеми*); 2) використання некоректної відмінкової форми числівника: *знищено міномет з чотири заарбниками* (05.03.2023, замість *із чотирма*); *витрачається понад сто сорока мільярдів гривень на рік* (22.02.2023; замість *понад сто сорок мільярдів*); *круїз семи континентами* (02.03.2023; правильно *сьома* або *сімома*); *знищення п'ять одиниць 2С4 "Тюльпан"* (02.03.2023; треба *п'яти одиниць*); 3) порушення норми додавання літерних наросень до арабських цифр: по-перше, частина закінчення додається лише до порядкових числівників, тож наявність таких наросень у кількісних вважають відхиленням від норми (*поруч з ним у 20-ти кілометрах* (14.03.2023, до того ж і з чужомовним прийменником у замість нормативного *через*), *від 8-ми до 15-ти тисяч гривень* (15.02.2023); *разом зі ще 32-ма особами* (17.02.2023); *разом же з 30-ма сміливцями* (27.02.2023); *він знав понад 30 мов, а 13-ма мовами володів вільно* (03.03.2023); *названо одяг, який не можна носити після 40-ка* (25.02.2023)); по-друге, додавати потрібно літеру, що позначає останній приголосний словоформи, та наступну голосну за її наявності (*на 48-ій церемонії премії "Сезар"* (01.03.2023; потрібно *48-й*); *бійці 30-ої окремої механізованої бригади* (07.03.2023; потрібно *30-й*)); по-третє, до порядкових числівників, що позначають дати, сторінки видання, а також до римських цифр закінчення не дописуємо (Український правопис, 2019, с. 110), тож помилковими вважаються такі написання: *у 2022-му році* (13.03.2023); *угода про співпрацю на 2023-й рік* (14.02.2023); *у 2024-му році* (20.02.2023); *в 2023-му році* (28.02.2023); *станом на 8-му ранку 24-го лютого*

(27.02.2023); 4) відсутність зміни за родами й числами компонентів у сполученні **один одного**, що свідчить про калькування російського відповідника *друг друга*, який складається з іменників і не може змінюватися за родами: *Ми [Вася і його дівчина – І.М.] забули всі образи та непорозуміння, але залишаємось близькими та вдячними один одному за такий досвід* (17.02.2023; замість *одне одному*); *Рейчел і Чендлер бачать один одного вперше* (19.02.2023; треба *одне одного*); *країни повинні враховувати інтереси безпеки один одного* (22.02.2023; замість *одна одної*); *під час служби духовенство і миряни просять один у одного пробачити їх* (26.02.2023, має бути *одні в одних*); *якщо такі речі забарвлять один одного* (08.03.2023; замість *одні одних*); 5) використання числових показників зі словом **топ**, що суперечить чинному правопису (Див. Український правопис, 2019, с. 35): *ТОП-3 рецепта з блокнота шеф-кухаря* (14.02.2023; краще *три найкращі рецепти*); *ТОП-3 рецепта ситної страви* (15.02.2023); *ТОП-4 перевічених рецепта* (16.02.2023); у *ТОП-20 найвпливовіших країн світу* (02.03.2023; краще *20 найвпливовіших країн*, адже найвищий ступінь передбачає, що ці країни перебувають на початку списку впливовості) і т. ін.; 6) неправомірне використання збірних числівників: *пройшло вже більш як двоє років* (16.02.2023) – збірні числівники вживаються лише з назвами істот чоловічого роду, множинними іменниками, назвами предметів середнього роду та назвами дитинчат IV відміни. Найбільша кількість девіацій поміж займенників пов'язана з уживанням словоформи **їх** на місці присвійного займенника **їхній** (**їхня, їхнє, їхні**): *їх найменш улюблений компонент в їх смартфоні* (11.03.2023); *свідчить про їх активну підготовці* (07.03.2023); *кожне їх фото* (15.02.2023); *це не псує їх характер* (18.02.2023); *їх розміри і вік шокують* (24.02.2023) тощо. Попри твердження деяких мовознавців, що ці слова взаємозамінні в присвійному значенні, варто наголосити, що ці словоформи належать до різних розрядів займенників: **їх** – це форма родового відмінка особового займенника *вони*, а **їхній** – це присвійний займенник. Мова прагне до чіткості висловлення думки, тож не варто в ній закріплювати форми, скальковані з російських відповідників. Ще одним невдалим перекладом російського займенника «некоторые» є лексема *деякі* в невластивому їй уживанні (замість *дехто*): *Багато хто з нас звик не вимикати Wi-Fi та мобільний інтернет на смартфоні на ніч, а деякі навряд чи коли-небудь замислювалася над цим* (04.03.2023). Анормативів, пов'язаних із формотворенням дієслів, зафіксовано незначну кількість (3,9 % від загальної кількості): це 1) використання інфінітива із суфіксом **-ть**, властивим розмовному й художньому мовленню, замість загальноживаного **-ти**: *має забезпечити* (20.02.2023); *дозволив цій планеті з'явиться* (26.02.2023); 2) творення форм наказового способу за допомогою слова **давайте**: *давайте розберемося* (21.02.2023; 22.02.2023 та ін.); *давайте не будемо травмувати* (02.03.2023); *давайте будемо чесні* (04.03.2023); 3) помилки в дієвідмінюванні, спричинені неправильним визначенням дієвідміни: *якщо не повторяться обстріли* (2023); 4) неправильне творення форми II особи множини наказового способу: *Не хочете, щоб був рудий слід – викличте сантехніка та полагодите кран* (09.03.2023). Значно більшу групу (62 приклади) становлять активні дієприкметники на **-чий**, які, «як давні книжні запозичення із церковнослов'янської, а пізніше – з російської, ... суперечать системі української літературної мови, сформованої на народній основі» (Городенська, 2013, с. 37). Багата на словотвірні засоби, наша мова пропонує різні способи заміни не властивих їй лексем, пор.: *стримуочий фактор* (13.03.2023; краще *фактор стримування*); *насторожуючий прогноз* (12.03.2023; *насторожливий прогноз*); *розвиваючі ігри* (10.03.2023; *ігри для розвитку*); *сильнодіючий кардіостимулюючий лікарський засіб* (08.03.2023; *кардіостимулювальний засіб сильної дії*); *православні віруючі* (14.02.2023; *православні віряни*); *вражаюча церемонія* (15.02.2023; *дивовижна церемонія*); *хвилюючий день* (22.02.2023; *бентежний або зворушливий день*) тощо.

Каменем спотикання для багатьох мовців є розмежування вживання омонімічних прийменників в українській та російській мовах, однак це не мало би бути проблемою для журналістів, які повинні орієнтуватися в питаннях мовної культури, зокрема й у правилах уживання українських прийменників. Найбільша кількість відхилень від мовної норми пов'язана з використанням прийменників **по**, **при**, наприклад: *косметичні продукти по догляду* (17.02.2023; *продукти для догляду*); *план по захопленню Одеси* (14.02.2023; *план із захоплення*); *знає по ролі* (27.02.2023; *знає за роллю*); *поради по миттю вікон* (26.02.2023; *поради з миття*); *надає по ним рекомендації* (28.02.2023; *надає щодо них рекомендації*); *при варінні яєць* (15.02.2023; *під час варіння*); *при споживанні контенту* (15.02.2023; *у процесі споживання*); *при очікуванні ціни* (06.03.2023; *за очікуваної ціни*) тощо. Також викликають труднощі й інші прийменники (*біля, за, на, від*), пор.: *Росія втрачає біля 500 солдатів* (03.03.2023; *близько 500 солдатів*); *звернувся за допомогою* (09.03.2023; *звернувся по допомогу*); *вторгнення на Україну* (22.02.2023; *в Україну*); *зовсім поряд від парку* (12.03.2023; *поряд із парком*) та ін. У новинних текстах УНІАН трапляються і скальковані з російської мови прийменникові сполуки **в залежності, на рахунок, за рахунок, в районі, згідно** (чого): *в залежності від поставок зброї* (18.02.2023; *залежно від постачання зброї*); *висловився на рахунок передачі зброї* (27.02.2023; *висловився про передання зброї*); *відблювання відбувається саме за рахунок хлору* (09.03.2023; *саме завдяки хлору*); *удар росіян в районі 2 березня* (07.03.2023; *орієнтовно 2 березня*); *згідно глядацьким голосам* (12.03.2023; *згідно з голосами*). Про російськомовність авторів свідчить і використання суто російських прийменників, наприклад: *був поруч з ним у 20-ти кілометрах* (14.03.2023; *за 20 кілометрів*); *носити сокс-бутс краще є довгими спідницями* (11.03.2023; *з довгими спідницями*); *підозрюються у зв'язках є агресором* (08.03.2023; *з агресором*).

Помилки у вживанні сполучників у новинах УНІАН пов'язані тільки з кальками з російської мови, наприклад: *при цьому іспанці розраховують* (17.02.2023; *потрібно водночас, за таких обставин*); *так як учасники саміту не дійшли до консенсусу* (25.02.2023; *потрібно оскільки, позаяк, бо*); *так як чітких меж його використання немає* (02.03.2023; *потрібно тому що, бо, позаяк*).

Загальну статистику морфологічних анормативів подано в таблиці:

№	Частина мови	Кількість порушень норми	Відсоток від загальної кількості
1.	Іменник	34	16,6 %
2.	Прикметник	24	11,7 %
3.	Числівник	30	13,6 %
4.	Займенник	8	3,9 %
5.	Дієслово (інфінітив, особові форми)	8	3,9 %
6.	Дієприкметник	62	30,2 %
7.	Прийменник	35	17,1 %
8.	Сполучник	4	2 %

5. Висновки

Посилення самоусвідомлення українцями самих себе, зростання зацікавленості до рідної мови потребують неабиякої підтримки з боку держави, мас-медіа та інших впливових соціальних інституцій. Журналісти покликані поширювати культуру мовлення, розширювати словниковий запас носіїв мови, формувати граматично правильне мовлення. Для цього самі медійники мають вільно володіти мовними нормами, адже «основою культури мовлення в ЗМІ є дотримання імперативних норм» (Яцимірська, 2014, с. 345). Проте автори стрічки новин УНІАН занадто часто нехтують своїми обов'язками, припускаючись значної кількості як морфологічних, так і словотвірних помилок.

Причин порушення граматичних норм української мови вбачаємо кілька: по-перше, низька мовна грамотність частини журналістів; по-друге, неналежна організація мовного контролю в редакції; по-третє, відчутний вплив морфологічних і словотвірних норм російської мови на українське мовлення авторів, що свідчить про їхнє російськомовне мислення. Поєднання всіх перерахованих чинників призводить, з одного боку, до розчарування багатьох мовців в українських медіа, з іншого – до репутаційних втрат агенції через масовість мовних анормативів. Тож відоме інформаційне агентство тільки поліпшить свої позиції, збільшить читацьку аудиторію, якщо ретельно контролюватиме дотримання мовних норм, культуру мовлення своїх журналістів. Активне залучення редакторів до роботи над новинними текстами сприятиме не тільки підвищенню грамотності матеріалів, а й популярності медіа серед українців.

References

- Bacevych, F. S. (2004). Basics of communicative linguistics. Kyiv : Akademiya (in Ukrainian).
- Bondarenko, T. G. (2002). Morphological errors in the language of print media. *Filologichni studiyi : naukovyj chasopys*. Luczk. Vol. 1, 4–12 (in Ukrainian).
- Bondarenko, T. G. (2003). *Typology of language errors and their elimination during the editing of journalistic materials* : Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv : Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv (in Ukrainian).
- Goroden'ska, Kateryna. (2019). The Ukrainian word in today's dimensions. Kyiv : KMM (in Ukrainian).
- Goroden'ska, K. (2013). New phenomena and processes in Ukrainian word-formation on the background of word-formation norms. *Dyvoslovo*. Vol. 6, 34–37 (in Ukrainian).
- Yermolenko, S. Ya. (2001). Literary norms in temporal and spatial dimensions. *Kultura slova*. Vol. 57–58, 3–9 (in Ukrainian).
- Kocz', T. A. (2014). Literary norms and modern globalization processes. *Naukovi zapysky Nacionalnogo universytetu "Ostroz'ka akademiya"*. Seriya : *Filologichna*. Vol. 50, 59–61 (in Ukrainian).
- Kulyas, P. P. (2015). Typology of errors. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova (in Ukrainian).
- Marynenko, I. O. (2023). Lexical-semantic anormatives in journalistic texts (on the material of the UNIAN news tape). *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*. Kyiv : Educational and Scientific Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Vol. 2 (83), 24–34 (in Ukrainian).
- Marynenko, I. O., & Mel'nychenko, T. Ye. (2023). Spelling Problems of Informational Texts (on the Material of the UNIAN News Feed). *Actual Problems of the Media Space: Materials of the V All-Ukrainian Scientific-practical Conference*. Kyiv : Educational and Scientific Institute of Journalism, 28–32 (in Ukrainian).
- Mishenina, T. M. (2014). Linguistic Deviations of an Interfering Nature in the System of the Modern Ukrainian Language. *Philological Studies. Scientific Bulletin of the Kryvyi Rih State Pedagogical University*. Vol. 11, 108–122 (in Ukrainian).
- Ukrainian spelling. (2019). Kyiv : Naukova dumka. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf> (in Ukrainian).
- Shul'ska, Nataliya. (2015). Misleading morphological phenomena in the language of the Ukrainian mass media. *Masova komunikaciya: istoriya, s'ogodennya, perspektyvy*. Luczk: Lesya Ukrainka Eastern European National University. Vol. 7–8 (6), 122–127 (in Ukrainian).
- Shul'ska, N. M., Zinchuk, R. S., & Rymar N. Yu. (2021). Linguistic error in journalism: a theoretical overview of the concept. *Theoretical foundations in practice and science: proceedings of*

the XIV International Science Conference (Conference Proceedings, 21 – 24th December, 2021).
Bilbao, Spain, 172–176.

Yacymirs'ka, M. (2014). Media language in cultural and creative discourse. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriya Zhurnalistyka*. Vol. 39, 344–349 (in Ukrainian).

Submitted 09.04.2024

Список літератури

Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ : Академія.

Бондаренко, Т. Г. (2002). Морфологічні помилки у мові друкованих ЗМІ. *Філологічні студії : науковий часопис*. Луцьк. № 1, 4–12.

Бондаренко, Т. Г. (2003). Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.08 / Бондаренко Тетяна Григорівна. Київ : Інститут журналістики КНУ ім. Т.Шевченка.

Городенська, Катерина. (2019). *Українське слово у вимірах сьогодення*. Видання друге, істотно доповнене. Київ : КММ.

Городенська, К. (2013). Нові явища та процеси в українському словотворенні на тлі словотвірних норм. *Дивослово*. № 6, 34–37.

Єрмоленко, Є. Я. (2001). Літературна норма в часовому і просторовому вимірі. *Культура слова*. Вип. 57–58, 3–9.

Коць, Т. А. (2014). Літературна норма і сучасні глобалізаційні процеси. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. Вип. 50, 59–61.

Куляс, П. П. (2015). Типологія помилок. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.

Мариненко, І. О. (2023). Лексико-семантичні аномативи в журналістських текстах (на матеріалі новинної стрічки УНІАН). *Наукові записки Інституту журналістики*. Навчально-науковий інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. Т. 2 (83), 24–34.

Мариненко, І. О., & Мельниченко, Т. Є. (2023). Правописні проблеми інформаційних текстів (на матеріалі новинної стрічки УНІАН). *Актуальні проблеми медіапростору: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ : Навчально-науковий інститут журналістики, 28–32.

Мишеніна, Т. М. (2014). Мовні девіації інтерферентного характеру в системі сучасної української мови. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Вип. 11, 108–122.

Український правопис. (2019). Київ : Наукова думка. Відтворено з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf>

Шульська, Наталія. (2015). Помилконезбезпечні морфологічні явища в мові українських ЗМІ. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки. № 7–8 (6), 122–127.

Шульська, Н. М., Зінчук, Р. С., & Римар Н. Ю. (2021). Мовна помилка в журналістиці: теоретичний огляд поняття. *Theoretical foundations in practice and science: proceedings of the XIV International Science Conference (Conference Proceedings, 21 – 24th December, 2021)*. Bilbao, Spain, 172–176.

Яцимірська, М. (2014). Мова ЗМІ в культурному і творчому дискурсі. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. Вип. 39, 344–349.

Надійшла до редакції 09.04.2024.

ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІО

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.5>

UDC 004.738.5:621.397.13:316.658

The Ukrainian International Broadcasting Channel (UATV English) as a Tool of Promoting State Narratives

Lesya Horodenko

<https://orcid.org/0000-0002-8400-7917>

D.Sci (Social Communications)

*Professor, Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko National
University of Kyiv*

36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: lgorodenko@knu.ua

Oleh Dzholos

<https://orcid.org/0000-0001-8069-1013>

PhD (Social Communication)

*Associated Professor, Educational and Scientific Institute of Journalism,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,*

36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: jolos72oleh@knu.ua

Oleksii Matsuka,

Master of Political Science,

Chief editor of the UA TV channel

State Enterprise "Multimedia Platform for Foreign Languages of Ukraine"

26, St. Khreschatyk, Kyiv, 01001, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: alex.mazuka@gmail.com

Pavlo Shtelmakh,

<https://orcid.org/0000-0003-2214-1333>

Master of Journalism

*Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of
Kyiv,*

36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: paulshtelmakh@knu.ua

© Lesya Horodenko, Oleh Dzholos, Oleksii Matsuka, Pavlo Shtelmakh, 2024

ABSTRACT

The functional characteristics of international broadcasting are determined by the goals and tasks for which it was created. The specificity of international broadcasting activity forms the following tasks: creation and promotion of a positive image of the state in the international arena; protection of a country's own political and cultural interests; promotion of tourism (in peacetime); fight against negative information influence that affects the perception of events in the country, both by the domestic and international audience; communication of the diaspora with the homeland, learning the language and traditions; promotion of national values norms and guidelines, etc. Based on these tasks, it is appropriate to distinguish five main functions of international broadcasting: protection of national interests, propaganda, counter-propaganda, education and pedagogy, and communication functions.

Basis on data on the activity of the State Enterprise "International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine", the main functions of international broadcasting are highlighted. The results obtained during the research expand and supplement the already known facts about the specifics of the functioning of international broadcasting corporations.

This study analysed the content of the UATV English State International Broadcasting channel in terms of delivering information about the events in Ukraine, protecting its national interests, countering hostile propaganda, and spreading pro-Ukrainian messages among international audiences.

The purpose of this study is to explore, systematise and generalise the basic functions of UATV English Channel in order to improve and evaluate the effectiveness of the "International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine" during the challenging times of information aggression combined with the conventional warfare. Emphasis was placed on researching the peculiarities and effectiveness of the UATV English Channel with the aim of protecting national interests, countering hostile propaganda and spreading pro-Ukrainian messages in the international media space.

The article presents statistics on audience reach and viewership of UATV English content on YouTube and Facebook platforms. As well as monitoring the effectiveness of different approaches to content and SEO-optimization of the materials. In addition, a content analysis of UATV English content on these platforms was conducted. All the video materials have been processed, and their classification according to four functional areas of content was presented. The analysed content was published over a period of six months, starting from February 24 (the date of the start of the full-scale Russian invasion of Ukraine) to August 24, 2022 (The Independence Day of Ukraine).

On average, the UATV English-speaking channel receives 8-12 million views per month on YouTube from all materials produced by the media (except YouTube Shorts and Publications). The audience growth compared to the pre-war period amounted to 3,670% in February and added 367% in March 2022, when the total audience reached almost 60 million. The growth of the audience reach indicator on the UATV English-language Facebook page from February 24, 2022, reached 9,200% and amounted to 14.3 million users. Analysis of the content for the first 6 months of the war showed that the content of the Ukrainian broadcasting was rearranged/redesigned in accordance with the realities of wartime, with several strategic changes in the approach to the content. According to the classification of four functional directions of the content defined earlier, the dominant content is the one related to the protection and promotion of national interests (36.3%), followed by information about the course of the war and events in the country (32.5%), opinion and worldview-based content (22.4%), and counter-information to Russian propaganda (8.8%).

The UATV English-speaking channel performs its functions as an international broadcasting service: spreading pro-Ukrainian narratives in the world and delivering truthful information about the war in Ukraine. UATV English content effectively counters Russian war propaganda.

KEYWORDS: YouTube; Ukraine; international broadcasting; media; information aggression.

УДК 004.738.5:621.397.13:316.658

Український канал іномовлення (UATV English) як інструмент просування державних наративів

Городенко Леся Михайлівна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, <https://orcid.org/0000-0002-8400-7917>

Джолос Олег Володимирович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, <https://orcid.org/0000-0001-8069-1013>

Маука Олексій Віталійович, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. ДП «Мультимедійна платформа іномовлення України», Шеф-редактор телеканалу UA

Штельмах Павло Олегович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, магістр. ДП «Мультимедійна платформа іномовлення України», Старший редактор відділу міжнародної інформації, <https://orcid.org/0000-0003-2214-1333>

Резюме

Функціональні характеристики міжнародного мовлення визначаються цілями і завданнями, для вирішення яких воно створювалося. Специфіка діяльності міжнародного мовлення формує такі завдання: створення та просування позитивного іміджу держави на міжнародній арені; захист власних політичних і культурних інтересів країни; сприяння розвитку туризму (у мирний час); боротьба з негативним інформаційним впливом на сприйняття подій у країні внутрішньою і міжнародною аудиторією; спілкування діаспори з батьківщиною, вивчення мови та традицій; пропаганда національних ціннісних норм і орієнтирів тощо. Виходячи з цих завдань, доцільно виділити п'ять основних функцій міжнародного мовлення: захист національних інтересів, пропаганда, контрпропаганда, освітньо-педагогічна та комунікаційна функції.

На основі даних про діяльність ДП «Міжнародна телерадіомовна мультимедійна платформа України» виділено основні функції міжнародного мовлення. Отримані в ході дослідження результати розширюють і доповнюють вже відомі факти про специфіку функціонування міжнародних телерадіокомпаній.

У цьому дослідженні проаналізовано контент телеканалу UATV English State International Broadcasting з точки зору донесення інформації про події в Україні, захисту її національ-

них інтересів, протидії ворожій пропаганді та поширення проукраїнських меседжів серед міжнародної аудиторії.

Метою цього дослідження є систематизація та узагальнення основних функцій UATV English Channel з метою вдосконалення та оцінки ефективності «Міжнародної телерадіомовної мультимедійної платформи України» у складні часи інформаційної агресії у поєднанні зі звичайною військовою загрозою. Акцент було зроблено на дослідженні особливостей та ефективності UATV English Channel з метою захисту національних інтересів, протидії ворожій пропаганді та поширенню проукраїнських меседжів у світовому медіапросторі.

Методи. У статті наведено статистику охоплення аудиторії та переглядів англomовного контенту UATV на платформах YouTube та Facebook. А також моніторинг ефективності різних підходів до контенту та SEO-оптимізації матеріалів. Крім того, проведено контент-аналіз англійського контенту UATV на цих платформах. Опрацьовано всі відеоматеріали, представлено їх класифікацію за чотирма функціональними напрямками змісту. Проаналізований контент публікувався протягом шести місяців, починаючи з 24 лютого (дата початку повномасштабного російського вторгнення в Україну) до 24 серпня 2022 року (День Незалежності України).

Результати. У середньому англійський канал UATV отримує 8-12 мільйонів переглядів на YouTube на місяць з усіх матеріалів, створених ЗМІ (крім YouTube Shorts і Publications). Приріст аудиторії порівняно з довоєнним періодом склав 3670% у лютому та додав 367% у березні 2022 року, коли загальна аудиторія досягла майже 60 мільйонів. Зростання показника охоплення аудиторії на сторінці UATV English у Facebook з 24 лютого 2022 року досягло 9200% і склало 14,3 млн користувачів. Аналіз контенту за перші 6 місяців війни показав, що контент українського мовлення було переформатовано відповідно до реалій воєнного часу, з кількома стратегічними змінами підходу до контенту. Згідно з визначеною раніше класифікацією чотирьох функціональних напрямків контенту, домінуючим є контент, пов'язаний із захистом і просуванням національних інтересів (36,3%), на другому місці – інформація про хід війни та події в країні (32,5%), світоглядний контент (22,4 %) та контрінформація російській пропаганді (8,8 %).

Англomовний канал UATV виконує функції міжнародного мовлення: поширює проукраїнські наративи у світі та доносить правдиву інформацію про війну в Україні. Англomовний контент UATV ефективно протидіє російській військовій пропаганді

Ключові слова: YouTube; Україна; міжнародне мовлення; ЗМІ; інформаційна агресія.

1. Introduction

Background/rationale

In 2022, as a result of Russia's military aggression, Ukraine engaged into global informational and ideological struggle. In addition to the military, contemporary armed conflicts have a powerful informational component. And international broadcasting stands in the first line of the information war in the international dimension. Therefore, this research is devoted to the theory and practice of international broadcasting in Ukraine, the nature and transformation of its functions in war conditions, its relevancy and how it meets the public need for effective state-run media.

The definition of international broadcasting has certain distinctions – it is characterised as “a specific form of activity consisting in the preparation and release of radio broadcasts intended for listeners of other countries with the aim of exerting a certain political and ideological influence on them”, “advertising of information about the life of the broadcasting country, reflection of the objective picture of international events” (Bezzub, 2015).

The Law on the International Broadcasting System of Ukraine (2016) provides the following definition of the term “international broadcasting”: state international broadcasting of Ukraine is broadcasting aimed at informing about events in Ukraine, which is carried out in the form of information messages, news, TV programmes using technical means of television and radio communications, as well as other forms of activity provided for by this Law.

Also the “International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine” is mentioned as the public audiovisual media of Ukraine according to the Law of Ukraine on the Media. American researchers Monroe Price, Susan Haas and Drew Margolin in their joint work “New Technologies and International Broadcasting: Reflections on Adaptations and Transformations” give their definition of the term. Thus, international broadcasting has become a sophisticated term “for the complex combination of state-sponsored news, information and entertainment aimed at audiences beyond the borders of the sponsoring state. It largely meant the use of electronic media by one society to shape the opinion of the people and leaders of another” (Price, Haas, and Margolin 2008, 6).

Viktoriya Konakh in the article “The Evolution of International Broadcasting in the Foreign Countries: the Experience for Ukraine” defines international broadcasting as a specific form of activity, directed primarily at citizens of other countries, with the aim of exerting a certain informational and psychological influence on them, which consists in the preparation and broadcasting of informational messages, news, various programmes, etc. Since its inception, international broadcasting has been used as an important tool not only for promoting the spread of ideological, cultural and other values of the broadcaster in the world, but also for promoting and protecting national interests abroad, forming and maintaining a positive image of one’s own state (Konakh, 2014, p. 12).

International broadcasting depends on the global geopolitical situation, which directly follows from its functional specificity. After all, the emergence of the first international broadcasting media was induced by the confrontation of political regimes, a tense military situation, and international economic confrontation.

The second stage in the development of international broadcasting relates to the start of the “Cold War”. Then its character changed – international broadcasting began to be widely used by the states of the Communist and Western blocs for propaganda and ideological influence on each other’s population. The Dutch researcher Marcel H. Van Herpen writes: “The origins of the Cold War were the unprecedented territorial expansionist greed of Soviet Russia, the undisguised, unfettered imperialism of Stalin’s totalitarian regime that refused to respect the right of national self-determination of its new “brother nations.” For forty years it led to a huge military buildup by the two superpowers. And it ended, quite suddenly and unexpectedly, with the collapse of the Soviet Empire. This collapse was experienced by the Russians as a defeat and by many in the West as a victory (even if, for reasons of expediency, they did not always say so openly)” (Van Herpen, 2014, p. 210-211).

The most influential Western broadcasters of that time include the American “Voice of America”, “Radio Free Europe/Radio Liberty”, the British “BBC World Service”, and the German “Deutsche Welle”. In addition to the most powerful countries in the world of that period, countries in Europe, the Middle East and Africa began to develop international broadcasting during the Cold War (Bezzub, 2015).

Iryna Bezzub in the article “Ukraine’s International Broadcasting: the Current State and Prospects of Development” (Bezzub, 2015) notes that the third stage of the formation of international broadcasting coincides with the end of the Cold War and the fall of totalitarian regimes in the countries of the former socialist camp. At this time, the transformation of international broadcasting in Western countries from “alternative” to “integrated” television and radio broadcasting of “young democracies” in the countries of Central and South-Eastern Europe, as well as the

legalisation of international broadcasting in Western countries in Russia and the former republics of the USSR, is taking place. Among the main tasks of international broadcasting services is informing foreign audiences about the political, cultural and economic life of their own countries, clarifying positions on important internal and external issues, for which a significant place was given to news, journalistic programmes and comments on current topics, interviews, reports etc. At the same time, their essential duty remains to protect national interests and maintain a positive image of their own state in the world.

The fourth stage took place at the beginning of the 21st century and was marked by another trend – the arrival of international broadcasting TV and radio stations on the Internet and the emergence of the so-called “hybrid broadcasting”, when their Internet sites become platforms for posting various types of information: text, audio and video (Bezzub, 2015).

The history of Ukrainian international broadcasting originates from the information agency “Ukrinform” – the national information agency of Ukraine, a source of information about political, economic, social, scientific, cultural, social life in Ukraine and abroad. The history of “Ukrinform” began on March 16, 1918. In 1918–1919, during the time of the Ukrainian People’s Republic, it was called UTA, UkTA (Ukrainian Telegraph Agency), later renamed by the communists to BUP (Bureau of the Ukrainian Press) and UkROSTA (Ukrainian-Russian Telegraph Agency).

Since 1921, the name of the agency has been stable – RATAU (Radio-Telegraph Agency of Ukraine) for almost seventy years, until 1990, when the name “Ukrinform” (Ukrainian National Information Agency) first appeared. In 1996, another renaming took place, and the name of the agency was DINAU (State Information Agency) until 2000, when it was returned to the name “Ukrinform” and received the status of the Ukrainian National Information Agency.

Today, “Ukrinform” has the largest network of regional and international offices. The agency’s correspondents work in every region of Ukraine and in 10 countries around the world: The USA, Canada, Germany, France, Austria, Belgium, Netherlands, Poland, Latvia, Turkey. News is published in Ukrainian, Russian, English, German, Spanish, French, Japanese, and Polish.

“Ukrinform” provides its readers with a complete and objective picture of events daily: more than 300 news articles are published per day, including exclusive comments and interviews, photo reports, infographics (Ukrinform, 2022).

However, the beginning of the history of Ukrainian radio international broadcasting is considered to be the creation of the first international broadcasting editorial office – “Radio Kyiv”. It started broadcasting after WW2, in 1950. The main goal of “Radio Kyiv” was broadcasting for the diaspora. In 1952, the radio station began broadcasting in English, in 1966 – in German, and in 1970 – in Romanian (“Ukrainian Radio”, 2014).

Thus, the development of international broadcasting, its functions has always depended on the need for informational influence or propaganda of one country on another and on the effectiveness of this influence. One of the main tasks of international broadcasting companies is to inform international audiences about the political, cultural and economic life of their host countries, and clarify positions on important internal and external issues. Also, protection of national interests and support of the state’s positive image in the world is an integral duty of international exchange.

Candidate of political sciences, chief consultant of the department of information strategies and problems of the information society of the National Institute of Strategic Studies of Ukraine Viktoria Konakh in her article “The Evolution of International Broadcasting in the Foreign Countries: the Experience for Ukraine” draws attention to the great importance of international broadcasting in the formation of the country both in the information space and on the geopolitical map of the world. The author states such main functions of international broadcasting as educational, propagandistic and protective (Price, Haas, and Margolin, 2008).

In this work, the author also examines both the historical stages of the development of international broadcasting (worldwide and in Ukraine), as well as the latest trends of world-famous international broadcasting media corporations. At the current stage, foreign speakers use a combination of various platforms to reach their audience: long-, medium-, and short-wave radio, satellite broadcasting, and increasingly the Internet. The trend of the last few years is the merging of international broadcasting services into media holdings. Thus, in France, the main mass media of the country that broadcast abroad: the TV5 MONDE and France 24 channels, as well as the International French Radio (Radio France internationale – RFI) function within the state holding AEF Médias Monde (until June 27, 2013 – Audiovisuel Extérieur de la France), which was formed in 2008 by the decision of the previous president of France, Nicolas Sarkozy. In the People's Republic of China, the China Global Television Network (CGTN) was established specifically for international broadcasting. In Japan, such international-broadcasting TV channels as NHK World TV, NHK World Premium and the radio channel NHK World Radio Japan (known in Europe as the JSTV channel and in the USA as TV Japan) are also united in the broadcasting corporation – NHK, however, unlike the aforementioned media holdings, they have been part of it since its foundation (Price, Haas, and Margolin, 2008, p. 15-16).

The dissertation of Alina Kostrubitska, Candidate of Sciences in Public Administration is devoted to the legal aspects of international broadcasting. “Special Features of State Regulation of the Internet Mass Media in the European Union” (Kostrubitska, 2016).

The researcher studies regulatory policy based on data from the most powerful EU international broadcasters: the British BBC World News, the German Deutsche Welle and the French France24.

“Deutsche Welle” worked as a public broadcaster for almost half a century. And only in 1992, the service reached the international level. Thus, international broadcasting is created on the basis of public broadcasting and is part of it, but it is financed by the state directly. In 2003, the German parliament passed a law that created a three-unit media system, uniting radio, television and the Deutsche Welle internet portal.

The regional approach consists in diversifying online content for each region and broadcasting in more than four languages. Here it is worth noting a significant feature in the state regulation, namely: unlike the domestic public broadcaster (the ARD channel), “Deutsche Welle” is allowed not to coordinate its online services with television programmes. A. Kostrubitska also analyses the provisions of the special law from 2003 – the Deutsche Welle Act. The task of the service is to present Germany as a country developed in European traditions and a democratic constitutional country, as well as to popularise the German language (Deutsche Welle, 2018).

Sponsors cannot influence the editorial policy of the BBC. News and political programmes cannot be sponsored, presenters cannot participate in projects about the current political situation on commercial television. Instead, the BBC's British service was created as, and essentially remains, public service television for Britain. However, for Europe and the rest of the world, the BBC has long become a source of information covering not only the internal news of Great Britain, but also news from other regions of the world.

In its activities, the service uses the government document “A public service for all: the BBC in the digital age”, the so-called White Paper, from March 2006, which emphasises the importance of using information technologies, including social networks. The revision of the document was valid until December 31, 2016. It mainly outlines the main principles of the service, in particular, support for citizens and civil society, popularisation of education, stimulation of cultural development and creativity, including through films, taking into account the position of the British nation, regions and communities, informing Britain about the world and the world about Britain, creating the so-called “digital Britain” (BBC, 2006).

As for the historical aspect of international broadcasting, it is described in detail in the work of James Wood, "History of International Broadcasting" (Wood, 2000), where the author describes in detail the formation of the largest international-language corporations and, in general, international broadcasting in different countries.

Therefore, the question of defining the term 'international broadcasting' is popular both in Ukrainian and international journalism studies. Many scientists gave their definitions of the term in scientific articles and dissertations: Viktoria Konakh, Alina Kostrubitska, Susan Haas, Monroe Price, Drew Margolin, and others.

And although all definitions of the term "international broadcasting" are formulated differently, the basic idea is the same: international broadcasting is the dissemination of information beyond the borders of the country from which the broadcast is conducted to a international audience, aimed at informing about events in the country from which the broadcast is conducted, with the aim of exerting a certain political and ideological influence on them.

The development of international broadcasting and its functions has always depended on the need for informational influence or propaganda of one country on another and on the effectiveness of this influence. One of the main tasks of international broadcasting services is to inform international audiences about the political, cultural and economic life of their home countries, and to clarify positions on important internal and external issues. At the same time, the protection of national interests and support of the state's positive image in the world is an integral duty of international broadcasting.

Russia's current invasion of Ukraine is the largest war in Europe since World War II. In the modern world, any military aggression is not limited to armed confrontation, but has ideological, propaganda, diplomatic, economic, and informational components.

The full-scale Russian war against Ukraine has been going on for 17 months as of the end of July 2023, but the origins of Russian aggression can be traced to Russian "eternal" imperialism as described by a Dutch researcher Marcel H. Van Herpen.

"This "eternal" Russian imperialism has four origins:

1. Russia's geographical position
2. Russia's economic system
3. Russia's expansionist tradition

4. A deliberate expansionist policy conducted by the Russian ruling elite" (Van Herpen, 2014, p. 24).

The Hungarian-American researchers Iván Szelényi and Péter Mihályi state in their paper "Varieties of Post-Communist Capitalism": "Putin's policies represent a new, if you want a fourth type of domination, a way of post-communist transformation into an illiberal, prebendal system" (Szelényi and Mihályi, 2019, p. 3).

"Putin began to build his ideological image already when he became Prime Minister. He published his Turn of the Millennium manifesto, which was the first step to get rid of his KGB past and to create himself a new political and ideological identity [...]. Already at the turn of the Millennium, Putin laid down the principles of his future governance. These were patriotism, order and effective governance (he was, of course, reluctant to call it autocracy)". (Szelényi and Mihályi 2019, 8). The analyses by both Van Herpen and Szelényi/Mihályi of Russia being an autocratic (nowadays rather authoritarian) regime explain why there is Russian imperialism and Putinism. Russia has committed numerous acts of aggression against other sovereign states that have once been "theirs" (Moldova, Georgia, Ukraine). The narrative word "ours" and "our guys" are key to understanding the behavioural imperialistic patterns of Russia's population that support Putinism and imperialism, consequently supporting the acts of aggression committed by their state.

As the researcher Christian Fuchs sites in his work "Donald Trump: A Critical Theory-Perspective on Authoritarian Capitalism":

“Contemporary politics is shaped by authoritarian populists such as Rodrigo Duterte (Philippines), Recep Tayyip Erdoğan (Turkey), Nigel Farage (UK), Jarosław Kaczyński and Beata Szydło (Poland), Marine Le Pen (France), Narendra Modi (India), Viktor Orbán (Hungary), Vladimir Putin (Russia), Heinz Christian Strache (Austria), Geert Wilders (Netherlands). Donald Trump’s presidency is the most powerful expression of the rise of right-wing populism. The key question in respect to state institutions and civil liberties is whether Trump’s presidency may result in an authoritarian form of US capitalism. In the age of Trump, we should think about how to understand authoritarian capitalism” (Fuchs, 2017, p. 29).

But as we can see, Trump’s presidency didn’t lead to the decline of democracy in the US, but Putin’s rule has created an authoritarian near-fascist in its expressions regime, which generates and uses hate towards other nations and democratic regimes at all. Atlantic Council author Taras Kuzio writes about the current Russian-Ukrainian war: “Moscow’s efforts to portray the war in Ukraine as a battle against Nazism have been widely mocked and comprehensively rejected by the international community. These anti-fascist pretensions are rendered even more ridiculous by the country’s own steady descent under Putin into full-blown fascism. Indeed, the current war in Ukraine has led many to conclude that modern Russia is following in the footsteps of the fascist dictatorships it claims to oppose” (Kuzio, 2022).

The goal of Ukrainian international broadcasting is to counter the Russian neo-imperialist propaganda, produced by the Russian state media corporations such as RT, TASS, Ria Novosti etc. Van Herpen writes in this context:

“Although the British perception that their empire was created in “a fit of absence of mind” may be exaggerated, it is not an exaggeration to say that from its early beginnings the Russian empire has been conceived as a deliberate project. The twin objectives of territorial expansion and the subjugation of other peoples were consciously and purposefully pursued by Russia’s political elite. An exemplification for this mindset is tsarina Catherine the Great’s famous dictum: “I have no way to defend my borders but to extend them.” It was not only a supposed fragility of the Russian state that was at the root of its continuous expansion. “The fact that, unlike Western Europe, the formation of the empire does not succeed the construction of the state, but accompanies it, has also blurred the dividing lines. The concept of the nation and imperial ambition merge as soon as Moscow, the first centre of the modern state, gains the upper hand over rival Russian principalities and, then, over the weakened mongol overlord.” The fact that in Russia empire building was a constitutive part of the process of state formation indicates a fundamental difference with empire building by the Western European states, which only began after the national states had been consolidated. While Russia was a “product of empire”, this was not the case here” (Van Herpen, 2014, p. 26).

In Ukraine, Heorhii Pocheptsov studies the problems of informational influences as a component of state policy. In his article “Information Policy and Security of Modern States” (Pocheptsov 2011), Heorhii Pocheptsov made a detailed analysis of the information policy and security of the world’s leading countries. World experience shows the effectiveness of such tools of modern politics as “informational influences”, “social propaganda”, and “war of ideologies”. “The significant strengthening of information weapons forces us to review the types of threats, because the time has come for the weapon of peacetime – information. Perestroika and the Velvet revolutions, the Colour Revolutions, including the Arab ones, were all based on the intensive use of the informational component, with the help of which all other options of forces were defeated” (Pocheptsov, 2011). Pocheptsov calls Russia’s information policy regarding Ukraine “the first semantic war in the world”, referring to the events in the East of Ukraine and the annexation of Crimea in 2014 (Pocheptsov, 2014).

Another weapon of information influence are internet trolls. Their goal is not to convince the audience that something is true but rather to spread doubt if the truth is even told by anyone.

That makes the audience more vulnerable to the influence of propaganda. As described by Ulises Mejias and Nikolai Vokuev in their research “Disinformation and the media: the case of Russia and Ukraine”:

“Under these circumstances, it is difficult to separate fact from fiction, and nearly impossible to ascertain who is behind a particular disinformation campaign. Even the comments posted in response to fake news articles might themselves be fake. The existence of Russian armies of paid pro-government Internet trolls is roundly denied, but thoroughly documented (an Internet troll is a person who posts incendiary comments and expresses disagreement through insults). The British newspaper *The Guardian*, for example, has reported concerted attacks on some of its articles about Russia and Ukraine of up to 40,000 comments per day. The existence of a “troll factory” situated in Olgino, outside St. Petersburg, was reported in 2013. Journalists from the Russian newspapers *Novaya Gazeta* and *Moi Raion* even infiltrated it, posing as job seekers. They found that the factory was referred to as the Internet Research Agency and was supposedly started by Putin’s friend Evgeny Prigozhin. There, hundreds of paid bloggers worked hard every day under fake identities, apparently without an employment contract. Their job was to praise Putin and denounce the opposition in forums, social networks and the comment boards of national and international media” (Mejias, Vokuev, 2017, pp. 1027–1042).

It is also important to understand the role of journalism in a democratic country and in a country with an authoritarian regime. The researcher John V. Pavlik writes in his work “The Russian War in Ukraine and the Implications for the News Media”:

“Yet the role of journalism in democratic versus authoritarian states is dramatically different. In a democracy, independent journalism acts as the Fourth Estate, essentially a check on government. This is a vital role during war when lives are at stake. But in an authoritarian or totalitarian state such as Russia, the role of the media is far from a Fourth Estate or government watchdog. During the war in Ukraine, the Russian media have been reduced to the role of government lapdog and act as a propaganda mechanism for the Putin regime. The result is increasingly a society living in an alternate, untruthful reality. Moreover, Russia has weaponized its state media propaganda. In April 2022 Russian television’s *Rossiya-1* news channel threatened Britain with nuclear annihilation by airing a simulation of nuclear strikes by air and by sea destroying Britain and Ireland” (Pavlik, 2022).

An in-depth analysis of the theory of the origin and development of information wars in the modern world was made by the American journalist Philip Taylor in the book *Global Communications, International Relations and the Mass Media since 1945* (Taylor, 1997). Taylor proves that the rapid development of civilization and new mass communication technologies has a fundamental impact on the development of international relations in the modern world. Taylor analyses in detail the influence of mass media on the development of international events during the so-called “Cold War”, the war in Vietnam, and the war in the Persian Gulf. It is the revolution in communications technology that has a powerful impact on international relations. You can cite many examples of Russia’s informational aggression against Ukraine from recent history. And it is precisely these influences that must be effectively countered by Ukraine’s counter measures.

Despite the fact that Ukrainian international broadcasting has a history of almost 70 years, from the creation of “Radio Kyiv” to the State Enterprise “The International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine”, the modern Ukrainian international broadcasting system requires an analysis of the effectiveness of its activities, further development and improvement.

Therefore, with the aim of protecting national interests, minimising the propaganda activities of aggressive foreign broadcasters (mostly Russian international broadcasting services), exposing disinformation, as well as presenting truthful information and forming a positive image of Ukraine in the world, the Verkhovna Rada adopted the Law of Ukraine “On the International Broadcasting System of Ukraine” passed in 2016, No. 856, VIII. According to this law, a power-

ful international broadcasting system is needed with the aim to provide a complete information picture of events in Ukraine for foreigners and Ukrainians living outside the country.

According to the current legislation, the system of Ukraine's international broadcasting consists of the Ukrainian National Information Agency "Ukrinform" and the State Enterprise "The International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine" (2016). On October 1, 2015, the Ukrainian international broadcasting TV channel UATV started its work – it was a 24-hour international broadcasting TV channel addressed to a wide international audience. Under the conditions of military aggression, the information and counter-power functions of the Ukrainian international broadcasting service come to the fore. As of 2023 the International Broadcasting of Ukraine exists in the form of 3 international broadcasting channels: FREEДІОМ (broadcasts in Russian), UATV English, UATV Arabic and Digital Platform The Gaze (2023).

It is also important to comprehensively inform international audiences about the course of the war and its impact on the situation in Ukraine, as a component of the communicative function, and the protection of Ukraine's interests in the global information space. These functions have the purpose of strengthening the so-called "soft power" or "diplomacy of influence", which means achieving political goal not by militaristic means, but by psychological and informational means, including the use of the mass media. With the beginning of the 2022 war, the The International broadcasting multimedia platform of Ukraine implemented a complex media campaign, the purpose of which was to spread pro-Ukrainian narratives abroad, to ensure truthful coverage of the events of the war in Ukraine, its causes, and consequences for the countries of Europe and the whole world. In the context of counter-information, the goal was to counter the attempts of Russian propaganda to distort the real events in Ukraine and present the aggression of the Russian Federation as justified. One of the central goals of the media campaign is to show that Ukrainians and peoples of other democratic countries have common values and that Ukraine's defence is primarily aimed at the freedom of the Ukrainian people, democracy, and the rule of law. Also, the purpose of the media campaign is to justify military, political, informational, and humanitarian aid to Ukraine and other ways of supporting the country during the ongoing war.

The media campaign consists of a flexible media information strategy aimed at maximum audience reach. During the first months of the war, most TV channels in Ukraine joined the information telethon "Joint News" (broadcast in Ukraine) and the "FREEДІОМ" International Broadcasting Marathon. Freedom Marathon is a product of Ukraine's international broadcasting. The broadcast is primarily in Russian, English, and Arabic. The project is multimedia, which is why the content of the UATV English Channel, created by the editors of the International Information Department, is in English and is distributed using Internet media services. Social media platforms are used, namely YouTube and Facebook. The forms of content are reports, talking videos, podcasts, and special reports. English-speaking special correspondents work at international events, meetings, and press conferences. Thus, Ukrainian international broadcasting journalists worked in Poland at the press conference of US President Joe Biden when he visited Poland in the Spring of 2022. They filmed protests in the streets of Paris after the presidential election, and worked at press conferences of NATO leaders. Correspondents of the editorial newsroom in Kyiv record comments from expert speakers: people's deputies, high-ranking officials, representatives of the Office of the President of Ukraine, partner states of Ukraine, and media and opposition figures from the Russian Federation. Among the international activities, it is worth noting the work at the press meetings of European and world organisations, in particular at the meetings of the OSCE. The information agenda of the Ukrainian international broadcasting service is formed from these sources. The result of the media campaign was a significant increase in the audience size and audience reach of Ukraine's international broadcaster, namely the YouTube channel UATV English.

As of 2022, the UATV channel has been transformed into two broadcasters: the **ВІСЬМЬ** TV channel (that has existed since March 10, 2022) – a satellite TV channel present on social networks that is aimed at the international audience, as well as the **ДОМ** TV channel (started broadcasting on March 1, 2020) – a satellite TV channel present in social networks that is aimed at the Ukrainian audience of the temporarily occupied territories of Ukraine. **ДОМ** TV has broadcast in Ukrainian since September 2022.

Within the structure of the State Enterprise ‘International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine’ there are two communication channels on the YouTube service and the Facebook social network: UATV English and UATV Arabic – in fact, these are social media for the English-speaking and Arabic-speaking audiences of the world.

Objectives

The purpose of this study was to obtain new knowledge about the interest of the international audience in the work of Ukrainian international broadcasting during the Russian-Ukrainian war. This study allows specialists in the field of strategic communications and media to study the content of Ukrainian international broadcasting (UATV English-speaking channel), which is aimed at protecting national interests, countering hostile propaganda and spreading pro-Ukrainian messages in the information war with Russia.

2. Methods

The method of quantitative analysis, comparison of statistical data on media content consumption by the audience for a period of 6 months (24.02.2022–24.08.2022) was used in the study, as well as the method of interpretation. The indicators starting with January 2022 were taken as the base period. The number of viewers from different countries was measured and compared. Statistical analysis was focused on the metrics for audience reach and involvement, and on the location data. Also, the methods of comparative analysis, data analysis, generalisation, interpretation and historical methods were used.

Data sources/measurement

Data from YouTube and Facebook platforms were provided by the State Enterprise “International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine”. The authors of this publication express gratitude for the provided materials that made this research possible.

Content analysis of UATV English materials

Materials of UATV English from YouTube and Facebook platforms in the period 24.02.2022 – 24.08.2022, which is 793 videos, were reviewed and classified according to 4 functions of Ukraine’s International Broadcasting Service, namely the protection and promotion of the national interest, responsible highlighting of important information about the course of the war and events in the country, information and counteraction to Russian propaganda.

3. Results

The most important key indicator is the number of views (132.3 million). This is the total number of views of all UATV English materials published during the period of 24.02.2022 – 24.08.2022.

The second no less important indicator is the “watch time” (4.4 million hours). It is the total time spent by network users viewing UATV English materials over the course of 6 months.

There were 270 000 new subscriptions to the channel. This indicator shows the growth of the most loyal audience during the selected period. Such users are more likely to view new content and follow updates provided by the analysed media.

Audience reach (1044 million users) is the total number of users who saw or interacted with UATV English video icons across all platforms and in watch recommendations.

Considering the dynamics of key indicators, it can be stated that State Enterprise “The International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine” managed to significantly increase the audience and keep it engaged in the long run after the first wave of interest about the situation in Ukraine in February and early March 2022. UATV English has become an influential media and a reliable source of information for hundreds of thousands of users around the world. Table 1 shows UATV English’s audience data for the analysed period.

Statistics and content analysis
Data from UATV English YouTube channel

Period	Total number of views	Watch time (in hours)	New channel subscriptions	Audience reach
January 2022	345 409	17 976,4	1 409	3 152 827
24.02.2022 – 24.03.2022	12 677 247 +3670%	495 132,9 +2654%	45 334 +3117%	90 517 804 +2771%
24.03.2022 – 24.04.2022	59 196 165 +367%	1 789 450,3 +261%	140 230 +209%	475 554 402 +425%
24.04.2022 – 24.05.2022	28 805 349 -51%	1 045 737,5 -42%	48 306 -66%	224 017 551 -53%
24.05.2022 – 24.06.2022	8 042 170 -72%	325 883,8 -69%	10 683 -78%	70 401 701 -69%
24.06.2022 – 24.07.2022	12 411 481 +54%	441 262,1 +35%	19 906 +86%	91 536 561 +30%
24.07.2022 – 24.08.2022	8 186 492 -34%	325 155,6 -26%	7 241 -64%	65 924 095 -28%
24.02.2022– 24.08.2022	132 303 501	4 481 102,2	270 744	1 044 736 166

Table 1. Metrics of the UATV English-speaking channel on the YouTube platform (24.02.2022–24.08.2022); data source: YouTube Studio

Monitoring of the location of those viewing UATV English shows that the content is consumed primarily by audiences from English-speaking countries: the USA, Great Britain, Canada, and Australia (see figure 1). A relatively high rate of views is from countries where English is traditionally studied: Germany, the Philippines. The countries of northern and central-eastern Europe (Sweden, Poland) make up a small part of the audience of UATV English. That is, the content finds its target consumer and is by most part successful among the English-speaking audience.

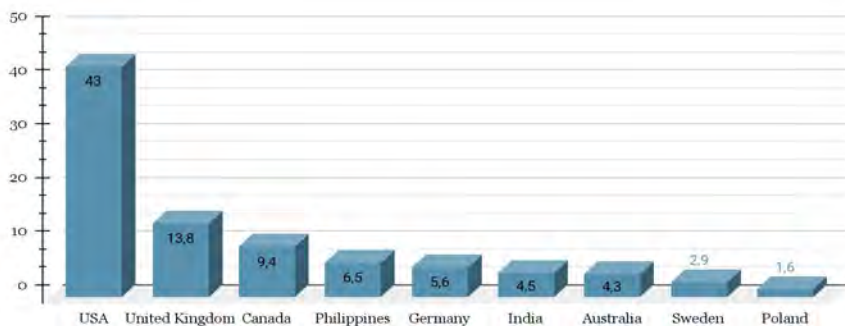

Figure 1. Number of views on the UATV English YouTube channel (in millions) by country (24.02.2022–24.08.2022); data source: YouTube Studio

Data from the UATV English Facebook page (Meta Business Suite)

Facebook's research tools allow us to monitor the country of origin of users who have subscribed to the UATV English page on this social network. Asian countries: India, Pakistan, the Philippines, Indonesia dominate in the number of subscribers, the total percentage of subscribers from Asian countries is 16.8%, while the percentage of the audience from English-speaking countries is 15.6%. Content on the Facebook platform has relatively higher popularity among audiences from Asian countries, but still has audiences from English-speaking countries.

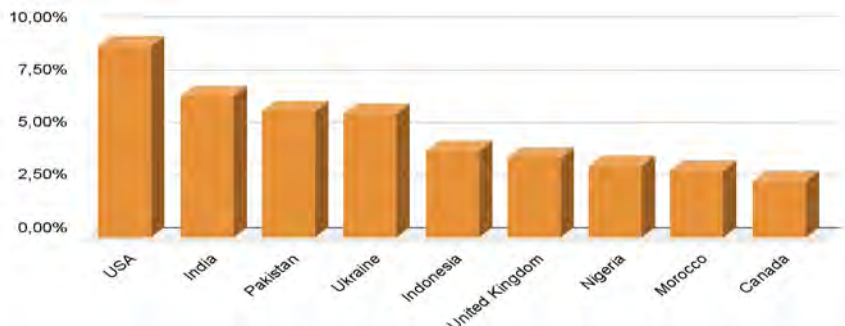

Figure 2. Location of UATV English Facebook page followers by country, percent (24.02.2022–24.08.2022); data source: UATV English Facebook page.

Let's compare the audience reach achieved by UATV English on the YouTube video platform (table 1) and on Facebook (figure 3).

Figure 3. Audience reach for the materials of the UATV English Facebook page, (data source: Meta Business Suite). 24.02.2022–24.08.2022

While the YouTube channel resulted in more than 1 billion users reached, then the Facebook page was able to reach only 14.3 million users during the same measuring period. We can conclude that YouTube is a more effective platform for UATV English media if our goal is to reach more people around the world. The 6-month content analysis (24.02.2022 – 24.08.2022) of the materials of the UATV English YouTube channel allowed us to classify them according to 4 functions of international broadcasting: protection and promotion of national interests (36.3%), responsible information about the course of the war and events in the country (32.5%), propaganda (22.4%), and counter-propaganda (8.8%)

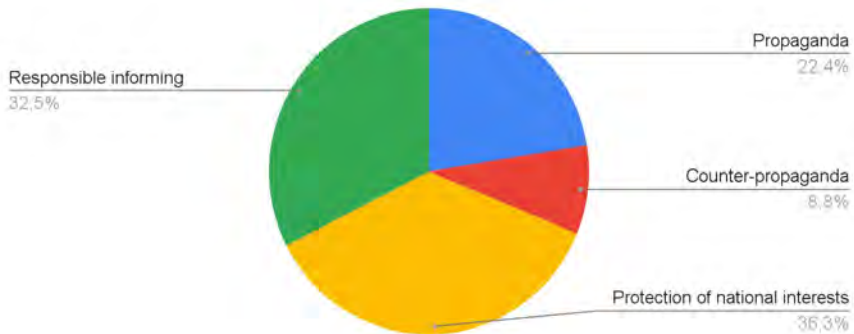

Figure 4. Content analysis of the materials of the YouTube channel UATV English for the (24.02.2022–24.08.2022); data source: UATV English YouTube page

4. Discussion

Key results

According to data provided by the State Enterprise “International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine” During the period from February 24, 2022, to August 24, 2022, the number of views on the UATV English YouTube channel exceeded 132 million, and audience reach exceeded 1 billion users. The largest audience was made up of viewers from the USA, Great Britain, Canada, the Philippines, Germany, Australia, India and Sweden.

From February 24 to August 24, 2022, the audience reach rate on the UATV English Facebook page reached 14 million users, 14,497 users pressed the ‘like’ button and thus subscribed to the page.

Due to the classification according to the four functional directions of the content, the dominant content is the protection and promotion of national interests (36.3%), in the second position – responsible information about the course of the war and events in the country (32.5%), the third and fourth positions are occupied by the propagandistic (22.4%) and counter-propaganda (8.8%) types of content respectively.

Yet again, the authors of this paper express gratitude to the State Enterprise “International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine”, which provided invaluable data to make this research possible.

Interpretation

Based on the analysis of statistical indicators and content analysis of the UATV English YouTube channel, using the method of interpretation, we can conclude: UATV English successfully implements the task of informing the global audience about events in Ukraine, the course of the Russian-Ukrainian war, successfully countering hostile propaganda and broadcasts the main narratives, which originate from the basis of the international information policy of Ukraine. The number of published materials and their views by the audience is consistently high even after the period of stabilisation after the first wave of interest (after February 24) and reaching the median of metrics on the YouTube and Facebook platforms.

Viewers leave thousands of comments below the UATV English videos every day. Many users also write in the comments that they have learned to distinguish Russian propaganda, which for decades has been broadcast in Europe through the state international broadcasting of the Russian Federation. The audience rallied into the community, many people joined in supporting Ukraine in this war for freedom and democracy in Europe by sending humanitarian and financial aid to Ukraine, providing shelter for temporarily displaced people who were evacuated from the zone of active hostilities.

Here are some examples of UATV materials with feedback:

Video description	Weekly briefing by the Adviser to the Head of the Office of the President of Ukraine Serhii Leshchenko about fake news, generated by Russia's propaganda system.
URL	 <p>Russia's Nuclear Threats Do Not Frighten Anyone Anymore. Leshchenko Briefing (UATV English 2023)</p>
Comments	<p> @free2dialogue 7 днів тому Excellent. More of that.</p> <p>It's important to name the truth.</p> <p>Establish a record of their lies, organized by date and person.</p> <p>Показати менше</p> <p> 13 Відповісти</p> <p> @wendyarnold6921 6 днів тому (змінено) I've always found your recordings to be informative, and I learned lots of valuable things about Russian propaganс you, thankyou Serhii. Slava Ukraine 🇺🇦</p> <p> 6 Відповісти</p> <p> 1 відповідь</p> <p> @Leshchenko.Ukraine ✓ 1 день тому Thanks for watching the briefings</p> <p> 1 Відповісти</p>

Video description	Special report about Russia's propaganda system and its main agents
URL	 <p>SPECIAL REPORT</p> <p>UA English</p> <p>'SERVANTS OF HELL'</p> <p>RUSSIAN PROPAGANDA: ADDING FUEL INTO THE FIRE OF WAR</p> <p><u>Servants of Hell: Fanatics of the Regime or Well-paid Liars? Special Report on Russian Propaganda (UATV English 2023)</u></p>
Comments	<p> @camdenmcandrews 6 днів тому</p> <p>In addition to constant repetition of lies, there are two easily recognizable techniques to watch for:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Accuse your opponent of doing exactly what you are doing.2. Ridicule what you are planning to do. <p> 98 Відповісти</p> <p>∨ 9 відповідей</p> <p> @anthonywhite7032 7 днів тому</p> <p>These people should be charged with the same as putin</p> <p> 104 Відповісти</p> <p>∨ 2 відповіді</p> <p> @vitornelson.freenature 6 днів тому</p> <p>This is the kind of work that should be shared for the world to realise what is Russia.</p> <p> 69 Відповісти</p> <p>∨ 8 відповідей</p>

Video description	Daily news wrap-up series
URL	 <p>Russian Deputy Threatened to ‘Conquer’ NATO Countries: Romania and Bulgaria. Daily Wrap-up (UATV English 2023)</p>
Comments	<p> @martinarijsbergen4270 11 днів тому There are no words to describe what I feel about that Russian barbaric society I just hope they get their come up once very soon! 👍 43 🗨️ ❤️ Відповісти</p> <p> @3ast3rn3r 10 днів тому As a romanian, I would have been worried 2 years ago. Now, I can only smile and reminisce what happened last time Russia attacked Romania in 1941.. The first Moskva was sunk then.. 😊😁😁 👍 22 🗨️ ❤️ Відповісти 📄 2 відповіді</p> <p> @JamesLaserpimpWalsh 11 днів тому Russia could end this at any time by taking their stuff and leaving Ukrainian territory and go home to Russia. Very simple. If some country turned up and took over (For example.) Devon and Cornwall here in the UK, we would keep fighting until the enemy leave Devon and Cornwall. No ifs. No buts. Anyone that expects Ukraine to just give up a fifth of the... 👍 41 🗨️ ❤️ Відповісти 📄 3 відповіді</p>

Video description	Daily address by the President of Ukraine
URL	 <p><u>'Someone in Moscow Wants to Bargain in Human Lives' – Zelenskyy on Russia's Food Terror (UATV English 2023)</u></p>
Comments	<p> @Spuckebrot1510 10 днів тому President Zelenskyy is doing a great job. I want peace to return so badly. The russians need to get out of Ukraine right now. Slava Ukraini ❤️</p> <p>👍 33 🗨️ ❤️ Відповісти</p> <p> @davidjones6389 10 днів тому Repulsing the invaders is the best way to bargain with russia....</p> <p>👍 26 🗨️ ❤️ Відповісти</p>

A large share of the audience on Facebook comes from Asian countries: India, Pakistan, Indonesia, and Bangladesh. In this way, various social media provide access to audiences from different parts of the world to extremely important information about Ukraine and the Russian-Ukrainian war, how to organise humanitarian aid to our country and protect ourselves from the influence of Russian propaganda media.

Comparison with previous studies

The previous studies in the field of Ukrainian international broadcasting mostly address fundamental rather than applied issues and do not cover the period of the full-scale Russian invasion of Ukraine.

American researchers Monroe Price, Susan Haas and Drew Margolin in the joint work “New Technologies and International Broadcasting: Reflections on Adaptations and Transformations” define the term “international broadcasting”. Thus, ‘International broadcasting has been the elegant term for a complex combination of state-sponsored news, information and entertainment directed at a population outside the sponsoring state’s boundaries. It has largely meant the use of electronic media by one society to shape the opinion of the people and leaders of another’ (Price, Haas, and Margolin, 2008).

Ukrainian researcher A. Kosturbitska in her work “Features of State Regulation of Mass Communication in the European Union” defines the main functions of international broadcasting:

- promoting a positive image of the owner-state abroad;
- protection of one’s own interests, both cultural and linguistic;
- support of national prestige, promotion of tourism;
- combating negative information created intentionally by other states, or by rebels, separatists (Kosturbitska, 2016).

V. Konakh in his article “The Evolution of International Broadcasting in the Foreign Countries: the Experience for Ukraine” (Konakh, 2014) draws attention to the great importance of international broadcasting in the formation of the country both in the information space and on the geopolitical map of the world. The author singles out such main functions of international broadcasting as educational, propagandistic and protective: “International broadcasting services remain an important tool not only in providing assistance to foreign audiences in getting to know their own country and its people, promoting the spread of ideological, cultural and other values of the broadcaster in the world and supporting cultural, linguistic and other mutual relations with compatriots abroad but also in promoting and protecting national interests abroad, forming and maintaining a positive image of one’s own state in the world” (Konakh, 2014).

The importance of international broadcasting services in the information space cannot be underestimated, because it is a powerful tool in using the concept of so-called “soft power” or “diplomacy of influence” – achieving the goal not by militaristic means, but by psychological and informational means, including the use of media.

Since international broadcasting is a rather specific form of mass communication, it is a scientifically based opinion that it is appropriate to distinguish five main functions of international broadcasting according to Oleh Dzholos in his article “Development and Transformation of International Broadcasting Mass Media in the Modern World”: protection of national interests, propaganda, counter-propaganda, and educational and pedagogical communication (Dzholos, 2019).

5. Conclusion

This statistical, historical, comparative, interpretational and content analysis study was aimed to broaden the understanding of how international broadcasting works in a country suffering from external military aggression during ongoing conventional hostilities and/also information warfare. As a result, we can assume that the International Broadcasting of Ukraine has increased and concentrated the interest of overseas audiences, which has grown significantly since the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine, on certain essential aspects that Ukraine wants foreign audiences to know. The UATV English on YouTube is dominated by viewers from Europe and North America, and the UATV English Facebook page is a source of news about Ukraine for many Asian countries. At the same time, the YouTube platform provides up to 10 times better coverage of materials by Internet users. The content of UATV English mostly performs functions related to the protection and promotion of national interests; information about the course of the war and events in the country; countering the propaganda of the aggressor country.

Acknowledgement

The authors of this paper express gratitude to the State Enterprise “International Broadcasting Multimedia Platform of Ukraine”, which provided invaluable data to make this research possible.

References

- Information on Agency. (2022). Ukrinform. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: https://www.ukrinform.net/info/about_agency.html
- “Ukrainian Radio” began broadcasting in Russian to Ukraine and the European part of Russia (2014) Accessed November 23, 2022. Retrieved from: <https://comin.gov.ua/news/ukrainske-radio-rozpozchalo-movlennya-rosiyskoyu-na-ukrainu-i-evropeysku-chastinu-rosii>
- A public service for all: the BBC in the digital age. (2006) Accessed November 23, 2022. Retrieved from: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272256/6763.pdf
- Bezzub, Iryna. (2015). Ukraine’s International Broadcasting: the Current State and Prospects of Development. *Social Communications Research Center at the Vernadsky National Library of Ukraine*
- Deutsche Welle marks 65th anniversary. (2018). Accessed November 23, 2022. Retrieved from: <https://www.dw.com/en/deutsche-welle-marks-65th-anniversary/a-43591961>
- Dzholos, Oleh. (2019). Development and Transformation of International Broadcasting Mass Media in the Modern World. *State and regions. Series: Social communications* 2 (38): 27-33. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2019_2_7.
- Fuchs, Christian. (2017). Donald Trump: A Critical Theory-Perspective on Authoritarian Capitalism. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique* 15 (1): 29. DOI: <https://doi.org/10.31269/triplec.v15i1.835>
- Konakh, Viktoriia. (2014). The Evolution of International Broadcasting in the Foreign Countries: the Experience for Ukraine. *Actual problems of international relations* 118 (1). Accessed November 23, 2022. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118(1)_4).
- Kosturbitska, Alina. (2016) Special Features of State Regulation of the Internet Mass Media in the European Union. *Investments: Practice and Experience* 16: 75-79. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_16_18.
- Kuzio, Taras. (2022). *How Putin’s Russia embraced fascism while preaching anti-fascism*. Atlantic Council. Accessed July 26, 2023. Retrieved from: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/how-putins-russia-embraced-fascism-while-preaching-anti-fascism/>
- Mejias, Ulises A and Vokuev Nikolai E. (2017). Disinformation and the media: the case of Russia and Ukraine. *Media, Culture & Society*, 39 (7): 1027-1042. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/0163443716686672>
- On the International Broadcasting System of Ukraine № 856-VIII* (2016). Law of Ukraine. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-viii?lang=en#Text>
- On the Media № 2849-IX*. (2023.) Law of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2849-20#top>
- Pavlik, John V. (2022). The Russian War in Ukraine and the Implications for the News Media. *Athens Journal of Mass Media and Communications* 8: 1-17. Retrieved from: [https://www.athensjournals.gr/media/Pavlik\(2022\)-UKRAINE-MEDIA-04.pdf](https://www.athensjournals.gr/media/Pavlik(2022)-UKRAINE-MEDIA-04.pdf)
- Philip M., Taylor. (1997). *Global communications, international affairs and the media since 1945*. London: Routledge.
- Pocheptsov, Heorhii. (2011). Information Policy and Security of Modern States. *Detector Media. Media Sapiens*. Accessed October 15, 2022. Retrieved from: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/8662/2011-11-13-ynformatsyonnaya-polytykay-bezopasnost-sovremennykh-gosudarstv/>

- Pochepstov, Heorhii. (2014). The first semantic war in the world (Ukraine, Crimea, Russia). Detector Media. Media Sapiens. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/630/2014-06-01-pervaya-smyslovaya-voyna-v-myre-ukrayna-krym-rossyya/>
- Price, Monroe; Haas, Susan; and Margolin, Drew. (2008). New Technologies and International Broadcasting: Reflections on Adaptations and Transformations. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 150-172. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/0002716207312033>
- Szelényi, Iván; and Mihályi, Péter. (2019). Varieties of Post-Communist Capitalism: A comparative analysis of Russia, Eastern Europe and China. *World Interdisciplinary Network for Institutional Research (WINIR). Conference, hosted by the Institute for International Management at Loughborough University London, 16-18 December 2019*. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: https://winir.org/content/uploads/Symposium_Papers_2019/WINIR_Symposium_2019_Peter-Mihalyi_974081_1574499833.pdf
- Ukraine launches an English-speaking digital platform The Gaze. 2023. Accessed July 26, 2023. Retrieved from: <https://uatv.ua/en/ukraine-launches-an-english-speaking-digital-platform-the-gaze/>
- Van Herpen, Marcel H. (2015). *Putin's Wars: The Rise of Russia's New Imperialism*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Wood, James. (2000). *History of International Broadcasting, Volume 2*. London: Institution of Engineering and Technology (IET).
- YouTube. "Russia's Nuclear Threats Do Not Frighten Anyone Anymore. Leshchenko Briefing". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/D-NNmdLUOoc>
- YouTube. "Russian Deputy Threatened to 'Conquer' NATO Countries: Romania and Bulgaria. Daily Wrap-up". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/qDiZFubXfOs>
- YouTube. "Servants of Hell: Fanatics of the Regime or Well-paid Liars? Special Report on Russian Propaganda". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/vh3Ppgl4Tnc>
- YouTube. "Someone in Moscow Wants to Bargain in Human Lives' – Zelenskyy on Russia's Food Terror". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/1PhVUJMd4IM>
- Submitted 06.09.2023

Список літератури

- A public service for all: the BBC in the digital age. (2006). Accessed November 23, 2022. Retrieved from: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272256/6763.pdf
- Deutsche Welle marks 65th anniversary. (2018) // Deutsche Welle. Retrieved from: <https://www.dw.com/en/deutsche-welle-marks-65th-anniversary/a-43591961>
- Fuchs, Christian. (2017). Donald Trump: A Critical Theory-Perspective on Authoritarian Capitalism. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique* 15 (1): 29. DOI: <https://doi.org/10.31269/triplec.v15i1.835>
- Information on Agency. (2022.) Accessed November 23, 2022. // Ukrinform. Retrieved from: https://www.ukrinform.net/info/about_agency.html
- Kuzio, Taras. (2022). *How Putin's Russia embraced fascism while preaching anti-fascism*. Atlantic Council. Accessed July 26, 2023. Retrieved from: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/how-putins-russia-embraced-fascism-while-preaching-anti-fascism/>

- Mejias, Ulises A and Vokuev Nikolai E. (2017). Disinformation and the media: the case of Russia and Ukraine. *Media, Culture & Society*, 39 (7): 1027-1042. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/0163443716686672>
- Pavlik, John V. (2022). The Russian War in Ukraine and the Implications for the News Media. *Athens Journal of Mass Media and Communications* 8: 1-17. Retrieved from: [https://www.athensjournals.gr/media/Pavlik\(2022\)-UKRAINE-MEDIA-04.pdf](https://www.athensjournals.gr/media/Pavlik(2022)-UKRAINE-MEDIA-04.pdf)
- Philip M., Taylor. (1997). *Global communications, international affairs and the media since 1945*. London: Routledge.
- Price, Monroe; Haas, Susan; and Margolin; Drew. (2008). New Technologies and International Broadcasting: Reflections on Adaptations and Transformations. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 150-172. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/0002716207312033>
- Szelényi, Iván and Mihályi Péter. (2019). Varieties of Post-Communist Capitalism: A comparative analysis of Russia, Eastern Europe and China. *World Interdisciplinary Network for Institutional Research (WINIR). Conference, hosted by the Institute for International Management at Loughborough University London, 16-18 December 2019*. Accessed November 23, 2022. Retrieved from: https://winir.org/content/uploads/Symposium_Papers_2019/WINIR_Symposium_2019_Peter-Mihalyi_974081_1574499833.pdf
- Ukraine launches an English-speaking digital platform The Gaze. (2023). Accessed July 26, 2023. Retrieved from: <https://uatv.ua/en/ukraine-launches-an-english-speaking-digital-platform-the-gaze/>
- Van Herpen, Marcel H. (2015). *Putin's Wars: The Rise of Russia's New Imperialism*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Wood, James. (2000). *History of International Broadcasting, Volume 2*. London: Institution of Engineering and Technology (IET).
- YouTube. "Someone in Moscow Wants to Bargain in Human Lives' – Zelenskyy on Russia's Food Terror". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/1PhVUJMd4IM>
- YouTube. "Russia's Nuclear Threats Do Not Frighten Anyone Anymore. Leshchenko Briefing". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/D-NNmdLUOoc>
- YouTube. "Russian Deputy Threatened to 'Conquer' NATO Countries: Romania and Bulgaria. Daily Wrap-up". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/qDiZFubXfOs>
- YouTube. "Servants of Hell: Fanatics of the Regime or Well-paid Liars? Special Report on Russian Propaganda". Accessed August 13, 2023. Retrieved from: <https://youtu.be/vh3Ppgl4Tnc>
- Беззуб, Ірина. (2015). Іномовлення України: сучасний стан та перспективи розвитку *Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ*.
- Джолос, Олег. (2019). Розвиток та трансформація функцій іномовлення в сучасних умовах. *Держава та регіони Серія: Соціальні комунікації 2019 р., № 2 (38) с.27-33*. Відтворено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2019_2_7.
- Закон України. (2016). *Про систему іномовлення України № 856-VIII*. November 23, 2022. Відтворено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-19/ed20151208#Text>
- Закон України. (2023). *Про медіа № 2849-IX*. Відтворено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2849-20#top>
- Конах, Вікторія. (2014). Еволюція іномовлення в іноземних державах: досвід для України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 118(1)*.
- Кострубіцька, Аліна. (2016). Особливості державного регулювання діяльності інтернет-засобів масової комунікації у Європейському Союзі. *Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 16. С. 75-79*. Відтворено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_16_18
- Почепцов, Георгій. (2011). Информационная политика и безопасность современных государств. *Detector Media. Media Sapiens*. URL:

<https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/8662/2011-11-13-ynformatsyonnaya-polytyka-y-bezopasnost-sovremennykh-gosudarstv/>

Почепцов, Георгій. (2014). Первая смысловая война в мире (Украина, Крым, Россия). *Detector Media. Media Sapiens*. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/8662/2011-11-13-ynformatsyonnaya-polytyka-y-bezopasnost-sovremennykh-gosudarstv/>

“Українське радіо” розпочало мовлення російською на Україну і європейську частину Росії (2014). // Держкомтелерадіо. Відтворено з: <https://comin.gov.ua/news/ukrainske-radio-rozprochalo-movlennya-rosiyskoju-na-ukrainu-i-evropeysku-chastinu-rosii>.

Надійшла до редакції 06.09.2023

ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІО

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.6>

UDC 654.19:070.431.2](477)

To the Question of Violation of Standards of News Broadcasting in the Telemarathon «Edyni Novyny»

Maiia Nahorniak

<https://orcid.org/0000-0002-2197-1338>

PhD (Philol. Science)

*Associated Professor, Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko
National University of Kyiv,
36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: e-mail: maiia.nahorniak@knu.ua

ABSTRACT

The main objective of this study was to find out the situation around the violation of news broadcasting standards of the Telemarathon «Edyni Novyny», as well as to attempt to establish the causes of this phenomenon.

Research work involved the use of such methods – observation, the study of empirical material, content analysis, analysis, generalization, descriptive.

Among the violations of news broadcasting standards, we distinguish the following: mixing facts and comments, references to dubious sources and the authorship of anonymous opinion, which is associated with non-compliance with the standard of reliability, uniformity of the genre palette, poor representation of cultural and artistic topics.

The mixing of facts and opinions leads to a complete loss of essentially new information, blurring of factual fullness, dominance of the spectrum of comments, which means one thing – such news is rather conditional. The high frequency of use of some genres and the low frequency of use of others cause uniformity of news content. Poor presentation of news from the field of culture and art may indicate a stereotype about the organization of material of different thematic orientation.

The reasons for violation of standards are superficial understanding by creative employees of TV channels of the basic concepts of news journalism – «fact» and «commentary», unreasonable attempts to express their attitude to the events of the surrounding reality, lack of specialized knowledge on the basic principles of television and radio production, inability to work with sources of information. In general, these reasons are rooted in the low professional level of journalists of the Telemarathon «Edyni Novyny».

© Maiia Nahorniak, 2024

The results of the study are important for correcting the content of journalism education in general and teaching the basics of television and radio production in particular.

KEYWORDS: telemarathon «Edyni Novyny»; news broadcasting; broadcasting standards.

УДК 654.19:070.431.2](477)

До питання про порушення стандартів новинного мовлення у телемарафоні «Єдині новини»

Нагорняк Майя Володимирівна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, кандидат філологічних наук, доцент кафедри телебачення і радіомовлення <https://orcid.org/0000-0002-2197-1338>

Резюме

Це дослідження має на меті з'ясувати ситуацію довкола порушення стандартів новинного мовлення телемарафону «Єдині новини».

Дослідницька робота передбачала використання таких методів – спостереження, вивчення емпіричного матеріалу, контент-аналіз, узагальнення, дескриптивний аналіз.

Серед порушення стандартів новинного мовлення виділяємо такі: змішування фактів і коментарів, посилення на сумнівні джерела та на анонімні думки, що пов'язано з недотриманням стандарту достовірності, однотипність жанрової палітри, слабка представленість культурницько-мистецької тематики.

Змішування фактів і думок призводить до цілковитої втрати сутнісно нової інформації, розмиття фактологічної наповненості, засилля цілого спектру коментарів, що означає одне – такі новини є доволі умовними. Висока частотність використання одних жанрів і низька частотність використання інших спричиняє однотипність новинного контенту. Слабке представлення новин зі сфери культури й мистецтва може свідчити про стереотипність щодо організації матеріалу різної тематичної спрямованості.

Причинами порушення стандартів є поверхове розуміння творчими працівниками телеканалів базових понять новинної журналістики – «факт» і «коментар», необґрунтоване намагання висловити власне ставлення до реальних подій, відсутність профільних знань з основних засад теле-, радіовиробництва, невміння працювати з джерелами інформації. На загал означені причини коріняються у невисокому професійному рівні журналістів телемарафону «Єдині новини».

Результати дослідження є важливими для корегування змісту журналістської освіти в цілому і викладання основ теле- та радіовиробництва зокрема.

Ключові слова: телемарафон «Єдині новини»; новинне мовлення; стандарти мовлення.

1. Вступ

Під час війни суспільство в цілому та кожен громадянин зокрема приділяють новинам значно більше уваги, ніж зазвичай у мирному житті. Заледве не щохвилини намагання тримати руку на пульсі подій, безперервне гортання стрічки новин телеграм-каналів, ін-

формаційних агенцій, новинних сайтів радіостанцій і телеканалів, потреба порівнювати та зіставляти інформацію з різних джерел з метою відшукати найдостовірніші та найвичерпніші відомості зумовлюються базовими й визначальними потребами людини, а саме – перебувати у безпечному фізичному просторі, бути живим і здоровим. Тому така посилена цікавість спільноти до новинного контенту є цілком закономірною і виправданою. Тож не даремно А. Чічановський зауважував, що новина є тією субстанцією, в ім'я якої, в першу чергу, функціонують засоби масової інформації, для якої вивільняється інформаційний простір, про яку найбільше дбають ті, хто опікується свободою слова (Чічановський, 2003, с.16).

З метою задовольнити інтерес спільноти до новин 26 лютого 2022 р. українські телеканали та радіостанції об'єдналися і запустили спільний інформаційний телемарафон «Єдині новини». Виробництво інформаційного продукту відтоді здійснюють суспільний мовник «Національна суспільна телерадіокомпанія України», три приватні медіаголдінги «1+1 Media», «Starlight Media» та «Inter Media Group», а також Дирекція телерадіопрограм Верховної Ради України, що належить ВРУ. З 08.11.2022 р. до марафону долучилися колишні медійники «Медіа Група Україна» – «Ми – Україна». Кожна компанія формує свій слот тривалістю 6 годин.

Марафон, за словами міністра культури та інформаційної політики України О. Ткаченка, це жива істота, це різні телеканали з різними редакційними правилами, досвідом, традиціями. Пан Ткаченко зауважив: «Оскільки ми протидіємо росії, яка витрачає великі ресурси, велику кількість грошей, у перші місяці війни марафон слугував для українців ознакою, що держава живе, держава бореться». Він також зазначив, що бачить серйозні наслідки марафону й саме цим пояснив свою впевненість у тому, що виробництво «Єдиних новин» потрібно продовжувати аж до поразки росії (Ткаченко, 2022).

Триває другий рік війни, марафон продовжує працювати, новинне мовлення є його визначальним і головним складником. Цей контент має забезпечувати українську та закордонну спільноту максимально достовірною й вичерпною інформацією про перебіг воєнних дій. Серед показників високої якості продукту є його відповідність стандартам новинного мовлення. Підтвердженням цьому є численні дослідження В. Гоян, О. Гояна, А. Іващук, В. Лизанчука, В. Миронченка, В. Різуна, А. Чічановського, В. Шкляра та багатьох інших дослідників.

Однак розтягненість війни у часі, повна невизначеність щодо її подальшого перебігу призвели до появи низки вагомих проблем щодо проведення телемарафону. Зокрема, йдеться про те, що, як зазначає О. Довженко, ще на 5-му місяці війни були помітні всі ознаки творчого, виробничого, організаційного, фінансового виснаження і нерозуміння, в якому напрямі далі діяти, що є в певному сенсі тупиком (Довженко, 2022). На другому році повномасштабного вторгнення ці проблеми значною мірою загострилися й одним із наслідків цього стало порушення стандартів виробництва та поширення новинного контенту.

Мета дослідження – вивчити питання довкола порушення стандартів новинного мовлення у телемарафоні «Єдині новини». Завдання статті:

- виокремити основні види порушень, яких припускаються журналісти у новинному мовленні телемарафону;
- виявити причини означеного явища.

2. Методи дослідження

Новинний продукт телемарафону «Єдині новини» вивчався у два етапи – серпень 2022 р. та квітень 2023 р., до уваги бралися короткотривалі інформаційні випуски одного ранкового (08.00) й одного денного (13.00) слотів. Випуски лунали в етері в будні дні впродовж двох тижнів – 19-23 серпня 2022 р. і 24-28 квітня 2023 р. Сукупно проаналізовано 20 випусків новин.

У дослідженні використано метод спостереження, який полягав у систематичному, цілеспрямованому сприйнятті об'єкта (телемарафону загалом і його новинного складника зокрема), що дало змогу здобути знання про його зовнішні сторони, властивості. Метод вивчення емпіричного матеріалу уможливив дослідження основних засад виробництва й поширення новин, головних характеристик контенту новин, їхніх основних ознак тощо. Метод контент-аналізу сприяв визначенню внутрішніх закономірностей і протиріч телемарафону як явища українського аудіовізуального простору; вивчення текстів інформаційних повідомлень та інших журналістських матеріалів дозволило окреслити фактологічну, жанрову, тематичну спрямованість «Єдиних новин». Метод аналізу дозволив розчленувати телемарафон на складники, розглянути окремо один із них (новинне мовлення) у межах єдиного цілого. Метод узагальнення дав змогу формувати знання шляхом переходу від окремих фактів, подій, ситуацій, явищ до створення стосовно них загальних понять і суджень, зумовлених функціонуванням новинного мовлення у межах телемарафону. Декриптивний метод спрямовувався на опис основних характеристик порушення стандартів мовлення новин.

3. Результати та обговорення

Задля чіткішого розуміння сутності досліджуваного питання подамо визначення базових понять. У Вікіпедії зазначається, що телевізійний марафон – це багатогодинна або багатоденна телевізійна безперервна трансляція із добродійною, політичною або іншою метою (Телемарафон, 2023). Вочевидь, телемарафон «Єдині новини» увійде в історію вітчизняного аудіовізуального журналістикознавства як унікальне явище, якому немає аналогів у світі, адже він триває уже другий рік поспіль і має високу мету – здійснювати безперебійне, оперативне й достовірне інформування спільноти про перебіг війни в Україні.

Дослідники часто-густо називають новинне мовлення більш узагальнено – інформаційним мовленням, розуміючи при цьому, що новини належать до інформаційного продукту аудіовізуальних медіа. У цьому зв'язку Ю.Єлісовенко та М.Нагорняк слушно зауважують, що новинні відомості є необхідним складником нашого інформаційного життя, з розвитком цивілізації дедалі очевиднішою стає нерозривна й цілісна єдність людини та новини (Радіовиробництво, 2017, с.8). Воєнна дійсність лише підтвердила цю думку. Варто зауважити, що у практиці телебачення і радіо поняття «інформаційне мовлення» та «новинне мовлення» є фактично тотожними. Однак, зважаючи на виняткову вагомість і нагальну необхідність для країни та кожного її громадянина під час війни володіти найвагомішими та найсвіжішими новинами, доцільніше, на нашу думку, оперувати терміном «новинне мовлення».

Отже, новинне мовлення – це процес, пов'язаний зі збором, відбором, обробкою та поширенням найбільш важливої, актуальної нової інформації про події з різних сфер суспільного життя з метою інформування громадян значущими відомостями, які зачіпають інтереси переважної більшості людей. Інакше кажучи, новинне мовлення базується на простій констатації фактів про події, явища, процеси навколишньої реальності.

Стосовно стандартів, то у Вікіпедії зазначається, що це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері (Стандарт, 2023). В широкому розумінні стандарт розуміють як зразок, еталон, модель. У практиці телебачення і радіомовлення стандартами є основні правила, канони виробництва та поширення новин, які напрацьовані теоретиками й практиками журналістики задля щоденного використання із метою створення високоякісного новинного продукту. Кожний телеканал і радіостанція у своїй діяльності орієнтуються на ці зразки. Зде-

більшого, вони прописані у спеціальних розпорядженнях. Приміром, у публічного акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» є документ, який називається «Стандарти інформаційного мовлення», затверджений 02.10.2017 р. У ньому зокрема йдеться: «Будь-яка інформація, що пропонується глядачам новинами Національної суспільної телерадіокомпанії, повинна безумовно відповідати таким стандартам інформаційної журналістики, як:

- оперативність,
- точність,
- достовірність,
- повнота подачі,
- збалансованість,
- відокремлення фактів від думок,
- доступність подачі інформації.

Ці стандарти повинні дотримуватися не вибірково, а у комплексі та взаємодії» (Стандарти інформаційного мовлення, 2017).

Порушення ж стандартів новинного мовлення пов'язане із недотриманням творчими працівниками норм і правил, відхиленням від них, невідповідністю установленим канонам, звичаям, традиціям тощо.

Зосередимо увагу на найбільш суттєвих порушеннях стандартів новинного мовлення телемаратону «Єдині новини».

Перше. Змішування фактів і коментарів до них в інформаційних повідомленнях та інших журналістських матеріалах, що лунають у короткотривалих випусках новин. Повідомлення мусить лише констатувати факти, відповідаючи при цьому на базові запитання – хто?, що?, де?, коли?, як?. Подача у межах новинного мовлення журналістських коментарів, думок, суджень, точок зору є неприпустимою. Дозволяється оприлюднювати коментарі лише осіб, які мають безпосередній стосунок до висвітлюваної події чи явища. Йдеться про експертів, організаторів, учасників, очевидців та інших причетних, чії думки передаються за допомогою непрямої мови або синхронів (аудіо- й відеозаписів).

На нашу думку, журналістам конче необхідно навчитися чітко розмежовувати поняття «факт» і «коментар». Вікіпедія називає факт у журналістиці достовірним відзеркаленням соціально значущого фрагмента навколишньої дійсності (Факт, 2023). Потрібно розуміти, що в новинах й інших журналістських матеріалах розповідається про буденні факти – результати безпосереднього сприйняття навколишньої реальності.

Незаперечним є те, що в основі повідомлення завжди лежить соціально значущий факт суспільного життя. У цьому зв'язку Д. Прилюк слушно зауважує, що кожний життєвий факт являє нам певну істину, тобто те, що справді відбулося і нами пізнається. Учений називає факт краплиною об'єктивної реальності, яка може бути пізнана людиною і перетворена в «річ для нас». Тоді, зауважує він, факт виступає як усвідомлена крупиця об'єктивної дійсності (Прилюк, 1983, с. 79).

В. Різун у свою чергу зазначає, що факт – це відображене у свідомості явище, про яке є знання і яке оцінюється як істинне знання. А новина, на його думку, є особливим, як раціональним, так і емоційно-афективним відображенням, яке виникає на хвилі захоплення чимось, емоційного переживання тощо. Щось привертає увагу, говорить він, порушує спокій журналіста – він реагує на ту частинку дійсності, хоче донести інформацію про неї іншим. За його словами, опрацьовуючи новину, журналіст (і редактор!) дивляться на подію, факт уже з раціональної точки зору [Різун, 2008, с. 170].

Як краплини відображеної дійсності, себто факти, знаходять своє місце в заголовках (лідах) повідомлень у стрічці новин, можна побачити на такому прикладі (приміром, від 12 травня 2023 р. Суспільне. Новини):

- в уряді визначили максимальну суму на ремонт пошкодженого житла за програмою «Відновлення»;
- на фронті загинув художник-декоратор Володимир Чорний;
- у Джанкойському районі під час навчань впав гелікоптер Мі-28 ;
- сенат Польщі одностайно схвалив резолюцію про вступ України до НАТО (Останні новини України та світу..., 2023) .

У заголовках (лідах) чітко простежуються факти як результати сприйняття навколишньої дійсності (визначено допомогу, загинув художник-декоратор, впав гелікоптер, схвалено резолюцію).

Однак мусимо констатувати, що в новинних повідомленнях інформаційних випусків «Єдиних новин» простежити факти подій, явищ виявилось непросто, оскільки їхня значна кількість подавалася в оціночному ключі. Кожен із 20-и аналізованих випусків містив по 15 новин. Отже, сукупно проаналізовано тексти 300 повідомлень, унаслідок чого можна зробити висновок – в кожному другому повідомленні мало місце змішування фактів і коментарів до них. Якими ж є основні форми цього явища.

- використання елементів сарказму – *«рашисти, втім, і самі допомагають українцям наблизити перемогу. Так, орки загубили свій дрон із флешкою, на якій було знято відео їх баз на Миколаївщині. Наші воїни, звичайно, дякують окупантам за допомогу нищити їх та закликають: скоро жодного рашиста не залишиться на українській землі»; «на лінії вогню місто Бахмут, що на Донеччині. Його околиці росіяни вже перетворили на руїни. Та це не дивно. Вони намагаються стерти з лиця кожне місто, яке починають обстрілювати» (випуски від 20 серпня 2022 р.); «тут рашисти відключили інтернет. Бояться, що місцеві здаватимуть їхні позиції» ; «місцева нафтобаза “втомилася” запраляти ворожу техніку, тож взяла і згоріла» (випуски від 28 квітня 2023 р.); «росіяни просто марять, щоб ми потерпали від голоду, і нищать усе, чим ми пишалися», «Чинovníки Федерації на всіх рівнях дотримуються давньої системи правління – масштабно-корупційної. Найкраще це видно на прикладі оборонного сектору» (випуски від 22 серпня 2022 р.);*
- використання епітетів та метафор – *«пекельний схід», «тривали жорстокі бої»; «вели потуужений вогонь», «це справжня гра зі смертю»; «легендарна Чорнобавка» (випуски від 28 квітня 2023 р.); «смертоносне залізниччя», «грандіозна аудиторія», «драматичний фінал» (випуски від 19 серпня 2022 р.);*
- використання сумнівної образності – *«вони працюють без права на помилку»; «ще одне поле бою в Україні – аграрний сектор», «метал війни стає металом перемоги», «це місце з одного боку стало прикладом незламності українців, а з іншого – безглуздості ворога» (випуски від 28 квітня 2023 р.); «під час евакуації не обійшлося і без ложки дьогтю» (випуск від 19 серпня 2022 р.);*
- використання відверто емоційних власних думок, коментарів – *«Одним із основних ідейників та авторів пропаганди, якою “годуєть” людей вже багато років, є Дмитро Кисельов. Король брехунів, великий “лжедмітрій”, беззаперечний поціпака Путіна. Він дозволяє собі те, що постидалися би говорити інші, він вигадує таке, що не народилося б в голові адекватної людини» (випуск від 20 серпня 2022 р.), «Владімір Путін, який явно боїться за своє життя, постійно змінює плани»; «Китай має величезний вплив на геополітичну ситуацію у світі. Дії КНР або навпаки її бездіяльність можуть серйозно відобразитися і на полі бою*

в Україні, тому встановити зв'язок з таким геополітичним гравцем надважливо»; «Вільна та амбітна – такою має бути кожна жінка»; «Дуже добре, що ця історія відбулася вночі, тому що там могли на дитячому майданчику перебувати діти» (випуски від 28 квітня 2023 р.).

Друге. Серед найбільш суттєвих порушень стандартів новинного мовлення телемаратону «Єдині новини» є й посилання на сумнівні джерела та на авторство анонімною думки, що безпосередньо пов'язано з порушенням стандарту достовірності. Відповідно до нього, кожне повідомлення та інший журналістський матеріал мають містити посилання на джерело, що дає змогу аудиторії переконатися у достовірності й документальності нової інформації. Необхідно максимально конкретно й чітко позначати того, від кого надійшли відомості. Е. Бойд зауважує, що джерелами інформації можуть бути репортери, напрацьовані ними контакти, які він вважає найціннішим ресурсом, щоденник ньюсруму, добірки попередніх новин, контрольні дзвінки, радіоканали служб надзвичайних ситуацій, політики, групи тиску, постановочні події, які вони використовують (акції протесту, заяви тощо), прес-релізи, розсилка записів, позаштатні автори, злив інформації, фальсифікації, агентства новин, мережа, інші новинні медіа і т.д. (Бойд, 2007, с. 47-63).

За словами Ю.Слісовенка та М.Нагорняк, достовірність – це стандарт, згідно з яким медіа зобов'язані якомога повніше й точніше повідомляти первинні, справжні, дійсні факти, себто такі, що відповідають навколишній реальності та, що найважливіше, не потребують доведення (Радіовиробництво, 2017, с. 89). У чому проявляються порушення означеного стандарту:

- узагальнені посилання на авторство суб'єктивної думки – *«Бахмут нині став основним напрямком удару російської армії на Донбасі. **Експерти вважають, що рашисти хочуть взяти його, а далі Костянтинівку і врешті далі всю область по шматочках**»; «**Оглядачі припускають: у Кремлі скористалися нагодою передати Києву через Ердогана свої побажання, про які не готові говорити відкрито**»; «**Та головне, радять експерти, подбати про безпечну зиму краще уже зараз**»; «**Колаборанти одразу ж відвітували, що це начебто спрацювала їхня ППО, але містяни кажуть: дим іде і досі**» (випуск від 20 серпня 2022 р.); «**відео наслідків ворожої атаки публікують користувачі соцмереж**»; «**про таке повідомляють місцеві в телеграм-каналах**» (випуски від 28 квітня 2023 р.);*
- узагальнені розмиті псевдопосилання на силові й інші структури (воєнне командування, обласні військові адміністрації, міністерства, прокуратуру, медіа тощо) – *«**повідомила обласна влада**»; «**люди розказують**»; «**наші захисники запевняють**» (випуски від 28 квітня 2023 р.); «**самої лише батьківської волі недостатньо, наголошують посадовці**»; «**окупаційна ж влада пише, що біля міста спрацювала протиповітряна оборона і збила ціль**»; «**отже, ми бачимо в засобах масової інформації з'являється інформація, що виводять окупанти військову техніку з Енергодара, а Енергодар, нагадаємо, що це місто-супутник, яке обслуговує Запорізьку атомну електростанцію**» (випуски від 20 серпня 2022 р.);*
- цілковито абстрактні посилання – *«**відомо**», «**стало відомо**», «**кажуть**», «**повідомили**» і «**повідомляють**», «**мають повідомлення**», «**надходять повідомлення**», «**за попередніми підрахунками**», «**з'явилася інформація**», «**є інформація**», «**була інформація**», «**було повідомлення**», «**подейкують**», «**за новою інформацією**», «**за останніми даними**», «**за офіційними даними**», «**за попередньою інформацією**», «**за попередніми даними**», «**за останньою інформацією**» (в усіх випусках);*

- відсутність будь-яких посилань – у двох випусках телеканалу «Рада» за 28 квітня 2023 р. 6 разів подавали фактичну інформацію без жодних посилань на джерела; у двох випусках телеканалів ICTV та СТБ подібне спостерігалось 14 разів; у двох випусках телеканалу «1+1» за 20 серпня 2022 р. фактичну інформацію без будь-яких посилань подавали 17 разів.

Третє. Звертаємо також увагу і на такому порушенні стандартів новинного мовлення телемаратону «Єдині новини», як однотипність жанрової палітри. В. Миронченко вважає жанром певний тип журналістського твору, що характеризується властивими йому методами відображення дійсності. За його словами, поняття «жанр» стосується процесів журналістської творчості і впливу журналістських творів на аудиторію (Миронченко, 1996, с. 286).

Аналізуючи жанровий складник короткотривалих новинних випусків, доходимо висновку, що найбільш затребуваними жанрами були і залишаються інформаційне повідомлення та розповідь кореспондента, найменш затребуваними – репортаж, інтерв'ю, огляд преси. Виявлено таке: серед 15-и матеріалів кожного випуску 8 належить новинним повідомленням, 4 розповідям кореспондентів, 2 репортажу, 1 інтерв'ю. Висока частотність використання одних жанрів і низька частотність використання інших спричиняють одноманітність й монотонність у подачі інформації як у змістовому компоненті, так і структурному, що негативно позначається на сприйнятті нових відомостей. У цьому зв'язку слушною є думка О. Гояна: «За допомогою інформаційних жанрів не лише розповідається про подію. Інформаційне повідомлення й репортаж, інтерв'ю та кореспонденція дозволяють передбачити сюжетний рух фактів, вибудовувати логіку викладу інформації, визначати емоційний рівень сприйняття повідомлюваного» (Гоян, (2004, с. 113).

Розглянемо такий приклад. В етерному блоці телеканалу «1+1» За 28 квітня 2023 р. мали місце такі матеріали:

- влучання російської ракети в багатоповерхівку в Умані;
- ракетна атака по Миколаєву 27 квітня;
- бої за дорогу на Бахмут;
- зустріч прем'єра Шмигала з Папою Римським і поїздка Папи до Будапешта;
- наслідки ракетної атаки по Дніпру;
- потяг Київ-Краматорськ проводить пісня Колі Сергі;
- бої під Кам'янським;
- розслідування побиття чоловіка представниками Центру комплектування в Чернігові;
- історія кохання Валерії та Андрія Суботіних на «Азовсталі»;
- прикордонники, які боронять Бахмут, а нині на ротації;
- прорив підземного газу в селі на Львівщині;
- аграрії Харківщини самотужки розмінують поля для посівної;
- причини кризи з українським агроекспортом до Європи;
- екологічні збитки, завдані Україні Росією (інформацію взято з прямого етеру каналу).

Висвітлюючи кожен із цих тем, журналісти використовували такі жанри: інформаційне повідомлення та розповідь кореспондента (а також розповідь кореспондента з елементами інтерв'ю).

Причинами такого стану речей вважаємо стереотипність у підходах до організації журналістського матеріалу, незнання теоретичних засад телевізійного та радіомовлення, що часто є наслідком відсутності профільної освіти творчих працівників каналів.

Четверте. Говорячи про порушення стандартів новинного мовлення телемарафону, не можемо не сказати і про слабку представленість культурницько-мистецької тематики. Таких новин критично мало – у 20-и проаналізованих випусках теми новин культури й мистецтва були висвітлені у 4-х.

З огляду на це, слухним було інтерв'ю С. Жилінської із головною редакторкою видання *Post Impreza* А. Перехрест, в якому зазначалося, що контент про мистецтво й культуру є інвестицією у майбутнє. Можливо, тут і тепер не всі потребують багато такого контенту, але за якийсь час ми захочемо пригадати, зауважує А. Перехрест, ті культурні процеси, які мали місце під час війни, бо це може в майбутньому допомогти краще проаналізувати події, які проживаємо (Команда нового видання..., 2022).

Однією з причин того, що журналісти мало уваги приділяють висвітленню культурно-мистецьких новин, є, на нашу думку, незнання ними специфічних особливостей цього виду повідомлень, які потрібно враховувати при підготовці. Однією із таких особливостей, зазначає В. Миронченко, є те, що мистецькі новини вимагають від автора широкої обізнаності з предметом зображення, уміння оцінювати й коментувати їх. Учений наголошує: «Недостатньо через те просто мати уявлення про кіно. Всі ми маємо його. Для авторської подачі, що заслуговує на довіру аудиторії, необхідно ще й дещо знати про історію кіно, його виражальні засоби, техніку зйомки, мистецтво акторської гри ... Подібно до цього інші форми мистецтва – література, драматургія, музика, театр, телебачення, малярство, скульптура, архітектура – теж вимагають ґрунтовної попередньої підготовки» (Миронченко, 1996, с. 230).

Слабка представленість культурницько-мистецької тематики, перенасичення воєнною та суспільно-політичною темами призводить до збіднення змістового складника випуску, одноманітності в його побудові, внаслідок чого постає проблема поділу та класифікації інформації, що в свою чергу призводить до необізнаності аудиторії з важливими сферами людської життєдіяльності. Серед інших порушень стандартів новинного мовлення можна відзначати неточність у подачі інформації, що пов'язано із невідповідністю відеоряду змістові повідомлень, використання елементів політичного піару, використання російських наративів і токсичних медіаперсонажів, неправомірне використання музики у чутливому контенті та інше, що потребує окремого дослідження.

4. Висновки

Міністр культури та інформаційної політики України О. Ткаченко неодноразово заявляв про те, що телемарафон «Єдині новини» функціонуватиме до перемоги України. На превеликий жаль, спрогнозувати її, а також передбачити перебіг воєнних дій навряд чи можливо. При цьому громадяни України розуміють, що війна не закінчиться сьогодні-завтра. Отже, через розтягненість воєнних дій і непередбачуваність у цілому суспільно-політичної ситуації в Україні архіважливим є питання безперебійного, достовірного, вичерпного, своєчасного й оперативного, грамотного інформування української і закордонної спільнот про найвагоміші події різних сфер життя.

У зв'язку з цим конче необхідно переглянути засади інформаційної політики телемарафону «Єдині новини» щодо неприпустимості порушення стандартів новинного мовлення. Адже від цього залежить ефективність сприймання нових відомостей слухачами, телеглядачами та інтернет-користувачами. Стандарти достовірності, відокремлення фактів від коментарів, повноти інформації, її точності й доступності мусять бути засадничими у виробництві й поширенні новинного продукту.

Керівництву марафону потрібно докладно продумати заходи, які б забезпечували можливість вироблення розмаїтого продукту в цілому та новинного контенту зокрема. Важливо налагодити на постійній основі навчання кореспондентів, репортерів, оглядачів, ведучих інформаційних випусків і програм основних теоретичних засад новинного мовлення, осо-

бливостей їх застосування у межах телемарафону. Одним із шляхів цього є розуміння потенційних можливостей жанроутворення, тематичної спрямованості коротких прямоетерних передач тощо. Незайвим було би організувати детальний аналіз матеріалів журналістів, підводок ведучих до них спільно із дослідниками аудіовізуальних медій щодо неприпустимості подавати у новинах власні оцінні судження, уникнення надмірної емоційності тощо.

Застосування такого системного підходу до питань підвищення якості новинного мовлення телемарафону засвідчило би бажання всіх його учасників вдосконалити концепцію інформування громадян щодо вагомих й суспільнозначущих подій, явищ України та світу. **Подяки.** Висловлюю щире вдячність своєму наставникові і колезі, кандидатові педагогічних наук, доцентові кафедри телебачення і радіомовлення ННІЖ КНУ імені Тараса Шевченка Ю.П.Єлісовенку за цінні настанови щодо підготовки цього дослідження.

References

- Chichanovskyi, A. (2003). *News in journalism. Problems of practical policy*. Kyiv: Hramota (in Ukrainian).
- Tkachenko, O. (2022). The joint marathon will last until the Victory. *Detector Media*. Retrieved from: <https://detector.media/infospace/article/201693/2022-08-08-tkachenko-spilnyy-telemarafon-tryvatyme-do-peremogy/> (in Ukrainian).
- Dovzhenko, O. (2023). From each iron. Everything you need to know about the national telemarathon. *Media Lab*. Retrieved from: <https://medialab.online/news/natsionalnyj-telemarafon/> (in Ukrainian).
- Wikipedia (2023). *Telemarathon*. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%BE%D0%BD> (in Ukrainian).
- Yelisoenko, Yu. P., & Nahorniak, M.V. (2017). *“Radio production: a textbook*. Kyiv: TOV “Drukarnia “Biznespolihraf” (in Ukrainian).
- Wikipedia (2023). *Standard*. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82> (in Ukrainian).
- Information Broadcasting Standards of PJSC “National Public Television and Radio Company of Ukraine (2017). Retrieved from: https://www.standarty_iformmovlennia.pdf (in Ukrainian).
- Wikipedia (2023). *Fact*. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82> (in Ukrainian).
- Pryliuk, D.M. (1983). *Theory and practice of journalistic creativity. Metodologic problems*. Kyiv: Vyshcha shkola (in Ukrainian).
- Rizun, V.V. (2008). *Theory of mass communication*. Kyiv: Vydavnychyj tsentr “Prosvita” (in Ukrainian).
- Suspilne Novyny (2023). *Latest news from Ukraine and the world at suspilne.media*. Retrieved from: [https:// Останні новини України та світу на suspilne.media](https://Останні новини України та світу на suspilne.media) (in Ukrainian).
- Bojd, E. (2007). *Ether journalism. Technologies of broadcast news production*. Kyiv (in Ukrainian).
- Myronchenko, V. Ya. (1996). *Basics of information radio broadcasting*. Kyiv: IZMN (in Ukrainian).
- Hoian, O. Ya. (2004). *Basics of radio journalism and radio management*. Kyiv: Veselka (in Ukrainian).
- Detector Media (2022). *The team of the new edition Post Impreza: “Culture is one of the enemy’s targets in this war”*. Retrieved from:

<https://detector.media/production/article/201586/2022-08-04-komanda-novogo-vydannya-post-impreza-kultura-tse-odna-z-misheney-voroga-u-tsiy-viyni/> (in Ukrainian).

Submitted 23.05.2023

Список літератури

- Бойд, Е. (2007). Ефірна журналістика. Технології виробництва ефірних новин. Київ, 429 с.
- Гоян, О.Я. (2004) Основи радіожурналістики та радіоменеджменту. Київ : Веселка, 245 с.
- Довженко, О. (2022) Із кожної праски. Усе, що варто знати про національний телемарафон. Відтворено з <https://medialab.online/news/natsionalnyj-telemarafon/>.
- Команда нового видання Post Impreza: «Культура – це одна з мішеней ворога у цій війні», (2022). Відтворено з <https://detector.media/production/article/201586/2022-08-04-komanda-novogo-vydannya-post-impreza-kultura-tse-odna-z-misheney-voroga-u-tsiy-viyni/>
- Миронченко, В.Я. (1996) Основи інформаційного радіомовлення. Київ : ІЗМН. 440 с.
- Останні новини України та світу на suspilne.media, (2023). Відтворено з [https:// suspilne.media](https://suspilne.media/).
- Прилюк, Д. М. (1983). Теорія і практика журналістської творчості. Методологічні проблеми. Київ : Вища школа. 271 с.
- Радіовиробництво, (2017) Ю.П.Слісовенко, М.В.Нагорняк. Київ : ТОВ “Друкарня “Бізнес-поліграф”, 304 с.
- Різун, В.В. (2008). Теорія масової комунікації. Київ : Просвіта. 260 с.
- Стандарт, (2023). Вікіпедія. Відтворено з <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82>.
- Стандарти інформаційного мовлення ПАТ “Національна телерадіокомпанія України”, 2017. Відтворено з https://www.standarty_iformmovlennia.pdf (suspilne.media).
- Телемарафон (2023). Вікіпедія Відтворено з <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%BE%D0%BD>.
- Ткаченко, О. (2022). Спільний марафон триватиме до Перемоги. Відтворено з <https://detector.media/infospace/article/201693/2022-08-08-tkachenko-spilnyy-telemarafon-tryvatyme-do-peremogy/>.
- Факт, (2023). Вікіпедія Відтворено з <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82>.
- Чічановський, А. (2003). Новина в журналістиці. Проблеми практичної політики. Київ : Грамота, 48 с.

Надійшла до редакції 23.05.2023

ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІО

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.7>

UDC 007:654.197

The Foundational Structure of Television News Layout: a Standardized Approach in News Production

Dmytro Telenkov

<https://orcid.org/0000-0001-9615-0342>

*honored journalist of Ukraine, Lecturer of the Department of Cinematography and TV Arts
Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of
Kyiv,
36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: dmitrytelenkov@gmail.com

ABSTRACT

This research introduces an original definition of the «news layout model,» emphasizing its significance as a conventional approach in crafting news broadcasts. The study reveals that the architecture of this model encompasses the principles of selection and ranking of topics, methodologies for information presentation, and on-air techniques. These components are inherently linked to strategic approaches in topic selection and ranking, which are grounded in the foundational principles of news creation. The presentation methods relate to the overarching strategies for assembling a news broadcast, employing a system of techniques that enable the creation of a comprehensive information segment. Meanwhile, the layout techniques are aligned with strategic approaches that ensure the news program is structured and visually organized. In the rapidly evolving landscape of television production, the meticulously developed news layout model stands as a cornerstone for swift and coordinated preparation of news segments, thereby facilitating channel discourse management.

KEYWORDS: Television layout; information modeling; TV news; news layout model; principles; methods; techniques; agenda.

©, Dmytro Telenkov 2024

Базова структура верстки телевізійних новин: стандартизований підхід до виробництва новин

Теленков Дмитро Владиславович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, викладач, заслужений журналіст України, <https://orcid.org/0000-0001-9615-0342>.

Резюме

Метою цього дослідження є розробка фундаментальної структурної моделі новинних випусків провідних українських телеканалів. Представлено оригінальне визначення поняття «модель верстки новин», що підкреслює її значення як традиційного підходу до створення новинних програм. У дослідженні використано різноманітні наукові методи, зокрема відбір фактів (проаналізовано матеріали зі 100 випусків новин провідних українських телеканалів), класифікацію, моделювання, опитування. Дослідження показує, що архітектура цієї моделі охоплює принципи відбору та ранжування тем, методологію подання інформації та ефірні прийоми. Ці компоненти нерозривно пов'язані зі стратегічними підходами до відбору та ранжування тем, які ґрунтуються на засадничих принципах створення новин. Методи подачі інформації стосуються загальних стратегій побудови випуску новин, які передбачають використання системи прийомів, що дають змогу створити цілісний інформаційний сегмент. Водночас методи верстки узгоджуються зі стратегічними підходами, які забезпечують структурованість і візуальну організацію програми новин. Ретельно розроблена модель верстки новин є наріжним каменем для швидкої та скоординованої підготовки новинних сегментів, полегшуючи таким чином управління дискурсом телевізійного каналу.

Ключові слова: телевізійна верстка; інформаційне моделювання; телевізійні новини; модель верстки новин; принципи; методи; прийоми; порядок денний.

1. Вступ

Дослідження спрямоване на з'ясування ролі верстки телевізійних новин у визначенні способу подачі та розташування важливої інформації в програмі. Редакційні та виробничі команди, керуючись інформаційною політикою каналу, формують верстку телевізійних новин для максимального впливу на свою аудиторію. Цей процес підкреслює незмінну актуальність концепції громадської думки В. Ліппмана, який стверджував, що медіа є первинною ланкою між глобальними подіями та сприйняттям громадськості, зрештою, формуючи те, як ці події засвоюються (Lippmann, 1922). Саме в цьому контексті працює верстка новин, спрямована на те, щоб справити певний вплив.

Як для теоретиків соціальних комунікацій, так і для журналістів-практиків основним завданням є розробка успішної моделі – набору принципів, методів і прийомів, які можуть структурувати та об'єднати щоденні чи щотижневі новини в цілісний наратив. Вирішення цього завдання є особливо актуальним у нинішніх умовах:

- протягом багатьох років телебачення було потужним медіа-комунікатором. Найвищими рейтингами користувалися і користуються випуски новин, що підкреслює потребу аудиторії у своєчасній та достовірній інформації про важливі суспільні події;
- структура сучасних телевізійних новин постійно розвивається та урізноманітнюється. 15-20 років тому, коли програми новин мали єдину структуру, в центрі якої була політика, за нею йшли економіка, соціальні питання та культура, зі схожим форматом подачі матеріалу. Нині ландшафт змінився. Телеканали розширили свій нарративний інструментарій, досліджуючи інноваційні підходи до залучення аудиторії. Різноманітність моделей верстки значно зросла, особливо в контексті останніх подій в Україні та світі.
- використовуючи різні моделі верстки, редакційні та виробничі команди не лише підвищують інтерес глядачів, а й сприяють підвищенню рейтингів каналів, що має вирішальне значення для надходжень від реклами.

Незважаючи на важливість моделі верстки новин як об'єкта дослідження, нині в теорії соціальних комунікацій не існує надійного теоретичного підґрунтя для підтримки журналістських практик у цій сфері. Актуальність цього дослідження зумовлена насамперед професійним запитом.

Метою цього дослідження є розробка фундаментальної структурної моделі новинних випусків провідних українських телеканалів.

2. Теоретичне підґрунтя

В основі цієї статті лежить концепція, що розглядає верстку телевізійних новин як систему, що складається з численних взаємопов'язаних елементів, які утворюють єдине ціле. Таким чином, фундаментальною теоретичною основою дослідження є теорія систем – науковий напрям, що вивчає закони розвитку, функціонування та взаємодії складних систем. Вона формує знання про світ як сукупність систем різної складності та рівнів, що взаємодіють між собою. Цей загальнотеоретичний підхід ґрунтується на діалектичних методах, об'єднуючи знання з філософії, прикладної математики, епістемології та інших наукових дисциплін.

Серед ключових праць з теорії систем, які вивчалися, – Ніклас Луман «Соціальні системи: Нарис загальної теорії» (Luhmann, 2007) та «Істина, знання, наука як системи» (Luhmann, 2016). Ці праці спрямовують авторську інтерпретацію верстки телевізійних новин як системи та допомагають моделювати різні її компоненти, визначаючи головні, основоположні та конструктивно важливі елементи.

Процес моделювання верстки телевізійних новин передбачає визначення найважливіших тем, композиційних схем і форматів телевізійних сюжетів у межах зібраного емпіричного матеріалу (змісту випусків телевізійних програм). Цей підхід спирається на теорію «встановлення порядку денного», яку вивчали такі вчені, як В. Ліппманн, М. Маккомбс, Д. Шоу, Б. Коен, Е. Роджерс, Д. Дірінг, Ю. Вестерсталь, Ф. Йоханссон, Д. Мак-Квейл, К. Левін, Д. Уайт, Д.Т. Макнеллі, Е. Басс, Ю. Гальтунг, М. Руге, Д.Р. Функгаузер. Ці дослідники зосереджували увагу передусім на впливі верстки на свідомість реципієнта, а не на журналістській структурі новин чи їхніх блоків.

Поняття «gatekeeping» тісно пов'язане з версткою новин. Вперше його ввів американський дослідник Курт Левін (Lewin, 1947), який описав канали комунікації як такі, що містять низку «воріт», через які інформація повинна пройти, перш ніж потрапити до аудиторії. Девід Уайт розвинув цю концепцію у своєму дослідженні «Вартовий воріт: Приклад відбору новин» (White, D.M., 1950), де він проаналізував роль газетних редакторів у відбо-

рі новин. Ці критерії відбору новин, встановлені ще в минулому столітті, залишаються актуальними та використовуються більшістю сучасних редакторів.

В українському журналістикознавстві дослідники верстки новин менш поширені. Перші згадки та визначення щодо верстки телевізійних новин можна знайти у 1960-х роках. Тоді верстка розглядалась як розташування різних телевізійних матеріалів і передач протягом доби з урахуванням тематичної широти, жанрової різноманітності, використання телевізійних засобів і композиційних прийомів.

Наступні дослідження, такі як «Технологія телевізійних новин» М. Недопитанського (Недопитанський, 2006) та «Випуск телевізійних новин: Основні інструменти верстки» Т. Федорів (Федорів, 2004), спираються на ці засади, причому праця Т. Федорів аналізує праці як вітчизняних, так і зарубіжних авторів.

Проаналізовані теоретичні напрацювання, а також результати попередніх досліджень дозволили розробити оригінальну концепцію моделі верстки новин.

3. Методи дослідження

У дослідженні використано аналіз, синтез, порівняння, відбір фактів, класифікацію та моделювання. Ці методи допомогли дослідити структурні моделі верстки новин, а також принципи, методи і прийоми, що лежать в основі сучасної подачі телевізійних новин.

У 2013-2020 рр. було проведено авторське емпіричне дослідження шляхом опитування 35 випускових і головних редакторів провідних телеканалів. Опитування були зосереджені на законах, принципах, методах і підходах до поточної верстки телевізійних новин. Ці топ-менеджери відігравали вирішальну роль у відборі новин, розподілі часу, налаштуванні ракурсів, редагуванні матеріалів і загальному формуванні контенту випуску новин, зрештою, формуючи структурну модель верстки новин.

Крім того, для дослідження було зібрано матеріали зі 100 випусків новин провідних українських телеканалів, серед яких: «Інтер» (Подоробиці), «1+1» (ТСН), «Україна» (Події. Сьогодні), «СТБ» (Вікна), ICTV (Факти), «Новий» (Абзац), «Перший» (Новини), «Ера» (Підсумки), «5 канал» (Час. Підсумки дня).

Ці передачі були піддані дискурс-аналізу з метою вивчення нюансів інтерпретації фактів політичного, соціального та культурного значення, а також лінгвістичних прийомів, що використовуються для фокусування уваги аудиторії на конкретних фактах.

4. Результати і обговорення

Поняття «модель верстки телевізійних новин» не мало поширення в академічному дискурсі, але інтуїтивно використовується в журналістській практиці. Під час інтерв'ю це поняття згадували Дмитро Белянський (телеканал «Україна»), Олександр Пилипець (телеканал «Інтер»), Михайло Шаманов (телеканал «Новий»). Крім того, Олексій Іванов (телеканал «Інтер»), Володимир Лукін (телеканал «Ера») та Едуард Лозовий (телеканал «Україна») використовували термін «схема», тоді як Валерій Тетерятник (телеканал «Ера»), Таїсія Турчин (5 канал) та Орест Ребман (ICTV) надавали перевагу «структурі», а Мар'яна Бухан (телеканал «1+1») та Світлана Коляда (телеканал «Перший») назвали її «типом». Таким чином, досвідчені новинарі визнають існування певних фундаментальних закономірностей у створенні новинного контенту, які варіюються від каналу до каналу.

Це визнання спонукало автора виявити та задокументувати ці патерни на основі матеріалу, зібраного за допомогою дискурс-аналізу 100 новинних програм на цих каналах. Виявлено, що хоча верстка новин на різних каналах може відрізнятися, їх загалом можна віднести до фундаментального підходу або інтелектуального конструкту – структурної моделі телевізійної верстки.

Пропоную оригінальне визначення: *модель верстки телевізійних новин – це типовий набір принципів, методів і прийомів, якими користується знімальна група для створення випусків новин*. На цю модель впливають редакційна політика, особливості аудиторії, поточна суспільна ситуація, хронометраж мовлення тощо. Як системний підхід до організації контенту, модель верстки визначає основу «порядку денного», інформаційні акценти, тематизує зображувану картину світу.

Розроблена автором структурна модель телевізійного макета належить до абстрактних систем, тобто є теоретико-методологічною системою, яка може описувати як загальні, так і специфічні властивості організаційної структури телевізійних новин, взаємозв'язки між елементами цілісного інформаційного випуску та його інтеграцію в загальну концепцію каналу як складного контентного об'єкта.

Моделювання складне, трудомістке та відповідальне наукове завдання. Іноді дослідження на основі моделей є єдиним можливим способом експериментального вивчення технологічних процесів. Наприклад, процеси, які тривають роками, можна оперативніше вивчати за допомогою моделей, і навпаки, швидкоплинні процеси іноді аналізуються протягом тривалого часу за допомогою моделей. До моделювання також звертаються тоді, коли вивчення реальних об'єктів у всіх їхніх властивостях є недоцільним, незручним або неможливим. Глибокий аналіз структури новин кожного українського телеканалу може тривати десятиліттями. Моделювання та структурні моделі можуть дати більш швидкі відповіді та більш повне розуміння феномену телевізійних новин.

Розроблена автором універсальна модель телевізійної верстки, можливо, не відповідає на всі питання телевізійного виробництва, але узагальнює практики і передає найбільш функціонально характерні властивості.

Звичайно, будь-яка модель відображає поточний рівень розуміння. Таким чином, запропонована модель верстки телевізійних новин неминуче підлягає оновленню разом з еволюцією самої верстки новин.

Стверджуючи концепцію моделі верстки телевізійних новин як комунікаційної технології, заглиблюємося в парадигму, що склалася в теорії соціальних комунікацій. Д. Мак-Квейл (Мак-Kveil, 2010) визначив теорію «встановлення порядку денного» як технологію масової комунікації, концептуалізуючи новинний дискурс як послідовність від суспільного інтересу (емпіричного сприйняття того, що цікавить аудиторію) до критеріїв новин, подій і, нарешті, повідомлення (результату аналізу суспільних інтересів і підбору подій).

Цю теорію розвинули Е. Роджерс і Д. Дірінг (Rogers, Dearing, 1988), перетворивши поняття «встановлення порядку денного» на «побудову порядку денного». Замість того, щоб просто встановлювати «порядок денний», мова йде про його конструювання. Вони проаналізували, як працює «порядок денний», і виокремили чотири фактори, що його формують: політичний (політичні мотиви диктують насамперед подання теми), медійний (встановлюється ЗМІ, особливо серед конкурентів), суспільний (ступінь суспільного попиту на тему) та корпоративний (ґрунтується на ресурсах ЗМІ, географічному розташуванні, досвіді конкретних кореспондентів тощо).

Запропонована структура моделі верстки телевізійних новин відображає організацію випусків новин. Програма новин – це складне поєднання інформації, призначеної для трансляції, що охоплює різноманітні за формою, характером і жанром матеріали. Новини мають виглядати цілісними та логічними, інформація має плавно перетікати з одного сюжету в інший, навіть якщо вони стосуються протилежних тем.

Розглядаючи 100 випусків новин як структури, що співвідносяться із суспільною реальністю, змоделюємо їх шляхом 1) виокремлення тем, форм подачі, застосованих прийомів тощо; 2) виявлення закономірностей; 3) узагальнення цих закономірностей; 4) демонстра-

ції ключових компонентів та їхніх взаємозв'язків. Таким чином, розроблено фундаментальну структурну модель телевізійної верстки.

Отже, виділимо такі компоненти моделі верстки телевізійних новин:

1. **Принципи відбору та ранжування тем** – послідовність тем та історій, чергування тематичних блоків, тематичний фокус на конкретних питаннях тощо.

2. **Методи подачі інформації** – вибір жанрових форм матеріалів, знакова форма подачі інформації, форматування ефірів з урахуванням технічних можливостей, хронометраж ефіру, вибір стилістичного та мовного оформлення, створення іміджу ведучого.

3. **Ефірні прийоми** – драматургічний розвиток окремих сюжетів та їх інтеграція в цілісний ефір. Цілісність випуску новин досягається завдяки верстці – попередньому ескізу майбутньої інформаційної програми, за яким працюють продакшн-команда та журналісти. На кожному каналі є кілька таких команд: це виробничо-творчі підрозділи редакції новин, які збирають, обробляють і випускають в ефір матеріали (традиційно поділ на виробничі команди відбувається за блоком мовлення – ранок, день, вечір, ніч).

В ідеальному сценарії визначені аспекти моделі функціонують синергетично, забезпечуючи всебічне та якісне мовлення телевізійних новин.

Стверджуючи, що моделі верстки телевізійних новин є формою комунікаційної технології, розширюємо парадигму, яка бере свій початок у теорії соціальних комунікацій. Д. Мак-Квейл дещо категорично стверджував, що «інформаційні повідомлення готуються, керуючись запитами всередині самої медіаорганізації, а не глобальними реаліями. Тому жодна з моделей новин не забезпечує адекватного відображення реальності» (McQuail, 2010). Справді, редактори та виробничі команди телеканалів застосовують процес фільтрації, визначаючи, що стане новиною для широкої аудиторії. Фільтруючи інформацію, до якої вони мають пріоритетний доступ, ці команди покладаються на фундаментальні редакційні принципи (концептуальні, пов'язані з контентом, організаційні тощо).

Серед принципів медіавиробництва, які формують випуски новин, є такі:

1. **Відповідність формату** – випуск новин відповідає формату ЗМІ, що передбачає типові теми, жанрові форми, загальне ідеологічне спрямування та стиль подачі. Д. Мак-Комбс стверджував: «Новини – це не просто відображення реальності, а соціально сконструйована, відредагована реальність» (McCombs, 1972). Телебачення створює цю реальність через усіх суб'єктів, залучених до виробництва інформації – від журналістів і редакторів до власників каналів – від початкової ланки до кінцевого споживача (аудиторії).

2. **Управління медіа-аудиторією** – Інформаційні телевізійні програми спрямовують громадську думку, мобілізують аудиторію, формуючи моделі бажаної соціальної поведінки в різних аспектах (орієнтація на політичного лідера, підтримка економічного курсу, поділ цінностей тощо). Американський дослідник Бернард Коен зазначав: «Преса досягає успіху не в тому, що говорити людям, що думати, а в тому, про що думати» (Cohen, 1963).

3. **Зв'язність новин** – окремі сюжети та випуск новин в цілому інтегруються з іншими матеріалами – як попередніми, так і наступними. Успіх випуску, на думку Максима Шиленка, шеф-редактора «ТСН» на каналі «1+1», залежить від умілого переходу від однієї теми до іншої, логічного зв'язку між темами, навіть якщо вони розташовані в ефірі не послідовно.

4. **Якість новинного продукту** – цей принцип пов'язаний з класичними журналістськими стандартами та іншими характеристиками, які забезпечують довіру та повагу глядача: точність, достовірність, перевірка, чіткість даних, аналітична глибина, креативність, видовищність, темп, композиційна стрункість, комплексність, логістика та технічне забезпечення.

5. **Випередження конкурентів** – пов'язане зі своєчасністю, оперативністю, професійною етикою та здатністю залучати рекламу.

6. **Суб'єктивний фактор** – у телевізійному виробництві (як і в будь-якій соціальній сфері) відіграють роль суб'єктивні чинники – певні редакційні рішення ухвалюються на основі художніх і політичних уподобань головного редактора.

Методи подачі інформації: Варіанти представлення новинного контенту

Аналізуючи формування новинних випусків на різних телеканалах, можна виокремити певні дії та системи прийомів, які уможливають «пакування» фактів у журналістські новини. Виокремлено шість груп прийомів подачі інформації.

1. Форми тематизації подій та явищ. Дискурс новин має складну структуру, що охоплює всі без винятку явища суспільного життя. Так, у журналістській історично склалася тематизація соціальних сфер і практик, формування референтних фокусів і «дискурсів у дискурсі» – виокремлення політичних, економічних, соціальних, культурних новин, новин спорту, погоди тощо. Новинні ЗМІ використовують як цілі спеціалізовані випуски (наприклад, економічні новини на каналі UBR, який транслювався на ЕРА; Перший національний НСТУ, ICTV тощо), так і окремі рубрики чи добірки матеріалів (спортивні новини на ЕРА, Першому національному НСТУ, ICTV).

2. Структурно-композиційні прийоми: Створення зв'язності в новинному мовленні. Структурно-композиційні прийоми, або прийоми зв'язності, використовуються для досягнення цілісної побудови випуску новин загалом і кожного сюжету зокрема. Застосування цих прийомів дає змогу утримувати увагу глядача, маніпулюючи динамікою, драматизмом, змінюючи темп і настрій, плавно переходячи від однієї теми до іншої, іноді до кардинально відмінної. Редактори подають інформацію в ефірі, залежно від часу виходу новин, їхнього змісту, цікавості, актуальності та тривалості випуску, за допомогою таких прийомів:

- Студійний дикторський текст (студія) – ведучий у студії читає текст без відео.
- Студія + вокс-поп (Studio + Vox Pop) – ведучий у студії читає текст без відео + коментарі.
- Live, No Comments – відео з навколишнім звуком – прямий ефір без коментарів ведучого чи журналіста.
- Голос за кадром (VO) – ведучий у студії читає вступне слово з відеосупроводом.
- Sound Bite (SOT або Vox Pop) – коротка, відредагована частина інтерв'ю чи коментаря.
- Голос за кадром + саунд-біт (VO+SOT) – ведучий у студії читає вступ з відеосупроводом, після чого йде саунд-біт – коротка, змонтована частина інтерв'ю чи коментаря.
- Стендап – текст журналіста на камеру (журналіст з'являється в кадрі).
- Гість (гості) студії – інтерв'ю в студії; розмова з гостем у студії.
- Використання документальних матеріалів – метод, який посилює аналітичні та історичні аспекти, зазвичай використовується в аналітичних або довідкових матеріалах.
- Перехід – плавний перехід до розвитку певної теми або до нової інформації, наприклад, спортивних новин чи іншої програми.
- Тизер (News Tease) – техніка попереднього повідомлення про майбутні теми програми.
- Послідовність заголовків (бампер) – визначає назву програми на початку, в середині або в кінці трансляції.
- Break Bumper – коротка заставка в середині програми, що нагадує назву програми або дозволяє перейти до іншої теми.

- Тихий бампер – короткий бампер в середині програми, який використовується для нагадування назви програми чи переходу до іншої теми після трагічної чи негативної інформації (катастрофа, смерть тощо).

- Рекламна пауза – окрім своєї основної рекламної функції, є переходом до наступної частини програми, замінюючи заставку.

3. Технічні та технологічні прийоми охоплюють набір прийомів, пов'язаних із технічними аспектами виробництва телевізійних новин, насамперед із новітніми відеотехнологіями:

- Зйомка – телевізійна команда вирушає на подію, щоб записати матеріал за допомогою відеокамери або іншого пристрою.
- Монтаж – обробка відео- або аудіоматеріалу.
- Пряма трансляція – трансляція в режимі реального часу, безпосередньо передаючи телевізійний сигнал з місця події.
- Skype, Zoom Inclusion – трансляція в режимі реального часу з використанням інтернет-технологій, що дає змогу гостю або журналісту брати участь у прямому ефірі або записувати інтерв'ю без зйомки на місці.
- Мульти-вікно – комп'ютерна технологія, яка створює кадри для одночасного показу кількох людей в ефірі.
- Віртуальна студія – зйомки на зеленому екрані, техніка, яка дозволяє з'являтися текстам, малюнкам, людям, голограмам тощо.
- Комп'ютерна графіка – посилення аудіовізуального ефекту, тобто малюнків, таблиць, діаграм, фотографій, титрів тощо.
- Графіка – малюнки, заголовки, таблиці та інші спеціальні ефекти на екрані. Особлива форма комп'ютерної графіки – це коли, крім ведучого, інша людина чи відео з'являється в окремому кадрі на екрані, відомому як спливаюче вікно.
- Стилзація кадру – підкреслена імітація певного стилю відео, наприклад, чорнобілого зображення, ефекту плівки.

5. Висновки

Модель верстки новин є стандартним підходом у створенні телевізійних випусків новин. Як системний метод організації контенту, модель верстки створює основу для «порядку денного», інформаційних приводів і тематизує трансльовану картину світу.

Структура моделі верстки телевізійних новин охоплює:

- 1) Принципи відбору та ранжування тем.
- 2) Методи подачі інформації.
- 3) Ефірні техніки.

Принципи відбору та ранжування тем, серед яких контекстуальна релевантність, відповідність аудиторії та принципи медіа-виробництва, пов'язані з керівними підходами у відборі та ранжуванні тем. Ці принципи ґрунтуються на фундаментальних ідеологічних засадах створення новин.

Методи подачі інформації – тематизація подій, часові форми новин, жанрові форми, формати даних, стилістичні та мовні особливості, імідж студії та ведучого – пов'язані з провідними підходами у формуванні інформаційного випуску новин. Ці методи передбачають систему прийомів, які дають змогу змонтувати цілісний інформаційний випуск, а саме: з журналістським дискурсом, тривалістю, жанровими формами для отримання оперативної інформації, широким діапазоном форматів для оптимального сприйняття, прямим ефіром, довірою до постаті ведучого.

Зрештою, модель верстки новин є відображенням цілісного підходу до виробництва новин, що має на меті не лише інформувати, а й залучати, спрямовувати та впливати на сприйняття світу аудиторією. Це складний, багатогранний процес, який об'єднує редакційні принципи, технічні та технологічні досягнення, а також креативний сторітелінг для того, щоб подавати новини у зв'язний, цікавий і достовірний спосіб.

References

- Cohen, B.C. (1963). *The Press and Foreign Policy*. Princeton, N.J., Princeton University Press, ix, 288 p.
- Федорів, Т.В. Випуск тelenovyn: holovni instrumenty verstky [TV news: the main tools of type-setting]. Retrieved from: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1259>.
- Lewin, Kurt. (1947). *Frontiers in Group Dynamics*. Human Relations, V. 1. No. 2, p. 145.
- Lippmann, W. (1922). *Public Opinion*. New York: Macmillan.
- Лопатєв, А.О. (2007). Modeliuvannia yak metodolohiia piznannia [Modeling as a methodology of cognition] *Teoriia ta metodyka fizychnoho vykhovannia*. [Theory and methods of physical education]. No. 8.
- Luman, N. (2016). *Ystyna, znanye, nauka kak systema* [Truth, knowledge, science as a system]. / *Vstupyna statia*. Lohos, 410 s.
- Мак-Квейл, Д. (2010). *Teoriia masovoi komunikatsii* [Mass Communication Theory]. Lviv: Lito-pys, 537 s.
- McCombs, Maxwell, E. (1972). "The Agenda-Setting Function of Mass Media". *Public Opinion Quarterly* 36 (2). DOI: 10.1086/267990. ISSN 0033-362X.
- Недопытанський М.І. *Tekhnolohiia telenovyn / M.I. Nedopytanskyi*. Retrieved from: URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1459>
- Rogers, E., Dearing, J. (1988). *Agenda-setting research: Where has it been, where is it going?* *Communication Year book*. Vol. 11. P. 555–594.
- White, D.M. (1950). *The Gatekeepers: a case study in the selection of news*. *Journalism Quarterly*. Vol. 27. P. 383–390.

Submitted 27.03.2024

Список літератури

- Cohen, B.C. (1963). *The Press and Foreign Policy*. Princeton, N.J., Princeton University Press, ix, 288 p.
- Федорів Т.В. Випуск тelenovyn: головні інструменти верстки. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1259>
- Lewin, Kurt. (1947). *Frontiers in Group Dynamics*. Human Relations, V. 1. No. 2, p. 145.
- Lippmann, W. (1922). *Public Opinion*. New York: Macmillan.
- Лопатєв А. О. (2007). Моделювання як методологія пізнання // *Теорія та методика фізичного виховання*. № 8. С.4-10.
- Луман Н. Істина, знання, наука як система. / *Вступна стаття*. Переклад А. Ю. Антоновського. Логос, 2016. 410 с.
- Мак-Квейл Д. (2010). *Теорія масової комунікації*. Львів: Літопис, 537 с.
- McCombs, Maxwell, E. (1972). "The Agenda-Setting Function of Mass Media". *Public Opinion Quarterly* 36 (2). DOI: 10.1086/267990. ISSN 0033-362X.
- Недопытанський М.І. *Технологія тelenovyn*. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1459>

ISSN 2522-1272
online ISSN 2786-8532

Rogers, E., Dearing, J. (1988). Agenda-setting research: Where has it been, where is it going? *Communication Year book*. Vol. 11. P. 555–594.

White, D.M. (1950). The Gatekeepers: a case study in the selection of news. *Journalism Quarterly*. Vol. 27. P. 383–390.

Надійшла до редакції 27.03.2024

RESEARCH OF MASTERS AND POSTGRADUATE STUDENTS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.8>

UDC 007:001.891.32(510)“312”

Study of China's scientific interest in Ukraine: CSSCI (2023)

Rigele Na

<https://orcid.org/0000-0002-2900-9012>

PhD student

*Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of
Kyiv*

36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: narigele044@gmail.com

ABSTRACT

As China-Ukraine relations gradually develop, China's attention to Ukraine is increasing not only in the mainstream media, but also in the academic community. This article explores the multidimensional construct of perceptions and evaluations in the context of China's scientific interest in Ukraine, examining how these dynamics play out at different levels in society in both countries. Using "Ukraine" as a key term, we retrieved from the China Social Sciences Citation Index (CSSCI) (the most influential social science database in China) 114 relevant research articles published up to July 15, 2023. This research aims to identify the current state, prospects and trends of Chinese academic research in Ukraine in various disciplines. Content analysis and word frequency analysis using the ROST Wordparser text analyzer were used.

Analysis of CSSCI research results shows that the Ukrainian issue has become a subject of wide interest in the Chinese academic community. This comprehensive study enables us to understand the focus of China's scientific interest in Ukraine, interdisciplinary interaction. By delving into the scientific contributions surrounding the Ukrainian issue, this study contributes to the improvement of mutual understanding between China and Ukraine, as well as scientific exchanges and the promotion of bilateral cooperation in various fields.

KEYWORDS: Chino-Ukrainian article; word frequency analysis; Content analysis.

© Rigele Na, 2024

УДК 007:001.891.32(510)''312''

Дослідження наукового інтересу Китаю до України: аналіз вмісту бази даних CSSCI (2023)

На Жигеле, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, аспірантка, <https://orcid.org/0000-0002-2900-9012>

Резюме

У міру того, як китайсько-українські відносини поступово розвиваються, увага Китаю до України зростає не лише в основних ЗМІ, але й в академічній спільноті. Ця стаття досліджує багатовимірну конструкцію сприйняття та оцінок у контексті наукового інтересу Китаю до України, розглядаючи, як ця динаміка проявляється на різних рівнях у суспільстві в обох країнах. Використовуючи «Україна» як ключовий термін, ми отримали з China Social Sciences Citation Index (CSSCI) (найвпливовішої бази даних у галузі соціальних наук Китаю) 114 відповідних дослідницьких статей, опублікованих до 15 липня 2023 р. Це дослідження має на меті виявити поточний стан, перспективи та тенденції китайських академічних досліджень України в різних дисциплінах. Використано аналіз вмісту та частотний аналіз слів за допомогою аналізатора тексту ROST Wordparser.

Аналіз результатів досліджень CSSCI показує, що українське питання стало предметом широкого зацікавлення в академічній спільноті Китаю. Це комплексне дослідження дає нам змогу зрозуміти фокус наукового інтересу Китаю до України, міждисциплінарну взаємодію. Заглиблюючись у науковий внесок, що оточує українське питання, це дослідження сприяє покращенню взаєморозуміння між Китаєм та Україною, а також науковим обмінам і заохоченню двосторонньої співпраці в різних сферах.

Ключові слова: китайсько-українські відносини; частотний аналіз слів; контент-аналіз.

1. Вступ

Дослідження академічних статей – це справді важливий спосіб відобразити фокус країни та напрямок досліджень у певній галузі. Україна та Китай – дві країни з глибокою культурою, і відносини між двома країнами продовжують розвиватися з часом. Проявом поглиблення стратегічного партнерства між Китаєм і Україною є те, що посилення уваги Китаю до України відображається в кількості публікацій про Україну в китайських наукових колах.

Щоб отримати уявлення про академічні інтереси китайської академічної спільноти в Україні, у цій статті вибрано найвпливовіші академічні журнали у сфері суспільних наук у Китаї для аналізу наукових робіт у 2023 році. Завдяки поглибленому аналізу змісту цих праць ми можемо виявити фокус, напрямок досліджень і тенденції китайських науковців щодо українського питання.

Такі дослідження мають велике значення для розуміння розвитку китайсько-українських відносин і стану китайсько-українських академічних обмінів. Розуміючи дослідницькі інтереси китайських вчених щодо України, ми можемо сприяти обміну та спів-

праці між академічними колами двох країн, а також зміцнювати взаєморозуміння та дружбу.

2. Теоретичне підґрунтя

Новий етап у розвитку українсько-китайських двосторонніх відносин розпочався після отримання незалежності України в 1991 р. Китайська Народна Республіка стала однією з перших країн, яка визнала нову українську державу. Це відбулося 27 грудня 1991 р., а вже у січні 1992 року між обома країнами були встановлені дипломатичні відносини. У березні 1993 року відкрилося посольство України в Китаї. Генеральне консульство України у Шанхаї працює з серпня 2001 року¹.

У жовтні 1992 р. відбувся державний візит першого Президента України Л. Кравчука до КНР, що започаткував низку візитів найвищих керівників обох країн і заклав підвалини двосторонньої договірно-правової бази. А вже у березні 1992 р. розпочало свою роботу посольство КНР в Україні, а в 1993 році – українське посольство у Пекіні². У вересні 1994 р. відбувся перший офіційний візит в Україну Голови КНР Цзян Цземіня (Zhang Xiaohui, Zi Shufang, Zhang Liangneng, 1994). Цей візит є важливою віхою у китайсько-українських відносинах і основою для співпраці між двома країнами в різних важливих сферах.

У цей період українсько-китайські дипломатичні відносини швидко розвивалися завдяки політичним діалогам на високому рівні, міцній правовій базі та практичній реалізації домовленостей. Особисті стосунки Президента України Леоніда Данилович Кучми та Президента КНР Цзян Цземіня під час взаємних візитів у 1994–1995 роках відіграли ключову роль у встановленні їх стратегічного партнерства (Седнев, 2002). Після цього обміну візитами Україна сформулювала план розвитку відносин з Китаєм, і дві країни підписали понад 90 документів про співпрацю в різних сферах, таких як економіка і торгівля, наука і технології, військові технології та культура (Договірно-правова база між Україною та Китаєм, 2022).

Згодом, у 2011 р., дві сторони спільно оголосили про встановлення стратегічного партнерства. Дружне та взаємовигідне співробітництво між двома країнами набуло стрімкого розвитку, а традиційна дружба між двома народами поглиблювалась (Литвин, 2011). Невдовзі після того, як голова КНР Сі Цзіньпін у 2013 р. запропонував ініціативу «Економічний пояс Шовкового шляху», Україна активно відгукнулася на ініціативу Китаю (Review of Bilateral Relations...). У грудні 2013 р. сторони підписали «План розвитку стратегічного партнерства між Китаєм та Україною (2014-2018)» (Троян, 2018). Раніше це було у відповідь на ініціативу «Один пояс, один шлях», яку просував Китай. Цей крок визначає подальший напрям розвитку Китаю та України (Ambassador to Ukraine Du Wei answered reporters' questions...). На третьому засіданні Комітету урядового співробітництва двох країн, що відбулося в грудні 2017 р., сторони підписали дорожню карту реалізації «Нового економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського Шовкового шляху XXI століття». Можна сказати, що це важливий крок у розвитку китайсько-Українських відносин у 2017 р. Співпраця двох сторін у рамках «Один пояс, Один шлях» зазнала важливої трансформації від єдності концепції до реалізації дій (Zhang Hong 2018). 24 квітня 2017 року в Палаці України у Києві відбулася церемонія відкриття Тижня культурного обміну між Китаєм та Україною «Один пояс, один шлях», який також є найбільш знаковою подією культурного обміну для китайсько-українського співробітництва (Гимченко, 2017).

¹ <https://zh.wikipedia.org/zh-hans/%E4%B8%AD%E5%9C%8B%E2%80%94%E7%83%8F%E5%85%8B%E8%98%AD%E9%97%9C%E4%BF%82>

² <http://www.nbuv.gov.ua/node/3656>

3. Методи дослідження

У цьому дослідженні автор насамперед застосовує метод аналізу змісту, проводячи кількісне дослідження статей із журналів CSSCI, опублікованих на китайському науковому сайті CNKI, які було знайдено за ключовим словом «Україна». Основна увага у дослідженні приділяється областям публікації статей CSSCI у Китаї у 2023 р., дослідницьким установам. Крім того, автор проводить аналіз частоти слів у 114 статтях, опублікованих у 2023 р., з використанням програмного забезпечення ROST Wordparser, та проводить глибокий огляд та аналіз загальних даних з моменту здобуття Україною незалежності у 1991 р. Конкретні методи дослідження такі:

1. Збирання даних: автор спочатку збере всі релевантні статті, опубліковані в 2023 р. з «Україною» як ключовим словом, в журналах-джерелах CSSCI на CNKI, щоб сформувати основний набір даних.

2. Очищення та попереднє оброблення даних: автор очистить та попередньо обробить зібрані дані, щоб забезпечити їх якість та придатність для використання. Це може включати видалення елементів, що дублюються, виправлення помилок, стандартизацію форматів даних тощо.

3. Вилучення та кодування метаданих: для кожної зібраної статті автор витягне та закодує її метадані: опублікований предмет, наукова установа, заголовок статті та повний текст.

4. Кількісний аналіз: автор використовуватиме контент-аналіз. З одного боку, автор проведе статистичний аналіз зібраних метаданих, щоб визначити основні предмети та наукові установи, які фокусуються на темі «Україна» у 2023 р. З іншого боку, автор буде використовувати інструмент ROST WordParser для аналізу частотності слів у повному тексті статей, витягуючи найпоширеніші ключові слова та теми.

5. Поєднання з історичними даними: автор збирає та систематизує загальні дані з моменту незалежності України у 1991 р. Потім автор поєднає ці дані з результатами аналізу частотності слів для подальшого аналізу та інтерпретації.

6. Аналіз та інтерпретація: виходячи з результатів кількісного аналізу та історичних даних, автор пояснить та обговорить фокус дослідження різних предметів та наукових установ на тему «Україна», а також зв'язок між цими дослідницькими темами та історичним розвитком України.

7. Обговорення: автор обговорить результати досліджень, розкривши їхній вплив та значення для розуміння академічних досліджень Китаю на тему «Україна».

4. Результати та обговорення

З поступовим просуванням і поглибленням відносин між Китаєм і Україною увага до України зростає, не обмежуючись лише політичною та економічною сферами, а й поширюючись на багато сфер, таких як культура, мистецтво та промисловість. Це підвищення багатомірного академічного інтересу відкриває ширший простір і можливості для сприяння академічним обмінам і співпраці між Китаєм і Україною.

Контент-аналіз журнальних статей є одним із важливих засобів європейських та американських комунікаційних досліджень для вивчення тенденції розвитку теорії та методів комунікації за певний період. Kamhawi R. & Weaver, D. (2003) вважають, що через певний час після публікації монографій найважливіші статті будуть опубліковані в журналах (Седнев, 2002). Журнальні статті є важливим каналом для повідомлення про останні результати досліджень і, можна сказати, важливим компасом для дослідницьких напрямів у різних галузях.

«Україна» була використана як ключове слово на CNKI, а часовий діапазон був встановлений між 1991 і 2023 рр. Китайська національна інфраструктура знань (CNKI) є одні-

сю з найбільших використовуваних повнотекстових баз даних для академічних ресурсів та для обміну академічними повідомленнями у Китаї.

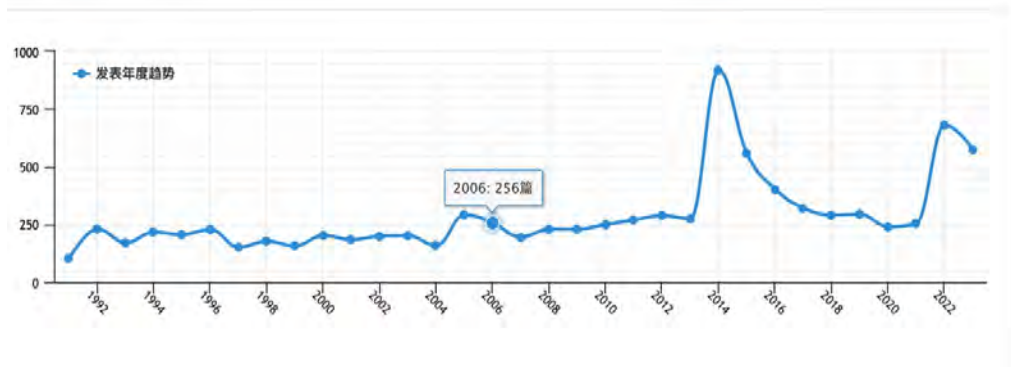

Рисунок 1. Тенденція досліджень китайських науковців про Україну (джерело: CNKI. (2023, липень 15). Візуальний Центр. Взято з <https://kns.cnki.net/kns8/Visual/Center>)

За цей період (до 15 липня 2023 року) було опубліковано 9129 журнальних статей. Аналізуючи табличні дані (рис. 1), можна помітити, що дослідження китайських науковців про Україну демонструють тенденцію до зростання, пов'язану з конкретним періодом. Особливо в 1992, 1996, 2005, 2014 і 2022 роках спостерігається явне збільшення кількості публікацій. Зростання кількості робіт у 1992 р. можна пояснити тим, що Україна стала гарячою точкою досліджень після встановлення державності України в серпні 1991 р., що привернуло увагу науковців. У 1996 р. 34% робіт про Україну стосувалися промисловості, а 30% – політики Китаю та міжнародної політики. Помаранчева революція в Україні спалахнула наприкінці 2004 р., подія, яка також привела до активізації досліджень, присвячених Україні. У 2014 р. в Україні відбулися Революція Гідності та початок російсько-української війни, що дало ще один поштовх для публікації досліджень про Україну. У 2022 р. Росія здійснила повномасштабний напад на Україну, що також привернуло широку увагу в наукових колах. Першу десятку тем і кількість документів серед 9129 робіт: Україна (2497), Росія (708), Українська криза (288), Співдружність Незалежних Держав (165), російсько-український конфлікт (120), Чорнобиль (97), Крим (66), країни СНД (55), Кольорові революції (53), Білорусь (44), Один пояс, один шлях (43). Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що дослідження китайських науковців про Україну та кількість опублікованих журнальних статей тісно пов'язані з політичними подіями в Україні, а теми також тісно пов'язані з геополітикою, політикою та міжнародними подіями в гарячих точках.

Розподіл дисциплін (див. рис. 2)

З точки зору розподілу дисциплін, дослідження «Україна» зосереджено на політиці Китаю та міжнародній політиці (24,08%, загалом 2184 статті). Про економіку і промисловість опубліковано (15,7%, загалом 1424 статті); присвячені економіці торгівлі (6,91%, загалом 627 статей).

Географічне положення та ресурси роблять Україну стратегічно важливою країною. Україна має важливе геополітичне положення насамперед через вихід до Чорного моря. Чорне море є важливим морським каналом, що сполучає Європу, Азію та Близький Схід, а географічне розташування України надає їй великий потенціал у морській торгівлі та логістиці. Це також стало важливою мотивацією для китайських науковців вивчати Україну, особливо у сфері торгівлі та економіки.

Україна має зручні транспортні магістралі. Її внутрішня транспортна мережа добре розвинена, має різні види транспорту: залізниця, автомагістралі та повітряний транспорт. Це сприяло економічному розвитку та торгівлі України, а також надало можливість китайським науковцям вивчати такі галузі, як транспорт, логістика та управління ланцюгами поставок. Крім того, одним із фокусів дослідження є земельні ресурси України. В Україні є величезна площа чорноземів, що має великий потенціал для сільськогосподарського виробництва. Сільське господарство є важливою економічною опорою України, а її експорт сільськогосподарської продукції займає важливе місце на міжнародному ринку. Китайські вчені провели широкі дослідження розвитку сільського господарства України, торгівлі сільськогосподарською продукцією та кооперації в галузі агротехніки. Розвиток промислових технологій в Україні також привернув наукові інтереси китайських вчених. Україна була важливою індустріальною базою за часів Радянського Союзу з великою кількістю інженерів. Промисловий сектор України охоплює різноманітні галузі: металургія, енергетика, машинобудування, хімічна промисловість тощо. Китайські науковці провели поглиблені дослідження українських промислових технологій, коопераційних проєктів та ринкових можливостей. Отже, економічний і торговий розвиток України привернув увагу науковців з усього світу, зокрема китайських вчених. Геополітичне розташування України, такі фактори, як транспортні артерії, родючість земля та добре розвинена промислова технологія стали одним із центрів їхніх досліджень.

Розподіл науково-дослідних інститутів (див. рис. 3)

Більшість науково-дослідних установ та університетів КНР розташовані в Пекіні та Шанхаї, які є найбільш економічно розвиненими регіонами Китаю. Ці території багаті ресурсами академічних досліджень, мають достатньо фондів і науковців для вивчення України та пов'язані дослідження. З іншого боку, це також може свідчити про те, що економічно розвинені регіони приділяли більше уваги та вивчали міжнародні проблеми, такі як Україна.

В **Університеті Хейлунцзян**, завдяки його географічному розташуванню поблизу Росії, російська мова в університеті та дослідження, пов'язані з Росією, відносно розвинені. Це надає університету розуміння Росії, що є корисним для поглиблених дискусій щодо питань, пов'язаних з Україною. Крім того, через свою географічну перевагу Хейлунцзянський університет також відносно активно досліджує Центральну Азію та Східну Європу, що забезпечує ширший регіональний фон і порівняльну перспективу для українських досліджень.

Будучи одним із відомих університетів Китаю, **Університет Ланьчжоу** також бере активну участь у дослідженнях України та пов'язаних з нею міжнародних відносин.

Загалом розподіл та дослідницькі характеристики науково-дослідних установ Китаю, які проводять українські дослідження, відображають ступінь уваги Китаю до українських питань, а також фокус і характеристики українських досліджень у різних регіонах і різних типах установ. У майбутньому, у міру того, як відносини Китаю з Україною та всією Центральною Азією та Східною Європою стануть тіснішими, дослідження Китаю щодо України стануть більш насиченими та глибшими.

дисципліна	Кількість опублікованих статей	Відсоток
Китайська політика та міжнародна політика	2184	24,09
Промислова економіка	1424	15,7
Територіальна економіка	627	6,91
Реформа економічної системи	581	6,41
Сільськогосподарська економіка	540	6,05
Військова справа	300	3,31
Нафтова та газова промисловість	253	2,79
Дослідження ринку та інформаційні технології	251	2,77
Ядерна наука та технології	225	2,48
Енергетика	181	2
Зброяна промисловість та військова техніка	178	1,96
Гринча справа	177	1,95
Спорт	159	1,75
Біографії особистостей	149	1,64
Фінанси	144	1,59
Металургійна промисловість	134	1,48
Будівельна наука та інженерія	134	1,48
Образотворче мистецтво, каліграфія, скульптура та фотографія	133	1,47
Легка промисловість та ремесла	124	1,37
Аерокосмічна наука та інженерія	121	1,33
Музика та танці	120	1,32
Світова історія	115	1,3
Тваринництво та ветеринарна медицина	114	1,26
Мікроекономічне управління та сталі розвиток	109	1,2
Наука про безпеку та запобігання ликам	108	1,19
Журналістика та масові комунікації	103	1,14
Світлова література	103	1,14
Силова енергетика	90	0,99
Вища освіта	89	0,98
Металознавство та металобробка	89	0,98

Рисунок 2. Розподіл дисциплін досліджень про Україну (джерело: CNKI. (2023, липень 15). Візуальний Центр. Взято з <https://kns.cnki.net/kns8/Visual/Center>

№	Науково-дослідний інститут	Місто	Кількість публікацій
1	Інститут Росії, Східної Європи та Центральної Азії Академії суспільних наук Китаю	Пекін	229
2	Китайський університет Женьмін	Пекін	86
3	Східнокитайський педагогічний університет	Шанхай	73
4	Китайський інститут сучасних міжнародних відносин	Пекін	63
5	Університет Цінхуа	Пекін	51
6	Хейлунцзянський університет	Хейлунцзян	49
7	Університет Фудань	Шанхай	42
8	Інститут світової економіки та політики Китайської академії соціальних наук	Пекін	41
9	Університет Ланьчжоу	Ланьчжоу	40

Рисунок 3. Розподіл науково-дослідних інститутів (джерело CNKI. (2023, липень 15). Візуальний Центр. Взято з <https://kns.cnki.net/kns8/Visual/Center>)

Статті, опубліковані в 2023 р.

2023 р. – другий рік російсько-української війни. Автор шукала в CNKI статті CSSCI, опубліковані в 2023 р. Дата пошуку – 15 липня 2023 р. Отже, дата цільових аналізів – з 1 січня 2023 р. по 15 липня 2023 р. Загалом відображається 114 статей CSSCI. CSSCI – це China Social Sciences Citation Index, який є повною та авторитетною базою даних академічних цитат у Китаї. Його спонсорує та керує Китайська академія соціальних наук (CASS), одна з провідних дослідницьких установ у галузі соціальних наук у Китаї.

Розподіл дисциплін (рис. 4)

У 2023 р. майже половина (47,65%, загалом 78 статей) із 114 дослідницьких робіт зосереджена на Китаї та міжнародній політиці; за ними йдуть військові справи (11,59%, загалом 19 статей), реформа економічної системи (5,49%, 9 статей загалом), економіка сільського господарства (4,88%, загалом 8 статей), новини та ЗМІ (4,88%, загалом 8 статей). Ці дані показують, що під впливом ситуації в Україні дослідження китайських науковців у 2023 р. більше схильються до політичних, військових та економічних змін. Хоча в галузі промислових і культурних досліджень (через особливу ситуацію в Україні, кіль-

кість опублікованих праць є відносно невеликою), але відповідні дослідження не були перервані. Наприклад, кількість робіт CSSCI з дисципліни нафтогазова промисловість становить 1, що становить 0,61% від загальної кількості. Дослідження в цих сферах можуть допомогти зрозуміти вплив ситуації в Україні та спрогнозувати її політичний, військовий та економічний вплив у світі та на сам Китай. Крім того, незважаючи на відносно невелику кількість робіт у галузі промислових і культурних досліджень, дослідницька діяльність триває. Це свідчить про те, що вчені все ще намагаються дослідити та зрозуміти ці сфери. Особливо в таких ключових галузях, як нафтова та газова промисловість, хоча кількість робіт невелика, важко ігнорувати важливість цих досліджень, оскільки це важлива опора світової економіки. Загалом дані про розподіл предметів відображають стратегії та спрямованість китайських вчених на додання міжнародних динамічних змін, а також демонструють їхню наполегливість у підтримці академічної різноманітності.

дисципліна	Кількість опублікованих статей	Відсоток
Китайська політика та міжнародна політика	78	47.56
Військова справа	19	11.59
Економічна реформа	9	5.49
Сільськогосподарська економіка	8	4.88
новини та ЗМІ	8	4.88
промислове господарство	6	3.66
бібліотечна інформація	5	3.05
торгово-економічний	3	1.83
громадська безпека	3	1.83

Рисунок 4. Розподіл дисциплін (джерело CNKI. (2023, липень 15). Візуальний Центр. Взято з <https://kns.cnki.net/kns8/Visual/Center>)

Розподіл науково-дослідних інститутів (див. рис. 5)

Згідно з даними журнальних статей CSSCI за 2023 р., Пекін і Шанхай досі посідають важливе місце в географічному розподілі досліджень «Україна» в Китаї. Пекінські дослідницькі інститути та університети опублікували загалом 29 статей, а шанхайські дослідницькі інститути та університети опублікували 16 статей. Такий розподіл не лише підкреслює важливість цих двох міст для економіки Китаю та наукових досліджень, а й показує, що дослідження України та пов'язаних з нею проблем все ще активно та глибоко проводяться в розвинутих регіонах Китаю.

Варто зазначити, що порівняно із загальними даними частка наукових робіт на тему «Україна» в Шанхаї у 2023 р. зросла. Це може свідчити про те, що Шанхай продовжує посилювати свої можливості та вплив у вивченні міжнародних проблем, і Україна, як важлива країна Євразії, природно опинилася в центрі уваги шанхайських науковців.

Водночас Ланьчжоуський університет також активно займається вивченням «Україна», що повною мірою демонструє силу та вплив в галузі дослідження міжнародних відносин. Як ще один важливий університет Китаю, Нанкінський університет також займає місце у публікації досліджень, пов'язаних з «Україною», що доводить його важливу позицію у вищій освіті та академічних дослідженнях Китаю.

Номер	Науково-дослідний інститут	Місто	Кількість публікацій
1	Університет Китайської академії соціальних наук	Пекін	9
2	Китайський університет Женьмін	Пекін	9
3	Університет Фудань	Шанхай	8
4	Університет Ланьчжоу	Ланьчжоу	7
5	Університет міжнародного бізнесу та економіки	Пекін	6
6	Нанкінський університет	Нанкін	5
7	Китайська академія соціальних наук європейських досліджень	Пекін	5
8	Східнокитайський педагогічний університет	Шанхай	4
9	Інститут міжнародних досліджень Шанхайської академії соціальних наук	Шанхай	4

Рисунок 5. (джерело CNKI. (2023, липень 15). Візуальний Центр. Взято з <https://kns.cnki.net/kns8/Visual/Center>)

Аналіз частоти слів ROST Wordparser (див. рис. 6)

ROST Wordparser – це програмний інструмент, який в основному використовується для текстового аналізу. Інструмент особливо популярний серед дослідників, які займаються галузями соціальних і гуманітарних наук. За допомогою цього інструменту користувачі можуть виконувати різні форми аналізу тексту, наприклад аналіз частоти слів, аналіз ключових слів і класифікація тексту.

Взявши за предмет дослідження 114 китайських журнальних статей CSSCI за 2023 р., автор імпортувала їх у Rost wordparser, і отримала 5 слів із понад 5000 повторень, а саме «Росія» (n=7951), «Україна» (n=5533), «Сполучені Штати» (n=5482), країна (n=5425). 28 слів із більш ніж 1000 є повтореннями, а саме «Китай» (n=3796), міжнародний (n=3132), конфлікт (n=2807), стратегія (n=2720), криза (n=2573), Європа (n= 2495), відносини (n=2413), захід (n=2386), економіка (n=2234), співробітництво (n=2177), політика (n=2091), енергетика (n=1948), вплив (n=1912), регіони (n=1742), розвиток (n=1659), світ (n=1560), війна (n=1538), дослідження (n=1493), Німеччина (n=1458), дипломатія (n=1439), Росія-Україна (n=1430), велика країна (n=1318), зерно (n=1203), військові (n=1181), інтерес (n=1032), імпорт (n=1026), організація (n= 1014), уряд (n=1005).

Згідно з частотним аналізом слів, серед слів із частотністю понад 5000 разів дослідження «Україна» часто тісно пов'язане з конкуренцією між великими державами. Дослідження в Україні не обмежуються регіоном Східної Європи, а мають глобальний масштаб. Наприклад, дві важливі держави «Росія» та «Сполучені Штати» часто з'являються в наукових журнальних статтях, пов'язаних з «Україною», підкреслюючи, що українські дослідження стосуються не лише однієї країни, а проблем, що охоплюють Європу, Америку, Азію тощо. Широкий спектр питань на багатьох континентах. Це явище відображає важливе місце України в міжнародній політиці та геостратегії, а також її вплив на країни світу.

Аналіз частоти слів показує, що існує 28 слів із частотою понад 1000, і ці слова можна розглядати як ключові слова або теми в цій галузі дослідження. Вони можуть допомогти нам зрозуміти, на яких темах і проблемах в основному зосереджені ці статті. Наприклад, «Китай» (3796 випадків) і «міжнародний» (3132 випадки) вказують на те, що проблема України отримала широку увагу як у Китаї, так і на світовому рівні. Такі слова, як «конфлікт» (2807) і «криза» (2573), можуть вказувати на те, що питання України часто асоцію-

ється з міжнародними конфліктами та кризами. Так само слово «стратегія» (2720 випадків) може відображати глибоке обговорення в статті місця України в глобальній стратегії. Наявність слів «економіка» (2234 випадки) та «кооперація» (2177 випадків) може відображати роль України у світовій економіці та міжнародному співробітництві. Слова «політика» (2091 випадки), «енергетика» (1948 випадків), «вплив» (1912 випадків) тощо вказують на те, що політичні фактори, питання енергетики та вплив України на інші регіони тощо. Загалом ці слова з частотністю понад 1000 разом становлять контекст для дослідження українського питання, виявляючи складність і розмаїття українського питання в різних аспектах, включаючи, але не обмежуючись, політику, економіку та міжнародні відносини та ін.

Номер	Слова	Частотність слова
1	Росія	7951
2	Україна	5533
3	США	5482
4	Країна	5425
5	Китай	3796
6	Міжнародність	3132
7	Конфлікт	2807
8	Стратегія	2720
9	Криза	2573
10	Європа	2495
11	Відношення	2413
12	Захід	2386
13	Економіка	2234
14	Співпраця	2177
15	Політика	2091
16	Енергії	1948
17	Впливання	1912
18	Регіон	1742
19	Розвиток	1659
20	Війна	1538
21	Дослідження	1493
22	Німеччина	1458
23	Диплома	1439
24	Харчування	1203
25	Імпорт	1026
26	Організація	1014
27	Уряд	1005
28	Підтримка	997
29	Постачання	998
30	Переговори	984
31	Конкурент	971
32	Поле	968
33	Час	938
34	Медіа	904

Рисунок 6. Аналіз частоти слів.

5. Висновки

Науково-дослідницькі роботи відображають наголос країни та тенденцію досліджень у певній галузі. Протягом останніх років дослідження Китаю на теми, пов'язані з «Україною», продовжують зростати. Особливо коли в Україні відбуваються важливі новини, кількість відповідних дослідницьких робіт значно зростає. Темі цих досліджень зазвичай обертаються навколо китайської політики та глобальної політики. Китайські науковці активно обговорюють питання, пов'язані з Україною, з метою поглибленого розуміння.

Крім того, тематика дослідження України завжди невіддільна від участі великих країн, таких як «Росія» та «Сполучені Штати», що свідчить про широту та складність досліджень України. Дослідження українського питання вийшли далеко за межі національних масштабів і охопили більш складні глобальні проблеми.

Що стосується розподілу науково-дослідних установ, то економічно розвинені провінції, такі як Пекін і Шанхай, займають домінуюче становище, що може відображати переваги цих регіонів з точки зору академічних ресурсів. Однак розподіл українських науково-дослідних установ та університетів є відносно концентрованим. У майбутньому виникне необхідність у подальшому розширенні сфери та різноманітності науково-дослідних установ, щоб всебічно та глибоко зрозуміти та вивчити всі аспекти України.

Багата історія та глибока культура Китаю та України наділяють дві країни унікальною самобутністю, а культурні обміни між ними відіграють вирішальну роль у сприянні взаєморозумінню та дружбі. Сила академічних досліджень може бути використана для виявлення перетинів і відмінностей між культурами двох країн, розкриття історичного контексту та пошуку ефективних шляхів сприяння культурним обмінам. Така дослідницька робота активно сприятиме проектам культурного обміну у формі художніх виставок, культурних фестивалів, книговидання та перекладу, тим самим зміцнюючи взаєморозуміння між двома народами.

Оскільки китайсько-українські відносини продовжують зближуватися, українське мистецтво та література можуть привернути увагу китайських науковців. Дослідники заглиблюються у творчість українських митців і письменників, з'ясовуючи їхні стилі, теми та культурні контексти. Водночас художні переклади та художні виставки мають стати важливим мостом для обміну між двома країнами у сфері літератури та мистецтва.

Україна має провідні індустріальні та технологічні потужності в аерокосмічній галузі, енергетиці, сільському господарстві та інших галузях. Це також викликало дослідницький інтерес китайських наукових кіл, спонукаючи їх до детальних досліджень технологічного розвитку та промислових досягнень України. Очікується, що розвиток академічних обмінів сприятиме реалізації науково-технічного співробітництва, передачі технологій та інноваційних проектів і досягне виграної ситуації для обох сторін.

З метою зміцнення академічних досліджень в Україні китайські та українські вчені охоплюють студентів і вчених виїжджати до країн один одного для обміну, навчання та дослідницької співпраці. Візитні вчені, академічні делегації та програми обміну студентами, створені двома сторонами, сприятимуть зміцненню співпраці між вищою освітою та науково-дослідницькими установами двох країн, а також сприятимуть поширенню знань і обміну академічними досягненнями.

Масштабні наукові дослідження та постійна увага до України створили міцну основу для академічних обмінів і співпраці між Китаєм та Україною. Розвиток таких обмінів і співробітництва не тільки зміцнить зв'язок між науковими колами двох країн, а й сприятиме співпраці та розвитку Китаю та України в більш широкому спектрі сфер.

References

- Ambassador to Ukraine Du Wei answered reporters' questions on China-Ukraine Cultural Exchange Week (2023) "Belt and Road" Forum" Ua.china-Embassy.gov.cn, Retrieved from: ua.china-embassy.gov.cn/chn/jj25zn/201704/t20170425_3253473.htm.
- Contractual legal basis between Ukraine and China. (2022). Retrieved from: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/184-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>.
- Lytvyn, I. (2011) Ukrainian Chinese relations: from stagnation to breakthrough. Kyiv. Retrieved from: http://www.aucc.org.ua/ukrajinsko_kitajske_spivrobotnictvo_vid_stagnaciji_do_prorivu_art_558.ht
- Review of Bilateral Relations. (n.d.). (2023). Website of the Embassy of the People's Republic of China in Ukraine. Retrieved from: <http://ua.china-embassy.gov.cn/zwgx/shbgxhg/>
- Sednev, V. V. (2002). Ukrainian-Chinese relations: assets, prospects. Ukraine-China. No. 1 (5). P. 33–37. Retrieved from: <http://www.sinologist.com.ua/ukr/Sednev.html>
- Troyan, Serhiy. (2018). Current relations Ukraine – China: problems and prospects. International relations: theoretical and practical aspects. Kyiv. P. 84-93.
- Tymchenko, D.O. (2017) "The ceremonial opening of the Week of Sino-Ukrainian cultural exchange "One Belt, One Road" was held in Kyiv." Kyiv. Ukraine-China n2(8). Retrieved from: <https://sinologist.com.ua/u-kiyevi-vidbulosya-urochiste-vidkrittya-tizhnya-kitajsko-ukrayinskogo-kulturnogo-obminu-odin-poyas-odin-shlyah/>.
- Zhang, Hong (2018). China-Ukraine relations under the framework of the Belt and Road Initiative: from unification of concepts to implementation of actions. "One Belt and One Road" Construction and Development Report.13-25.[Chinese]
- Zhang Xiaohui, Zi Shufang, Zhang Liangneng. (1994). Comments on President Jiang Zemin's visit by Russian, Ukrainian and French leaders and news media. International Information (09), 3-10.

Submitted 03.10.2023

Список літератури

- Ambassador to Ukraine Du Wei answered reporters' questions on China-Ukraine Cultural Exchange Week, "Belt and Road" Forum" Ua.china-Embassy (2023) gov.cn, ua.china-embassy.gov.cn/chn/jj25zn/201704/t20170425_3253473.htm. "驻乌克兰大使杜伟中就中乌文化交流周、“一带一路”高峰论坛等问题答记者。” Ua.china-Embassy.gov.cn. Відтворено з: ua.china-embassy.gov.cn/chn/jj25zn/201704/t20170425_3253473.htm..
- Review of Bilateral Relations. (n.d.). ua.china-embassy.gov.cn. Відтворено з: <http://ua.china-embassy.gov.cn/zwgx/shbgxhg/>. [In Chinese]
- Zhang, Hong (2018). China-Ukraine relations under the framework of the Belt and Road Initiative: from unification of concepts to implementation of actions. "One Belt and One Road" Construction and Development Report.13-25.[Chinese] Відтворено%张宏 (2018) .一带一路框架下的中国与乌克兰关系：从观念统一到行动落实。“一带一路”建设发展报告.13-25.
- Zhang Xiaohui, Zi Shufang, Zhang Liangneng. (1994). Comments on President Jiang Zemin's visit by Russian, Ukrainian and French leaders and news media. International Information (09), 3-10.[Chinese]. Відтворено з: 张晓慧, 訾淑芳

- ,张良能.(1994).俄罗斯、乌克兰和法国领导人及新闻媒介对江泽民主席访问的评述. *国际资料信息*(09),3-10. doi:CNKI:SUN:GJZX.0.1994-09-000.
- Договірно-правова база між Україною та Китаєм (2022). Відтворено з: <https://china.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/184-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>.
- Литвин, І. (2011). Українсько-китайські відносини: від стагнації до прориву // АУКС. Відтворено з: http://www.aucc.org.ua/ukrajinsko_kitajske_spivrobitnictvo_vid_stagnaciji_do_prorivu_art_558.ht
- Седнев, В. В. (2002). Українсько-китайські відносини: надбання, перспективи // Україна-Китай. № 1 (5). С. 33–37. Відтворено з: <http://www.sinologist.com.ua/ukr/Sednev.html>
- Тимченко, Д.О. (2017) У Києві відбулося урочисте відкриття Тижня китайсько-українського культурного обміну “Один пояс, один шлях.” // Українська асоціація китаєзнавців. Україна–Китай. №2(8). Відтворено з: <https://sinologist.com.ua/u-kiyevi-vidbulosya-urochiste-vidkrittya-tizhnya-kitajsko-ukrayinskogo-kulturnogo-obminu-odin-royas-odin-shlyah/>.
- Троян, С. (2018). Сучасні відносини Україна – КНР: проблеми і перспективи // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. Київ. С.84-93.

Надійшла до редакції 03.10.2023

RESEARCH OF MASTERS AND POSTGRADUATE STUDENTS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.9>

UDC 659.3:331.105.44(477)

**Peculiarities of the communication system
of a trade union organization as a public organization**

Anna Udovenko

<https://orcid.org/0000-0002-3306-7565>

*Postgraduate Student, Educational and Scientific Institute of Journalism,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: anna@udovenko.net.ua

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze and systematize the features of the communication system of a trade union as a public organization, taking into account its role in protecting the rights and interests of employees, highlighting the impact of these features on the internal dynamics of the organization and the effectiveness of achieving its main goals. The work uses general scientific methods and approaches. The key scientific approach that we used for the selection and justification of the methodology was socio-communicative. We studied all the sources and works of scientists using the analytical-synthetic method. With the help of a system approach, a single theoretical basis for own research has been created. We used the comparison method to highlight unique features that are unique to the communication systems of trade union public organizations. The inductive method was applied when comparing the views of researchers and scientists on the main concepts and terms of research.

The study proved that the communication system of trade union public organizations is special and has its own characteristics. It was found that there are differences in the communication system of public organizations and the communication system of trade union public organizations in information transfer technologies and the number and types of stakeholders. It has been observed that this is influenced by the peculiarity of the Ukrainian legislation, which concerns public associations and the sphere of activity of trade unions. It was determined that «strikes» and «trade union bulletins» belong to the special technologies of information transmission in the communication system of trade union organizations. Also, a unique feature and one of the features in the communication process in trade unions is such a stakeholder as the «employer».

KEYWORDS: communication system; external communication; internal communication; trade unions; public organizations.

© Anna Udovenko, 2024

УДК 659.3:331.105.44(477)

Особливості комунікаційної системи профспілкової організації як громадської організації

Удовенко Анна Олександрівна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, аспірант, <https://orcid.org/0000-0002-3306-7565>

Резюме

Мета цього дослідження – визначення особливостей комунікаційної системи професійної спілки як громадської організації з урахуванням її ролі у захисті прав та інтересів працівників. Проаналізовано вплив цих особливостей на внутрішню динаміку організації та ефективність досягнення її основних цілей. У роботі використано загальнонаукові методи та підходи. Ключовим науковим підходом був соціально-комунікаційний. Усі джерела та роботи науковців вивчалися за допомогою аналітико-синтетичного методу. Метод порівняння використано для виокремлення унікальних ознак, притаманних лише комунікаційним системам профспілкових громадських організацій. Індуктивний метод було застосовано під час зіставлення поглядів науковців на основні поняття та терміни дослідження. Показано, що комунікаційна система профспілкових громадських організацій має притаманні лише їй ознаки. Виявлено, що розбіжності в комунікаційній системі громадських організацій та комунікаційній системі профспілкових громадських організацій наявні в засобах передачі інформації та кількості та видах стейкхолдерів. Простежено, що на це впливає особливість українського законодавства, яке стосується громадських об'єднань та сфери діяльності профспілок. Визначено, що до особливих засобів передачі інформації в комунікаційній системі профспілкових організацій належать «страйки» та «профспілкові вісники». Також унікальною ознакою і однією з особливостей комунікаційного процесу в профспілках є такий стейкхолдер як «роботодавець».

Ключові слова: комунікаційна система; зовнішня комунікація; внутрішня комунікація; профспілки; громадські організації.

1. Вступ

У сучасному світі громадські організації (ГО) відіграють важливу роль у захисті прав та інтересів громадян, розвитку суспільства та формуванні соціальних процесів. Ці організації є активними учасниками громадського життя та можуть впливати на прийняття рішень як на рівні локальних спільнот, так і на національному та міжнародному рівні.

За даними Держстату України (Розділ «Кількість зареєстрованих юридичних осіб та організаційно-правовими формами господарювання») на 1 липня 2023 р. в Україні зареєстровано 101162 ГО, з яких 28764 профспілок³. Тобто, кожна четверта громадська організація в Україні є профспілковою.

³ <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Дослідження комунікаційної системи громадських організацій та перенесення на комунікаційну систему профспілкових утворень дасть змогу виокремити особливості останньої, що є важливим з кількох ключових причин:

1. Посилення впливу та результативності діяльності профспілкових організацій. Розуміння особливостей комунікаційної системи є важливим інструментом для оптимізації забезпечення основних функцій та досягнення цілей організації.

2. Удосконалення внутрішньої координації та співпраці. Однією із виразних особливостей профспілок є складна ієрархія та розгалужена мережа комунікації між різними рівнями та підрозділами. Таким чином, це дослідження допоможе покращити внутрішню координацію та спростити співпрацю між органами профспілки.

3. Підвищення рівня впливу на соціальні зміни. Профспілки та організації профспілок є членами соціального діалогу та допомагають здійснювати соціальні зміни через вплив на трудові стандарти, законодавство та суспільні обговорення. Розуміння їх комунікаційних особливостей може допомогти профспілковим громадським організаціям (ПГО) ефективніше втручатися в суспільні процеси.

4. Розбудова ідентичності та залучення членів організації. Комунікаційна система профспілок спрямована на підтримку ідентичності та постійне залучення нових членів до організації. Розуміння концепції побудови комунікацій, використання схожих підходів може допомогти ПГО зміцнити свою спільноту та збільшити кількість членів організації.

5. Взаємодія зі стейкхолдерами. Профспілки та профспілкові організації співпрацюють із дуже багатьма стейкхолдерами: владні структури, громадські групи, міжнародні організації профспілок, медіа та інші. Вивчення того, як профспілки взаємодіють із різними групами, може надати цінні приклади та бути корисним для громадських організацій.

6. Вивчення кращих практик та інновацій. Дослідження комунікаційної системи профспілок та організацій профспілок може виявити кращі практики, які ці організації застосовують, що стимулює інновації в галузі комунікацій.

Метою статті є визначення особливостей комунікаційної системи професійної спілки як громадської організації з урахуванням її ролі у захисті прав та інтересів працівників, висвітлення впливу цих особливостей на внутрішню динаміку організації та ефективність досягнення її основних цілей.

Для досягнення мети були сформульовані такі *завдання*:

- дати визначення і пояснення ключовим поняттям статті: комунікаційна система, внутрішні та зовнішні комунікації;
- порівняти особливості комунікаційної системи ГО та комунікаційної системи ПГО;
- визначити особливі риси комунікаційної системи профспілкових громадських організацій.

2. Теоретичне підґрунтя

Діяльність громадських організацій передбачає активну взаємодію та постійний обмін інформацією, що створює потребу в розгалуженій комунікаційній мережі. Тут важливе значення мають терміни «комунікаційна система» і «комунікації», які тісно пов'язані з поняттям «інформації». Тому зміст комунікаційної діяльності не можна осягнути без визначення поняття «інформація».

Відповідно до Закону України «Про інформацію», термін «інформація» визначається як усі можливі інформаційні відомості, які можуть бути або збережені на фізичних носіях,

або представлені у формі електронних даних (Про інформацію, 1992). Дуже широко та влучно термін «інформація» представив Ю.О. Мосенко. На думку автора, сутністю цього терміна є «вираження у будь-якій формі змісту подій, дій та явищ, що існували, існують та існуватимуть у суспільстві, державі та навколишньому середовищі» (Мосенко, 2011, с. 46). Щодо терміна «комунікація» є складнощі: відсутня сталість та точна дефініція визначення. Нові визначення цього терміна продовжують з'являтися, як і нові дослідження науковців на цю тему. Тим не менше, було обрано визначення Ф. Бацкевича, як таке, що найкраще описує явище та поняття, які розглядаються у цьому дослідженні. Він пояснює термін «комунікація» як аспект соціальної взаємодії, пов'язаний з передачею смислового ідеального змісту в інформаційному обміні різними структурами та способами спілкування (Бацкевич, 2009, с. 33).

Якщо перейти до розгляду комунікації саме в організації, то дослідник Дж. Балмер розглядає «комунікації в організації» як «процес, через який стейкхолдери сприймають імідж та репутацію організації» (Balmer, 2013, с. 48). Міллет слушно зазначав, що комунікація – це «кровоносна система організації» (Bhagwan, Bhushan & Mohla, 2010, с. 11).

Багато дослідників присвятили свої праці вивченню діяльності громадських організацій: В. Б. Дзюндзюк (Дзюндзюк, 2003), В. М. Дрешпак (Дрешпак, Брус & Тинкован, 2007), Т. М. Брус (Брус, 2007), О. В. Тинкован (Тинкован, 2007), Д. А. Терещенко (Терещенко, 2009) та інші.

Побудову комунікацій у різних структурах та організаціях досліджували: П. П. Микитюк (Микитюк, 2015), В. А. Гошовська (Гошовська, 2016), Л. Я. Малюта (Малюта, 2016), І. В. Чумаченко та інші (Чумаченко та ін., 2015).

Щоб з'ясувати значення базових категорій, які будуть використовуватися у статті, потрібно ознайомитися із законодавством на тему громадських організацій.

Визначення терміна «громадські організації» можна знайти у Законі України «Про громадські об'єднання». У статті 1 «громадські об'єднання» визначаються як «добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» (Про громадські об'єднання..., 2013). За цим же Законом громадські об'єднання відрізняються від громадських організацій тим, що в останніх засновниками та членами (учасниками можуть бути) лише фізичні особи. У цій же статті буде порівнюватися саме комунікаційна система громадських організацій та профспілок, як особливих форм громадських організацій.

У Законі України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» розділі 1 статті 1 подано визначення терміна професійної спілки «Професійна спілка (профспілка) – добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання)» (Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності, 1999). Але там само можна знайти визначення, що організації профспілок є структурними підрозділами профспілки, які діють відповідно до повноважень, передбачених статутом профспілки та Законом України (Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності, 1999). Відповідно до цього ж Закону, профспілки та профспілкові об'єднання бувають: первинного, місцевого, обласного, регіонального, республіканського та всеукраїнського статусу.

Щодо статусу всеукраїнських профспілок, то його можна визначити на підставі двох критеріїв: ті, які мають організації профспілок в більшості адміністративно-територіальних одиниць України, та тих, які мають такі організації на територіях, де знаходяться підприємства, організації або установи конкретної галузі (Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності, 1999).

Важливу деталь було помічено у статті 2 цього Закону, яка проголошує метою діяльності профспілок саме представництво та захист соціально-економічних, трудових прав та інтересів членів організації. Але вже в статті 21, «Повноваження профспілок, їх об'єднань щодо захисту прав громадян на працю та здійснення громадського контролю за дотриманням законодавства про працю», йде мова про те, що не всі профспілки та їх об'єднання на державному рівні регламентують державну політику у галузі трудових відносин, охорони праці, соціального захисту та оплати праці, а саме всеукраїнські профспілки та їх об'єднання (Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності, 1999). Це вказує на те, що від зміни статусу профспілки буде змінюватися і її комунікаційна система. Тож потрібно чітко розмежовувати комунікаційну систему первинних, місцевих, обласних, регіональних та республіканських профспілок, їх об'єднань та всеукраїнських профспілок.

3. Методи дослідження

Під час цього дослідження, було застосовано низку загальнонаукових методів та підходів. Ключовим науковим підходом, який використовувався для підбору та обґрунтування методології, був соціальнокомунікаційний. Усі джерела та роботи науковців вивчалися за допомогою аналітико-синтетичного методу. Використано метод емпіричного спостереження, аналіз інформації на профільних веб-сайтах. За допомогою системного методу вдалося узагальнити, виділити та сформулювати чіткі категорії для порівняння двох комунікаційних систем. Метод порівняння допоміг виокремити унікальні ознаки, які притаманні лише комунікаційним системам профспілкових громадських організацій. Індуктивний метод використовувався під час зіставлення поглядів дослідників та науковців на основні поняття та термінів дослідження.

4. Результати та обговорення

Визначимо, що вкладається в поняття «комунікаційна система» і як його можна охарактеризувати. Комунікація розглядається зі сторони структури, системи, або зі сторони процесу. Як уже було зазначено, у цьому дослідженні цей термін розглядається зі сторони структури та системи. Багато науковців з теорії комунікації вже визначилися із системним підходом як з науковим знанням, методом, принципом та теоретичною основою дослідження (Bertalanffy, 2003). Один з класичних варіантів системи комунікації базується на взаємозв'язках між суб'єктом та об'єктом (комунікантом – суб'єктом, який активно взаємодіє у процесі спілкування; комунікатом, який є об'єктом, пасивно взаємодіє у процесі спілкування). Загалом же, комунікаційна система розглядається у цій статті як набір різноманітних засобів, які забезпечують передачу та прийом інформації між двома чи більше сторонами. Серед іншого, В. В. Литвиненко у своїй праці «Комунікативна та комунікаційна системи – диференціація понять» (Литвиненко, 2013, с. 30–32) подає схему передавання інформації в межах комунікаційної системи як ту, що призначена для керування передачею інформації між різними системами комунікації.

В організаціях комунікації можна поділити на організаційні та міжособистісні.

Організаційні комунікації бувають: зовнішніми, тобто комунікації організацій із стейкхолдерами, внутрішніми – між членами організації та різними структурами, горизонтальними – у яких обмін інформацією відбувається на одному рівні управління та від керівника до виконавця. Комунікація між особами буває формальною та неформальною (Puhach, 2019, с. 91).

Керуючись схемою В. В. Литвиненка щодо передавання інформації в межах комунікаційної системи, було створено дві власні схеми, які будуть зображати процеси передавання інформації в громадських організаціях та профспілкових громадських організаціях (див. рис. 1 і рис. 2).

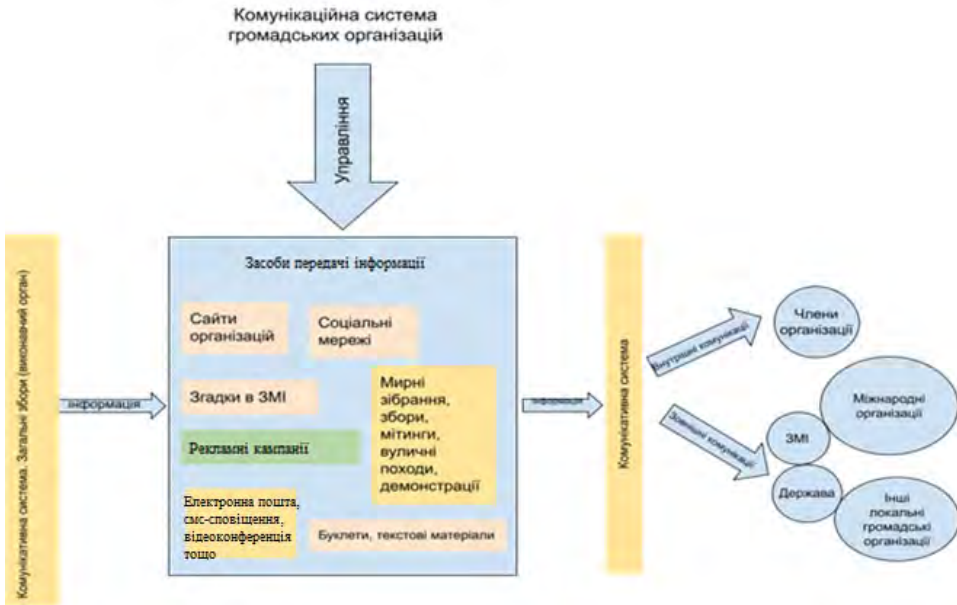

Рисунок 1. Передавання інформації в межах комунікаційної системи громадських організацій.

Рисунок 2. Передавання інформації в межах комунікаційної системи профспілкових громадських організацій.

Конструювання результатів, відображених у формі наведених схем, відбувалося шляхом застосування кількох наукових методів. Першим із них є метод емпіричного спостереження. Автор дослідження одержала необхідну інформацію на основі досвіду роботи у профспілкових організаціях. Серед них були «Федерація профспілок України» та Проф-

спілка ТОВ «Нова Пошта». Відбувалося безпосереднє використання зазначених засобів передачі інформації для комунікації усередині цих організацій. Другим же методом є аналіз інформації на профільних веб-сайтах. Серед них Федерація профспілок України (<https://www.fpsu.org.ua>), Профспілка працівників освіти і науки України (<https://pon.org.ua>), Атомпрофспілка (<http://www.atomprofspilka.info>), Громадський простір (<https://www.prostir.ua>) та інші.

Порівнюючи ці дві схеми, можна помітити, що вони відрізняються засобами передачі інформації, а також кількістю і видом стейкхолдерів.

Згідно із Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», страйк означає припинення роботи працівниками на певний час, коли вони добровільно припиняють виконання своїх трудових обов'язків на підприємстві, установі або організації, з метою вирішення колективних трудових розбіжностей або конфліктів (Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)..., 2022). У цьому ж законі вказано, що страйки є останньою можливістю врегулювання конфліктів у сфері праці між працівниками та роботодавцями і можуть бути оголошені працівниками або профспілками на підприємствах. Це означає, що форма захисту прав працівників і такий засіб передачі інформації як «страйк» є особливим і притаманною лише ПГО. Право на мирні зібрання, збори, мітинги, вуличні походи і демонстрації не є особливим для громадських організацій, це загальна форма захисту прав громадян, яка зазначена в частині 2, статті 39 Конституції України. ГО можуть використовувати цей засіб передачі інформації, але він не є специфічним саме для них.

Також, порівнюючи дві схеми, наведені на рис.1 і рис. 2, можна побачити, що газети (профспілкові вісники) такі як «Вісник профспілки залізничників і транспортних будівельників України»⁴, «Профспілковий вісник працівники освіти та науки»⁵, «Профспілковий вісник Закарпатської ОБЛПРОФРАДИ»⁶ тощо, є також особливою формою передачі інформації, що її використовують саме профспілки. Профспілкові вісники – це збірники інформації про події, які відбулися в профспілці, привітання колег з видатними датами, інформування про нововведення в законодавстві, які стосуються прав працівників, методичні рекомендації для профспілчан. За формою – це вузькоспеціалізовані газети, редакцією яких є самі профспілчани, тобто ці вісники є корпоративною пресою профспілок.

Під терміном «корпоративна преса» науковець Н. Резніченко розуміє засоби інформації, які підприємство/організація створює з метою повідомлення своїм співробітникам, а також стейкхолдерам про події, пов'язані з її діяльністю (Резніченко, 2007).

Федерація профспілок України навіть вживає термін «профспілкові журналісти» під час заходу до Дня журналіста від 7 червня 2023 року⁷. Вісники – це дуже важливий для профспілок засіб передачі інформації, оскільки вони почали з'являтися в той час, як розпочали свою роботу перші профспілки в Україні, а саме після 1918-х років. У радянському союзі на території України з 1924 року по 1990 рік діяла Всесоюзна рада професійних спілок, яка випускала газету «Вісті Всеукраїнської Ради професійних спілок» (1933 р.) та інші. У 1990 році було засновано один із найбільших українських профспілкових вісників «Профспілкову газету» Федерації профспілок України, яка вже 1999 року була перейменована в «Профспілкові вісті». Саме з нею пов'язують розвиток профспілкового руху в незалежній Україні. Федерація профспілок України є найбільшим всеукраїнським профспілковим об'єднанням, до якої входять 44 галузеві членські організації та 27 територіаль-

⁴ <https://zalp.org.ua/gazeta/>

⁵ <http://profspilkaosvity.org.ua/visnyk>

⁶ <https://fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/informatsijna-robota/24971-vyyshov-cherhovyy-vypusk-vydannya-profspilkovyy-visnyk-zakarpatskoyi-oblprofrady-3.html>

⁷ <https://fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/informatsijna-robota/24545-1-2.html>

льних об'єднань. Саме профспілкові вісники є другим особливим і притаманним лише профспілком засобом передачі інформації, який є дуже поширеним і зараз, коли громадські організації переходять на цифрові платформи для передачі інформації.

Відповідна гіпотеза стала предметом уваги цього дослідження під час аналізу найпопулярніших громадських організацій в Україні. Оскільки не було знайдено статистики або досліджень щодо громадських організацій з найбільшою кількістю членів або за іншими показниками за 2023 р., прийнято рішення визначити найпопулярніші громадські організації за методом підрахунку підписників у соціальній мережі Фейсбук.

За дослідженням «Медіаспоживання українців: другий рік повномасштабної війни», яке проводилося на замовлення Громадянської мережі ОПОРА, у 2023 р. однією з найпопулярніших соціальних мереж став саме Фейсбук. Йому надали перевагу 55% опитаних респондентів, це і стало головним орієнтиром в обранні цієї соціальної мережі для дослідження⁸.

Для порівняння обрано 10 українських громадських організацій із найбільшою кількістю підписників на їх сторінки у Фейсбук і проаналізовано інші соціальні мережі, сайти, згадки в публікаціях ЗМІ. Використано такі ключові слова, як «видання *«назва організації»*», «вісник *«назва організації»*», «газета *«назва організації»*», щоб зрозуміти, чи ці організації випускають вісники або газети, як це роблять профспілкові громадські організації (див. табл.).

Таблиця

Наявність газет-вісників в топ-10 найпопулярніших громадських організацій в Україні за кількістю підписників у соціальній мережі Фейсбук (серпень 2023 р.)

Назва організації	Кількість підписників у соціальній мережі Фейсбук, тис.	Наявність вісника/газети/видання організації
Громадська організація «Авто Євро Сила»	401	Немає
Громадська організація «Центр протидії корупції»	324	Немає
Громадська організація «Центру прав людини Zmina»	98	Немає
Громадська організація «КримSOS»	51	Немає
Громадська організація «Товариство Червоного Хреста України»	46	Немає
Громадська організація «Реанімаційний Пакет Реформ»	46	Немає
Громадська організація «Опора»	43	Немає
Громадська організація «Аеророзвідка»	33	Немає

⁸ https://www.oporaua.org/polit_ad/mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-drugii-rik-povnomashtabnoyi-viini-24796

Громадська організація «Центр демократії та верховенства права»	28	Немає
Громадська організація «Народний тил»	13	Немає

Аналізуючи дані таблиці, можна побачити, що жодна перерахована громадська організація немає вісника, газети або власного видання. Отже, підтверджується гіпотеза, що вісники та газети – це той засіб передачі інформації, який притаманний саме ПГО.

Одна з особливостей профспілок полягає в тому, що саме вони беруть участь в соціальному діалозі разом із роботодавцем відповідно до Закону України «Про соціальний діалог в Україні» (Про соціальний діалог в Україні..., 2022). У статті 1 визначено, що соціальний діалог – це процес, під час якого сторони соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців, а також органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, визначають та наближають свої позиції, доходять до спільних угод і ухвалюють узгоджені рішення щодо формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, а також регулювання трудових, соціальних та економічних відносин в державі (Про соціальний діалог в Україні..., 2022). У цьому ж Законі, у статті 4 вказано, що сторонами соціального діалогу виступають профспілки та профспілкові об'єднання й уповноважені представники роботодавця.

Якщо повернутися до аналізу вищезгаданих схем передавання інформації в межах комунікаційних систем ГО та ПГО, то можна виявити, що є розбіжності у стейкхолдерах, на яких спрямовані зовнішні комунікації. У комунікаційній системі профспілок є стейкхолдер – «роботодавець».

Цей стейкхолдер, з яким профспілки взаємодіють, чітко визначений у законодавстві України. Аналізуючи Закон України «Про громадські об'єднання», не було знайдено згадок про діяльність громадських організацій із специфічними підрозділами/організаціями/представниками невідних структур.

«Роботодавець» як специфічний учасник комунікаційного процесу також представляє особливу сторону саме комунікаційної системи профспілкових організацій.

5. Висновки

Комунікація в сучасному суспільстві відіграє вирішальну роль у формуванні та функціонуванні різних типів організацій, включаючи громадські організації. У центрі цього процесу перебувають профспілкові організації, які є одними із найпоширеніших видів громадських організацій. Вони захищають права та інтереси своїх членів у сфері соціальних та трудових відносин між працівником та роботодавцем, беруть участь у соціальному діалозі в Україні, сприяють обміну інформацією, вирішенню конфліктів, а також мобілізації учасників для досягнення спільних цілей.

Саме профспілкові організації відрізняються від інших громадських організацій своєю комунікаційною системою, яка охоплює різноманітні аспекти.

Проаналізований у дослідженні матеріал дає змогу зробити кілька висновків:

1. Комунікаційна система профспілок є особливою. На це вказує окреме законодавство України, яке стосується саме діяльності профспілкових громадських організацій. Термін «профспілки» згадується в загальному Законі України «Про громадські об'єднання», але також для цих громадських організацій є окремий Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», який визначає їх права та обов'язки, сферу діяльності. Є також Закон України «Про соціальний діалог в Україні», в якому профспілки виступають як одна зі сторін реалізації соціально-економічної політики, регулювання

соціальних, трудових відносин в державі. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» спрямований на управління взаємодією між різними сторонами (основною з яких є профспілка) у сфері соціально-трудова відносин з метою вирішення колективних трудових конфліктів.

2. Результати дослідження доводять, що комунікаційна система профспілкових громадських організацій відрізняється від комунікаційної системи громадських організацій засобами передачі інформації, а також кількістю і видом стейкхолдерів.

3. Форма захисту прав працівників і такий засіб передачі інформації як «страйк» у комунікаційній системі є особливою і притаманною лише профспілковим громадським організаціям. До особливих засобів також можна віднести «профспілкові вісники», які є особливими видом корпоративної преси профспілок. Вони почали випускатися з появою організацій на території України із 1918-х років і досі є активним каналом передавання інформації в українських профспілках. Популярні в Україні громадські організації не мають власної преси.

4. Зовнішні комунікації для громадських організацій є дуже важливими, оскільки завдяки їм реалізується головна мета діяльності організацій. Отже, порівнюючи комунікаційну систему ГО та комунікаційну систему ПГО, можна зробити висновок, що «роботодавець» – це той стейкхолдер, який притаманний саме для профспілок і вказує на ще одну унікальну сторону їхнього комунікаційного процесу.

У той же час, пропонується ряд рекомендацій задля ефективного використання існуючих засобів передачі інформації:

1. Члени профспілки мають знати свої права і обов'язки відносно страйків. Розуміння законодавчої бази виключить можливість для неправомірних дій та пришвидшить процес вирішення проблем.

2. Профспілкові вісники мають публікуватися регулярно задля збільшення поінформованості членів профспілок.

3. Профспілкові вісники мають публікувати контент відповідно до стандартів подачі інформації. Такий крок забезпечуватиме довіру серед їх членів.

4. Необхідно розвивати цифрові засоби комунікації (сайти, соціальні мережі тощо). Вони відкривають доступ до більшої кількості аудиторії та забезпечують можливості для зворотного зв'язку. Крім того, ці засоби можуть сприяти залученню нових членів у профспілки, а також інформувати суспільство про результати їх роботи.

5. Існує потреба у сталому обміні досвідом між профспілковими організаціями та громадськими організаціями задля спільного вдосконалення комунікаційних практик.

References

- Bacevich, F. (2009). *Basics of communicative linguistics: a textbook*. Kyiv: Akademia.
- Balmer, J.M. (2013). A grounded theory of the corporate identity and corporate strategy dynamic. *European Journal of Marketing*, 47(3/4), 401–430.
- Bertalanffy, D. (2003) *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller Inc.
- Bhagwan, V., Bhushan, V. & Mohla, V. (2010). *Public Administration*. New Delhi: S.Chand Publishing.
- Chumachenko, I., Timofeyeva, V., Guseva Y., Davidich & N., Dotsenko, N. (2015). *Modeling of processes in the economy and project management using new information technologies [Monograph]*. Kharkiv: KHNURE.
- Dreshpak, V. M., Brus, T. M. & Tinkovan, O. V. (2007). *Information and analytical support of local authorities*. Dnipro: DRIDU NADU.

- Dzyundzyuk, V. S. (2003). Effectiveness of public organizations [Monograph]. Kharkiv: KhaRI UADU «Magister».
- Goshovska, V. (2016). Communications in public administration: aspects of organizational culture and business communication. Kyiv: K.I.S.
- Lytvynenko, V. V. (2013). Communicative and communication systems - differentiation of concepts. *Current issues of mass communication*, (14), 30-32.
- Maluta L. (2016). Strategic management of innovative development of the enterprise. Ternopil: FOP Palyanytsia V.A.
- Mosenko, Yu. O. (2011). State information policy of Ukraine: organizational and legal aspects of implementation [Diss. Ph.D. law sciences: 12.00.07]. Kyiv.
- Mykytyuk, P. (2015). Innovative development of the enterprise. Ternopil: PP «Prynter Inform».
- On Information, Law of Ukraine No. 2657-XII (1992) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
- On Public Associations, Law of Ukraine No. 4572-VI (2013) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
- On social dialogue in Ukraine, Law of Ukraine No. 2862-VI (2022) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>
- On the procedure for resolving collective labor disputes (conflicts), Law of Ukraine No. 137/98-VR (2022) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр#Text>
- On trade unions, their rights and guarantees of activity, Law of Ukraine No. 1045-XIV (1999) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>
- Puhach L. (2019) Social and communication components of communicative model. *Molodij Včenij*, 1(65), 150–156.
- Reznichenko N. (2007) Corporate reading: How to arouse interest in the company by issuing a corporate press. *Contracts*, 41.
- Tereshchenko, D. A. (2009). Organizational and legal provision of communicative activities of local authorities [Diss. Ph.D public administration: 25.00.02]. Kharkiv: Kharkiv RIDU.
Submitted 11.09.2023

Список літератури

- Balmer, J. M. (2013). A grounded theory of the corporate identity and corporate strategy dynamic. *European Journal of Marketing*, 47(3/4), 401–430.
- Bertalanffy, D. (2003) *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller Inc.
- Bhagwan, V., Bhushan, V. & Mohla, V. (2010). *Public Administration*. New Delhi: S.Chand Publishing.
- Puhach, L. (2019) Social and communication components of communicative model. *Molodij Včenij*, 1(65), 150–156.
- Бацевич, Ф. (2009). *Основи комунікативної лінгвістики: підручник*. Київ: Академія.
- Гошовська, В. (2016). *Комунікації в публічному управлінні: аспекти організаційної культури та ділового спілкування*. Київ: К.І.С.
- Дзюндзюк, В. С. (2003). *Ефективність діяльності публічних організацій [Монографія]*. Харків: ХарПІ УАДУ «Магістр».
- Дрешпак, В. М., Брус, Т. М. & Тинкован, О. В. (2007). *Інформаційно-аналітичне забезпечення органів місцевої влади*. Дніпро: ДРІДУ НАДУ.
- Литвиненко, В. В. (2013). *Комунікативна та комунікаційна системи – диференціація понять*. *Current issues of mass communication*, (14), 30-32.
- Малюта, Л. Я. (2016). *Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства*. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А.

- Микитюк, П. (2015). Інноваційний розвиток підприємства. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ».
- Мосенко, Ю. О. (2011). Державна інформаційна політика України: організаційно-правові аспекти здійснення [Дис. канд. юрид. наук: 12.00.07]. Київ.
- Про громадські об'єднання, Закон України № 4572-VI (2013) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
- Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів), Закон України № 137/98-ВР (2022) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр#Text>
- Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності, Закон України № 1045-XIV (1999) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>
- Про соціальний діалог в Україні, Закон України № 2862-VI (2022) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>
- Про інформацію, Закон України № 2657-XII (1992) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
- Резніченко, Н. (2007) Корпоративне читиво: Як пробудити інтерес до компанії, видаючи корпоративну пресу. Контракти, 41.
- Терещенко, Д. А. (2009). Організаційно-правове забезпечення комунікативної діяльності місцевих органів влади [Дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02]. Харків: Харківський РІДУ.
- Чумаченко, І. В., Тімофєєва, В. О., Гусєва, Ю. Ю., Давідіч, Н. В., & Доценко, Н. В. (2015). Моделювання процесів в економіці та управлінні проектами з використанням нових інформаційних технологій [Монографія]. Харків: ХНУРЕ.

Надійшла до редакції 11.09.2023

RESEARCH OF MASTERS AND POSTGRADUATE STUDENTS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.10>

UDC 316.658: 614.4:578.834.1(477)

The Role and Structure of Conspiracy Theories in the Discourse of Coronasceptics in Ukraine

Petro Zubar

<https://orcid.org/0000-0002-1538-8218>

PhD student

*Educational and Scientific Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of
Kyiv*

36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine

Corresponding author's e-mail address: petro.zubar@knu.ua

ABSTRACT

The main objective of the study is to identify the place and structure of conspiracy theories in the communication of Ukrainian coronasceptics. The methodology included content analysis of 200 videos from the 15 most popular YouTube channels of Ukrainian coronasceptic bloggers published during the pandemic to identify conspiratorial messages. Message analysis was used to determine their consistency and their place in the overall narrative field. Discourse analysis was employed to define the roles of YouTube channel authors in shaping this field.

The results revealed eight most common conspiratorial messages that are consistent with each other and form a single narrative field of a global conspiracy theory. Some of these messages are fundamental, while others are auxiliary.

The findings suggest that conspiratorial messages play an important role in the communication of Ukrainian coronasceptics: they are present in more than half of the analyzed videos, and some authors spread all identified messages. A significant portion of these messages is connected to the Russian strategic narrative and the emerging "sovereign citizens" movement.

The significance of the study lies in better understanding the anti-vaccination discourse in Ukraine and creating a basis for developing a counter-narrative that will contribute to more effective combating disinformation and conspiracy theories in the Ukrainian media space.

KEYWORDS discourse; bloggers; YouTube channels; media literacy; narrative; conspiracy theory; conspiracy beliefs; manipulativeness; COVID-19; social media.

© Petro Zubar, 2024

УДК 316.658: 614.4:578.834.1(477)

Місце та структура конспірології в дискурсі коронаскептиків в Україні

Зубар Петро Максимович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, аспірант, <https://orcid.org/0000-0002-1538-8218>

Резюме

Метою дослідження було виявити місце та структуру теорій змови в комунікації українських коронаскептиків щодо COVID-19.

Проведено контент-аналіз 200 відео з 15 найпопулярніших YouTube-каналів українських блогерів-коронаскептиків, щоб ідентифікувати конспірологічні меседжі. Проаналізовано меседжі і визначено ступінь їх узгодженості та місце кожного з них у наративному полі. Метод дискурс-аналізу використано для визначення ролей авторів каналів, які вони грають для формування цього поля.

У результаті виділено вісім найпоширеніших конспірологічних меседжів, які узгоджені між собою та формують єдине наративне поле глобальної теорії змови. Деякі з цих меседжів є фундаментальними, а інші – допоміжними.

Дослідження свідчить, що конспірологічні меседжі посідають важливе місце в комунікації українських коронаскептиків: вони присутні в понад половині проаналізованих відео, а деякі автори поширюють усі виявлені різновиди меседжів. Значна частина цих меседжів має зв'язок з російським стратегічним наративом, а також з рухом «суверенних громадян», який набуває популярності в різних країнах.

Отримані дані сприятимуть кращому розумінню антивакцинової риторики та створенню підґрунтя для розробки контрнарративу, що сприятиме ефективнішій боротьбі з дезінформацією та конспірологією в українському медіапросторі.

Ключові слова: дискурс; блогери; YouTube-канали; медіаграмотність; наратив; теорія змови, конспірологічні переконання; маніпулятивність; COVID-19; соціальні мережі.

1. Вступ

Пандемія COVID-19 стала глобальним викликом для системи охорони здоров'я і спричинила низку соціально-економічних криз. Пов'язана з нею інфодемія – масове поширення дезінформації – посилила ці кризові явища. За оголошенням ВООЗ, ця пандемія завершилася 5 травня 2023 р. Втім, навіть до офіційного завершення пандемії, рівень вакцинації в Україні залишався нижчим за середньоєвропейські показники, що пояснювалося, серед іншого, недовірою населення до вакцинації та системи охорони здоров'я (Korolchuk, 2023, с. 269). До підриву цієї довіри доклалися різні прояви інфодемії, зокрема і поширення теорій змови: вони створюють епістемічну невизначеність і можуть посіяти сумніви щодо вакцин навіть серед тих, хто не довіряє антивакциним наративам (Pertwee, 2022, с. 457).

Група дослідників вивчала дописи в українських соціальних мережах, щоб виявити комунікаційні кампанії, пов'язані з імунізацією проти COVID-19. Науковці дійшли висно-

вку, що недовіра до вакцин має багатогранну природу і не може бути зведена лише до теорій змови (Zakharchenko, 2022, с. 683). Разом із тим, їхнє дослідження показують, що меседжі «конспірологічної» кампанії (тобто ті, в яких наявні ознаки теорій змови) домінують серед інших.

Ще на початку пандемії голова ВООЗ Тедрос Аданом Гебреїсус заявив про необхідність боротьби з троями та прихильниками теорій змови, які поширюють дезінформацію та підривають реакцію на спалах хвороби⁹.

Втім, загалом можна стверджувати про недостатню увагу до дослідження теорій змови в українському науковому дискурсі. Це зі свого боку призводить до браку заходів щодо створення контрнарративу конспірологічним меседжам, які в нашому випадку підважують зусилля у боротьбі з коронавірусом.

Л. Макінтайр наголошує на необхідності формування такого контрнарративу щонайменше для викриття брехні та заперечення неправдивих тверджень, які можуть сприяти переходу від звичайного незнання до деніалізму, коли люди перестають дослухатися і до фактів, і до здорового глузду (McIntyre, 2018).

Мета цього дослідження – виявити місце та структуру теорій змови в комунікації українських коронаскептиків щодо COVID-19. Це сприятиме кращому розумінню антивакцинного дискурсу та створенню контрнарративу.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- виявити та описати провідні меседжі конспірологічного характеру, які поширюють українські блогери-коронаскептики та противники вакцинації;
- визначити, хто з таких блогерів схильний до конспірології;
- з'ясувати, які меседжі є більш загальними і такими, що формують наратив, а які є допоміжними;
- визначити, наскільки помітним є зв'язок конспірологічного наративу, який формують коронаскептичні автори YouTube-каналів, з російським стратегічним наративом.

2. Теоретичне підґрунтя

Теорія змови – це спроба пояснити якусь подію чи явище шляхом посилання на підступи впливових людей, які намагаються приховати свою роль (принаймні до тих пір, поки їхні цілі не будуть досягнуті). Такої точки зору на теорії змови дотримуються вчені з Гарвардського університету К. Санстейн та А. Верм'юл, в роботі яких ідеться про «теорії змови, які є хибними, шкідливими та невинуватими (в епістемологічному сенсі)». В роботі також обговорюються різні розуміння природи таких теорій змови та різних версій видів помилок, зроблених тими, хто їх дотримується (Sunstein, 2009, с. 205).

Для нашого дослідження доречно орієнтуватися на пропонувані М. Баркуном принципи, які лежать в основі будь-якої теорії змови (Barkun, 2013, с. 3–4):

- припущення, що нічого не стається випадково;
- припущення, що все насправді не так, як здається на перший погляд;
- припущення, що все в світі взаємопов'язано між собою, в тому числі і через складні причинно-наслідкові зв'язки.

У роботі М. Яковлева приділено велику увагу дослідженню найпопулярніших сучасних теорій змови та інструментів, якими послуговуються конспірологи. Вчений наводить різні погляди на класифікацію конспірології, визнаючи, що типологізація цього феномену є складним завданням (Яковлев, 2013).

⁹ Йдеться у матеріалі “Immunizing the public against misinformation”, опублікованому на сайті ВООЗ 25 серпня 2020 р.

Медійний аспект розповсюдження теорій змови в Україні цікавив науковців здебільшого у розрізі російської пропаганди. Так, Т. Кузьо стверджує, що російські політтехнологи, припускаючи участь США в демократичних революціях, зокрема протестах 2004 року в Україні, сформували антизахідну конспірологію в Україні, яка була прийнята тодішніми українськими елітами для протидії як внутрішнім загрозам, так і під час критичних політичних подій (Kuzio, 2011, с. 222).

Пізніші дослідження вказують на те, що тактику популяризації теорій змови російською пропагандою можна вважати успішною. Наприклад, у 2020 р. науковці зафіксували, що на сході та півдні України спостерігається високий рівень переконання щодо зовнішнього управління Україною колективним Заходом, а також щодо проведення американцями медичного експерименту над українцями за сприяння У. Супрун (Gentile, 2022). Дослідники доходять висновку, що поширення прокремлівськими медіа теорій змови щодо подій на пострадянському просторі дає змогу російським політичним лідерам поглибити наявні суспільні тріщини, водночас утворюючи нові.

Загалом же російський нарратив про «зовнішнє управління» є найбільш активно «експортованим» місцевими агентами впливу та одним з найефективніших. У звіті Українського кризового медіа-центру стверджується, що розповсюдження нарративу, згідно з яким над українцями до того ж проводиться масовий експеримент, відбувалося в межах заходів з популяризації антивакцинації в Україні¹⁰. У цьому дослідженні автори також покликаються на опитування, яке у 2020 р. показало, що 46% українців погоджувались з тезою про те, що Україною керує Міжнародний валютний фонд¹¹.

Група науковців з Франції зазначає, що за сприяння соціальних мереж оманливі чутки та теорії змови, пов'язані з походженням COVID-19 та пандемією взагалі, поширилися світом (навіть швидше за сам вірус) та почали розповсюджувати страхи та плутанину, створюючи паніку та сприяючи нагнітання страху, расизму та ірраціональної поведінки (Deroux, 2020, с. 2). К. Лі, згадуючи це дослідження, погоджується, що емоції мають вирішальне значення для розбудови солідарності під час пандемії, особливо коли люди ізольовані та фізично віддалені через карантин. Вивчаючи реактивні онлайн-коментарі до новин про COVID-19, дослідниця доходить висновку, що прихильники різних теорій змови щодо походження хвороби використовують схожі дискурсивні стратегії та мову ворожнечі. Авторка зазначає, що хоча конспірологічні теорії і неможливо зупинити, результати критичного дискурс-аналізу можуть допомогти формуванню медіаграмотності рядових представників онлайн-аудиторії, які самі не помічають використання прихованих та потенційно небезпечних дискурсивних стратегій (Lee, 2022, с. 233).

Фактор солідарності, згаданий у цих роботах, на нашу думку, є важливим в контексті дослідження конспірології. Дослідники помітили, що екстремістські групи та рухи, відомі ще до пандемії, мобілізуються довкола теорій змови, пов'язаних зокрема з пандемією. До того ж локдаун дав людям змогу проводити більше часу онлайн, що могло сприяти поширенню ідей, наприклад, руху «суверенних громадян» (Tarlin, 2023). Цей рух має різні форми в різних країнах, але ґрунтується на схожих переконаннях, особливо коли йдеться про COVID-19. Його послідовники відкидають легітимність уряду та правових систем, вважаючи, що люди можуть існувати поза цими структурами. Вони часто закликають до «паперового тероризму» – перевантаження державних органів беззмістовними скаргами

¹⁰ Аналітичний звіт Групи з аналізу гібридних загроз Українського кризового медіа-центру «Огляд основних операцій російського інформаційного впливу в Україні за перше півріччя 2021 року».

¹¹ «Як змінились уподобання та інтереси українців до засобів масової інформації після виборів 2019 р. та початку пандемії COVID-19», фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» на замовлення ГО «Детектор медіа», серпень 2020 р.

та зверненнями, поширюють інструкції з ухилення від сплати податків чи боргів, створюють паралельні державні утворення зі своїми «паспортами», а іноді навіть вдаються до радикальних чи екстремістських дій (Sarteschi, 2020, с. 4).

К. Салазар-Фернандес з групою дослідників наголошують, що конспірологічні переконання щодо вакцини проти COVID-19 пов'язані з меншою вірою в ефективність вакцини й негативно впливають на сприйняття ефективності вакцини. Автори стверджують, що майбутні дослідження повинні зосередитися на створенні чітких, доступних і переконливих повідомлень, які протидіють конспірологічним переконанням і зміцнюють довіру до вакцини. Такі зусилля можуть суттєво вплинути на формування ефективної політики охорони здоров'я (Salazar-Fernández, 2023, с. 11).

В одному з небагатьох українських досліджень короноскептичної конспірології Є. Джиджора аналізує маніпулятивні методи поширення теорії змови, зосереджуючи увагу на єдиному кейсі: «Коронавірус запустили для того, щоб встановити вишки 5G та вакцинувати всіх людей на планеті». Слід зауважити, що і джерелами дослідження в цій роботі є кілька публікацій лише однієї блогерки, яка до того ж діє не в українському медійному полі. Дослідник підкреслює важливість того, щоб технології створення та розповсюдження теорій змови стали предметом подальшого наукового вивчення (Джиджора, 2021, с. 46).

Ми вважаємо недостатнім рівень дослідженості згаданих технологій, а також дискурсивних прийомів конспірологів саме в Україні, де спостерігається високий рівень схильності до віри у теорії змови.

3. Методи дослідження

Джерелами цього дослідження стали публікації найбільш активних суспільно-політичних YouTube-каналів. Користуючись оглядами дезінформації від Детектор Медіа, VoxUkraine, Texty.org та інших українських фактчекерських медіа, отримано список каналів, які постійно та систематично поширювали інформацію про епідемію COVID-19 чи пов'язані з епідемією явища (карантинні обмеження, вакцинація тощо).

З цих ресурсів обрано 15 таких, що мають найбільшу аудиторію. Авторами цих каналів є 13 українських блогерів (чи блогерських колективів), які системно виступають проти вакцинації від COVID-19 або публікують контент коронаскептичного характеру. Відібрано по 35 відео, опублікованих на згаданих вище каналах у період від початку до закінчення пандемії коронавірусу (з березня 2020 до травня 2023 р.). Загальна кількість відібраних відео становить 525 публікацій. З них виокремлено такі, де йдеться про теми, пов'язані з COVID-19 (карантинні обмеження, вакцинація тощо), з кількістю переглядів понад 1000 (загалом 200 публікацій).

Застосовано метод контент-аналізу для ідентифікації в цих відео меседжів, пов'язаних із коронавірусом. Для цього кодували текстову (заголовки, написи на обкладинках та в самих відео), графічну (обкладинки та зображення) та звукову (промови авторів або інших спікерів) інформацію.

Серед меседжів виділяли такі, що містили компоненти чи ознаки конспірології, визначені в роботах К. Санстейн, А. Верм'юлом та М. Баркуном. Узагальнивши їх, отримано вісім найбільш поширених блогерами-коронаскептиками конспірологічних меседжів.

Використовуючи метод аналізу меседжів, визначено ступінь їх узгодженості та місце кожного з них в загальному нарративному полі. За допомогою дискурс-аналізу визначено ролі кожного з авторів YouTube-каналів, які вони відіграють для формування цього поля.

4. Результати і обговорення

4.1. Поширеність теорій змови серед блогерів-коронаскептиків

Для визначення списку найпопулярніших каналів враховано кількість підписників та переглядів відео на них. Ці дані (актуальні станом на 01.12.2023) наведено у таблиці (див. табл. 1).

Таблиця 1

Назва каналу	Автор(и) каналу	Кількість підписників, тис	Перегляди
Тарас Юрист Адвокат Одесса	Тарас Никифорчук	706 (+59.0 ¹²)	138 854 262
ЮрАналітика – Адвокат Сергій Гула	Сергій Гула	581 (+22.0)	128 876 689
Адвокат Болтик	Антон Болтик	390 (+36.0)	62 108 412
ДНК	Олексій Кутепов, Жан Новосельцев	249 (-1.0)	23 387 210
Антон Гура	Антон Гура	163 (+24,0)	14 640 244
Знай Свої Права!	Мар'ян Чава	140 (+58,6)	18 520 527
Остап Стахів ¹³	Остап Стахів	135 (0)	17 513 024
Жан Новосельцев	Жан Новосельцев	130 (+25,0)	18 403 823
РОБОТАЄ / Володимир Паньчак	Володимир Паньчак	107 (+33,2)	10 912 093
TRIGGER MMA	Анатолій Якименко	61,7 (+7,1)	11 203 834
Александр Надёжа	Олександр Надьожа	59,6 (+0,7)	8 291 818
Сергій Філіпенко	Сергій Філіпенко ¹⁴	58,1 (+6,0)	5 940 992
Надёжный Журналист	Олександр Надьожа	46,3 (-1,3)	6 495 707
Анатолій Якименко	Анатолій Якименко	27,5 (+2,2)	1 827 843
Ольга Яремійчук	Ольга Яремійчук	15 (+1,3)	751 103

Виявилося, що з моменту офіційного завершення пандемії у травні 2023 р. (та зниження зацікавленості аудиторією тематикою коронавірусу), кількість підписників на більшості каналів коронаскептиків збільшилася. Це пов'язано з тим, що блогери продовжують публікувати контент, не обмежуючись темою COVID-19. Наприклад, з початком повномасштабного російського вторгнення в Україну автори каналів почали приділяти увагу війні та пов'язаним з нею явищам. У попередньому дослідженні автори виявив, що деякі блогери-коронаскептики проводять конспірологічний зв'язок між коронавірусом і війсь-

¹² у дужках вказана різниця з кількістю підписників на 01.05.2023 р. (завершення пандемії COVID-19)

¹³ канал заблоковано у лютому 2023 р.

¹⁴ не зважаючи на те, що канал названий іменем Сергія Філіпенко, у відео фігурують різні люди, які зазвичай не називають своїх імен

ковою агресією та її наслідками. В згаданій роботі автор довів інституційний зв'язок між більшістю цих блогерів (Зубар, 2023, с. 361).

4.2. Місце теорій змови в контенті блогерів-коронаскептиків

В дослідженні узагальнено поширювані у відео конспірологічні меседжі. У таблиці (див. табл. 2) наведено стислий опис популярних серед блогерів-коронаскептиків меседжів та цитати-прикладі з них.

Таблиця 2

Меседж та опис його суті	Цитата-приклад ¹⁵
<p>М-Т (тотальний контроль) Впроваджується тотальний контроль над населенням COVID-19 (тут і далі – або пов'язані з ним обмеження) необхідний для контролю над населенням.</p>	<p>«Мета політиків – прирівняти вакцинацію до побутових звичок... Це робиться для того, щоб привчити до вакцинації та забезпечити безумовний доступ до організму» (А. Якименко, WXb5cIko2ak).</p> <p>«Це гра, і ми гравці, ви граєте. Це та ж гра в кальмара. Ти вибираєш собі роль, ким ти будеш. Або набрався сил і все усвідомив, або все життя у цій грі залишаєшся пішаками, на яких всі їздять. З нами грають. Треба хакнути цю систему і не підкорятися їй» (О. Надьожа, 1hXPP_CGyw).</p> <p>«Два роки тому багато хто прозрів, хто ходив в масках, пам'ятають, як ламалася воля людини, де люди мимоволі, опустивши голови, надівали ці намордники і закривали рот і терпіли. Багато людей стане ще більш зазомбованими, вони будуть зламані, і ними буде легше управляти» (М. Чава, 8cJYImpwQjg).</p> <p>«Правої свободи стане менше... Під дією тих чи інших захворювань можливості перевірки майна, автомобіля, зупинки, примусової госпіталізації, вимог конкретних, до речі щодо щеплення чи тієї самої чипізації... По інформації від Біла Гейтса, ... зараз активно розробляється можливість введення і запровадження ось цих чипів ... з необхідністю контролю переміщення людей» (С. Гула, 9aYiH2_UBH8).</p>
<p>М-Ш (штучність) COVID-19 чи його симптоми – штучні Коронавірус був створений штучно. Або ж симптоми, які пов'язують із захворюванням, насправді є наслідком штучного втручання.</p>	<p>«Поодинокі голоси вчених біохіміків і мікробіологів... говорять про те, що, власне, дефіцит кисню та падіння сатурації може бути сильно пов'язано з радіаційною небезпекою, випромінюванням вишок 5G» (О. Яремійчук, CdY9DQX6F14).</p> <p>«Команда з трьох німецьких вчених встановила, що хвороба має лабораторне походження» (А. Болтик, JkFoxMTJcRE).</p> <p>«Коронавірус – це хімічне отруєння гуанідином, який додають у воду бутильовану для знищення, стерилізації від мікрофлори» (О. Кутепов, E-s18DQPesA).</p> <p>«По протоколу чому померлих від цієї модної хвороби в целофан скручували і ховали так... Є така інформація, що в Німеч-</p>

¹⁵ У дужках зазначені автор(и) каналу, на якому опубліковано відео, а також унікальний ідентифікатор відео, який за яким воно доступне на YouTube за посиланням у форматі <https://youtu.be/ІДЕНТИФІКАТОР>, наприклад: <https://youtu.be/E-s18DQPesA>. Цитати перекладено українською.

	<p>чині лікарі виявили, що це не вірус, а бактерія, яка може лікуватися звичайними антибіотиками. Це отрута» (С. Філіпенко, IC2cdi439T4).</p>
<p>М-П (прибуток) Коронавірус існує для отримання прибутків Певна (або одразу кілька) зацікавлена сторона заробляє на хворобі, карантинних заходах чи вакцинації, а тому сприяє її поширенню. Серед таких сторін називають політиків, деякі неприбуткові організації та фармакологічні компанії.</p>	<p>«Створення цифрових послуг електронної охорони здоров'я, щоб дозволити постачальникам послуг, тобто фармамафії і фармабізнесу, обмінюватися електронними рецептами та реzeюме пацієнтів. Другий елемент – підключення та обмін даними для досліджень... Їм дуже зручно проколоти і з боку постерігати, що з цього вийде» (Ж. Новосельцев, tOzPaD96oI) «Заробляють на тестах на ковід в антисанітарії на автовокзалах. Сидять на відкатах» (О. Надьожа, aXра673dfXc). «Американське управління санітарного нагляду і якості харчових продуктів і медикаментів оголосило, що обмежує використання вакцини «Джонсон і Джонсон». Причина в тому, що є величезний ризик синдрому згортання крові. Ми говоримо про тромбоз, який часто має наслідком летальність. По суті це заборона використання. Я не здивуюся, якщо цей засіб буде далі у використанні інших країн, включно з Україною. Десь ці партії треба буде відправити. За низькою ціною благодійна допомога, щоб в збиток не піти, або, може, чуть-чуть мати наварчик» (С. Гула, dBOfETC-R-c). «Лікарі також отримували свою стимуляцію. Вона може бути різною, але все одно зводиться до грошей... В Україні подвійна стимуляція – і лікарів, і пацієнтів, щоб вони йшли назустріч один одному за цими грошиками... Вакцина надається безплатно, і до безплатної вакцини ще потрібна і стимуляція, ще й лікарям. Чому медики не агітують без грошей?» (А. Якименко, k6OHvCJQ0mI).</p>
<p>М-Г (геноцид) Здійснюється спланований геноцид Захворювання (або ті симптоми, які пов'язують з коронавірусом) або вакцинація від нього покликані для знищення населення.</p>	<p>«Вони говорять: “Сталася модна хвороба, треба всіх присипати згори...” і з цим впораються військові, тому що вони і так сиплють, тільки трохи інші хімікати... Дозволяється використовувати біоциди. Для чого вони це роблять? Хтось каже, що нас підтравлюють, хтось каже, що це змінює клімат» (Ж. Новосельцев, 29gm_VmetZQ). «Зараз літаки не літають, вони включають систему “Харп”, розпилюють це, а ми дихаємо... Це така система, вона була розроблена американцями... це така радіолокаційна система. Йде таке нагнітання, змінюється іонізація... Таку систему “Харп” поставили в Маріуполі, коли почалася війна в 14-му році. Тому і зачистка така сильна тих територій була. Коли вмикають ті системи “Харп”, старайтеся поменше бути на свіжому повітрі, бо ніякі намордники та засоби захисту... нам не забезпечать належного захисту. Коли солі важких металів попадають в наш організм, то виникають оті всі симптоми, від яких люди помирають» (О. Стахів, QHJoukt2QWQ). «Або ми будемо об'єднуватися і протестувати проти того геноциду, що влаштували в Україні зокрема і на всій земній кулі, якщо ми не будемо боротися, ми програємо. Ворог в Україні сидить у нас на керівних посадах. Нас знищують фізично» (В.</p>

	<p>Паньчак, пс9lRx8-6Is).</p> <p>«До 2025 року залишиться всього чотири мільйони населення. Іде суцільне знищення українського народу. Так звані світові “швабри” [їдеться про економіста Клауса Шваба – прим.] говорять в своїх інтерв’ю, що Україна це буде перша країна, де буде зачистка територій» (М. Чава, mTh3g5fnpXg).</p>
<p>М-Е (експеримент) Здійснюється медичний експеримент COVID-19 – це масовий медичний експеримент, за який ніхто не несе відповідальності.</p>	<p>«Ті люди, які біжать на вколювання, які не розуміють, що над ними офіційно проводять експеримент, за який ніхто не несе відповідальності, і вони добровільно дають дозвіл на цей експеримент... Скільки африканських людей вже загинуло від “добрих” експериментальних вакцин Біла Гейтса» (О. Яремійчук, Mgd0nYwqfXI).</p> <p>«Профільні відділення захворювання легень будуть досліджувати нові протимодних процедур препарати. Також з’являться і “Астрозенека” і “Пфайзер”, і “Біофарма”... Головне – де це буде випробуватися. Американці стверджують, що смертність 50%. З 2020 міжнародні компанії замовляють клінічні випробування на українських людях» (А. Гура, i0SxUаро080).</p> <p>«Ми вже знаємо, і рішеннями судів це підтверджено, що над нами проводять медичний експеримент. 31.12.21 був наказ МОЗ дозволити проведення клінічних випробувань лікувальних засобів, що спрямовані на ліквідацію модного захворювання. Але над ким? І яким способом?» (А. Болтик, qсYzsFF_IU).</p> <p>«Відповідальних в центрі щеплень немає. Чим колють – ні нам не говорять, ні тим, кому колють. Нема холодильних камер. Жижу якусь колять, а холодильних камер нема. Людина підписує, що бере на себе відповідальність, що в неї вколюють цю жижу і дає право збирати свої персональні дані, які тут же відправляють кудись, мені невідомо куди, в міжнародні структури, це все йде звіг. Баранів на убій, і ще звітують. Поліклініки закривають, а вже колють в торгових центрах, де бруд, сміття» (О. Стахів, DiqU_arN4b8).</p>
<p>М-З (заякування) Людей просто заякують коронавірусом Уряди країн (або українська влада зокрема) за допомогою COVID-19 чи карантину заякують своє населення, хоча насправді хвороба не є страшною.</p>	<p>«В березні 2020, коли почався цей цирк з ковідом, і він тривав 20-й рік, потім 21, нас всіх кололи, вимагали оці всі QR-коди, чипували нас і тому подібне, лікували нас від хвороб, які назвали б моднокороною хворобою... Всі-всі держави як під копірку вводили на своїх територіях лохдаун. На простий народ спустили всіх поліцаїв, щоб нас гнобили за оці намордники на обличчі і таке подібне» (В. Паньчак, VF3VfQlujwY)</p> <p>«Ляшко зробив заяву, що закриття парків і скверів з епідеміологічної точки зору повністю не має сенсу. Це зроблено просто, щоб заякати народ. Завдяки цьому психологічному ефекту у людей з’явилося відчуття небезпеки і необхідність дотримуватися карантину, який запровадив уряд... Може, вони самі в це не вірять і вважають, що все абсурд і неправда, тому вони і не бояться захворіти. А ви носіть маски, а то вас оштрафують... Такі дії з заякування народу. Заякали мільйони» (Т. Никифорчук, e8hW65L5qYс).</p> <p>«Усі оті закони діють лише на хворих і у випадку надзвичайно-</p>

	<p>го стану... А ви бачили відповідь від МОЗ, що епідемії в Україні немає. Немає і карантину введеного... Вас просто залякують... Тобто ви зрозуміли, не ведіться. Це вас беруть на понт... Думають, а раптом ви злякаєтесь і наробите помилок, надасте їм інформацію про себе» (С. Філіпенко, 72s0tszDB9c).</p>
<p>М-У (управління) Україна перебуває під зовнішнім управлінням Україною насправді управляють країни Заходу, міжнародні організації чи транснаціональні корпорації, а національний уряд тільки виконує їхні доручення.</p>	<p>«Росія напала, і в нас К-19 випаровується, не стало його. Але дана угода якраз боротьба з лохотроном К-19, все запускає. Що цікавого в цій угоді? Якщо Україна захоче вийти, вона може вийти, але всі програми, які вона взяла по цій угоді, вона повинна їх дозавершити... Рішення комісії з якогось дива прирівнюються до рішень Європейського суду... Плюс Україна, коли приймаються рішення по ній, вона не має засідати в тій комісії. Лише доводяться до відома України рішення щодо України. Тобто ми фінансуємо, а рішення не приймаємо» (А. Болтик, G2sehV3FqBM).</p> <p>«Яка незалежність, коли наРОД в намордниках? Поки ми б'ємось на смерть брат з братом, євреї переберуться жити в Україну» (О. Надьожа, QG42Hrqn860).</p> <p>«Журнал Economist контролюється силами, які планують знищити людство на цій землі. Після виходу (<i>статті про всадників апокаліпсису в 2019</i>) в 2020 році в березні розпочався цирк з так званим ковідобесієм. Нам всім вдягли намордники, нас всіх заганяли в дома, фактично були знищені всі права людини, наша особиста воля... і два роки знущались з нас...Всі країни приводили в хід те законодавство, ті рекомендації, які нам давала ВООЗ, і всі ви примітили, що це були абсурдні прийняття рішень. Нас лікували від хвороби, яка безсимптомна» (В. Паньчак, hVV9IR-0KQI).</p> <p>«Нам завжди будуть загрозувати «надуті» спалахи пандемії, тому що ми не маємо суб'єктності... Якщо нам наші партнери дадуть чергову позику під зобов'язання закупити та реалізувати якусь вакцину від даного виробника, то пандемія буде. А якщо такого зобов'язання не буде, то і пандемії не буде. Тут не медичне питання» (А. Якименко, pE-t60_x9x8).</p>
<p>М-К (корпорація) Україна – «корпорація» Україна – не держава, а «корпорація» [а отже, українські державні органи нелегітимні, як і їхні вимоги, наприклад, носити маску або вакцинуватися – прим.]</p>	<p>«Україна – учасник міжнародної фінансової корпорації, створеної Міжнародним банком реконструкції та розвитку, який входить в групу світового банку. Центр в Вашингтоні, валюта США... Уряд України – це учасник міжнародної корпорації, а НБУ – це сховище для міжнародної фінансової корпорації. По статуту, нагадаю, НБУ – незалежна фінансова установа. Незалежна від кого? Від людей, громадян України... Нас ніхто не питав, і нам треба виходити з цієї матриці, заявляти статус людини, не підкорятися системі. Вийти з всіх ВООЗів, МВФ» (О. Стахів, LDDcPoJthLc).</p> <p>«За документами, ми знаходимося в морі, бо нам видали пас-ПОРТА корпорацій, тому що держав нема. Наша корпорація знаходиться десь в США в двоповерховому будинку, там офіс корпорації “Україна“... Пландемія не прокатила. Вони розуміють, що своїми жижами не встигли всіх переколоти. Це не наш</p>

	уряд, це уряд чужоземців... Кукловодів треба поміняти. Вони не мають права керувати» (О. Надьожа, vdx8bSn_yuo). «24 серпня 1991 року нам нав'язали незрозумілий суб'єкт і розказали, що ми незалежна держава. Насправді змінили УРСР на Україну. Чому дотепер немає визначеного юридично українського народу як власника?» (М. Чава, um_IHLPSneE).
--	---

Серед 200 відео, які потрапили до вибірки, в 115 (57,5%) міститься принаймні один зі згаданих конспірологічних меседжів.

Діаграма (рис. 1) демонструє кількість публікацій, в яких виявлені меседжі на підтримку теорії змови:

- М-Т. Впроваджується тотальний контроль над населенням;
- М-Ш. COVID-19 чи його симптоми – штучні;
- М-П. Коронавірус існує для заробітку;
- М-Г. Здійснюється спланований геноцид;
- М-Е. Здійснюється медичний експеримент;
- М-З. Людей навмисне залякують корона вірусом;
- М-У. Україна перебуває під зовнішнім управлінням;
- М-К. Україна – «корпорація»

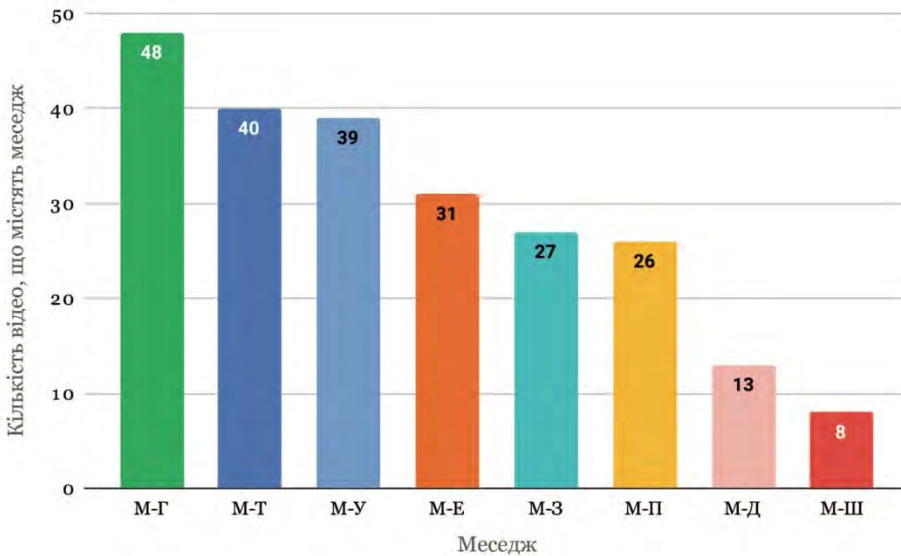

Рисунок 1. Кількість публікацій, в яких виявлені меседжі на підтримку теорії змови

Як видно з діаграми, доміантною серед українських коронаскептиків є твердження, що захворювання або вакцинація від нього покликані знищити населення (М-Г). Другий за популярністю меседж – певна сторона використовує COVID-19 для тотального контролю над людьми (М-Т), ці меседжі є основоположними у теорії щодо формування так званого «Нового світового порядку». Він передбачає, серед іншого, знищення більшої частини

населення України (інколи – заселення її західними «хазаями») і подальший контроль над тими, хто вижив.

Майже таке саме поширення мають ті меседжі, які є частиною російського стратегічного нарративу, згідно з яким в Україні проводиться масовий медичний експеримент (М-Е), який можливий завдяки зовнішньому управлінню колективним Заходом та вигідний саме йому (М-У). Ці меседжі мають вказувати аудиторії на місце України як жертви у глобальній змові, інспірованій колективним Заходом.

Наступне за популярністю місце посіли «допоміжні» меседжі, які розкривають цілі поширення COVID-19 та запровадження карантинних заходів. Стверджується, нібито певна зацікавлена сторона (або одразу кілька таких сторін) заробляє на хворобі та засобах проти неї (М-П), а уряди країн використовують тактику залюкування (М-З) свого населення, хоча вірус не є страшним.

Менш популярним є меседж про те, що держави Україна не існує, а отже, і карантинні обмеження або вимоги вакцинуватися є нелегітимними (М-К). Втім, було б недоречно вважати його просто «поширеною версією» ідеї щодо західного зовнішнього управління в Україні. Схожі аргументи використовують в комунікації «суверенні громадяни», яким властиво заперечувати легітимність будь-яких держав (Tarlin, 2023). Цей меседж неможливо однозначно назвати частиною російської пропаганди. В згаданій країні існує свій майже ідентичний аналог цього руху – «громадяни СРСР», які не визнають саму російську федерацію та її закони (Sarteschi, 2020, с. 3). Їхня риторика схожа на аргументи, поширювані на каналах українських блогерів-коронаскептиків (наприклад, М. Чави чи С. Філіпенка), які в своїх конспірологічних теоріях заперечують той факт, що УРСР припинила своє існування.

Нарешті, найменш згадуваним є меседж про те, що COVID-19 має штучне походження або взагалі не існує (М-Ш). Згідно з ним, з погіршенням стану здоров'я інколи пов'язують сумнозвісні «вишки 5G», хоча серед українських коронаскептиків більш популярні звинувачення у бік бактерій (а не вірусу), отруєння «важкими металами» та іншими речовинами.

Враховуючи, що згадані нами блогери діють в одному дискурсивному полі, спостерігаємо певну узгодженість їхніх конспірологічних меседжів у єдиний нарратив. У своїх публікаціях блогери-коронаскептики самі аргументують логічний зв'язок між цими ідеями.

У загальних рисах картина світу, створювана цими меседжами, може мати такий вигляд:

Світові еліти планують встановити новий світовий порядок, головним завданням якого є тотальний контроль над населенням (М-Т) та отримання надприбутків (М-П). Для цього необхідно звільнити від населення територію України, щоб скористатися її природними ресурсами та заселити її іншими людьми чи навіть націями (М-Г).

Для більш зручного досягнення цієї мети запроваджуються такі заходи:

- *впровадження в Україні зовнішнього управління (М-У);*
- *залюкування населення нібито «смертельним вірусом» (М-З);*
- *отруєння людей за допомогою хімічних речовин, розпиливих з літаків, та випромінювання з вишок (М-Ш);*
- *розрив звичних соціальних контактів та збільшення легеневих хвороб через носіння масок (М-Ш);*
- *продаж протиепідемічних засобів (масок) людям та вакцин урядам (М-П);*
- *введення чипів під час вакцинації (М-Т);*
- *проведення глобального медичного експерименту над людьми (М-Е).*

Задля уникнення такого майбутнього людям потрібно відмовитися від статусу фізособи у фейковій державі (насправді корпорації) «Україна», не вакцинуватися та не виконувати вимог протиепідеміологічних заходів.

4.3. Схильність блогерів до конспірології

Для визначення ступеня схильності кожного з авторів каналів до конспірології підраховано частку публікацій, в яких вони поширювали хоча б один з меседжів, серед загальної кількості відео на теми, пов'язані з COVID-19 (рис.2).

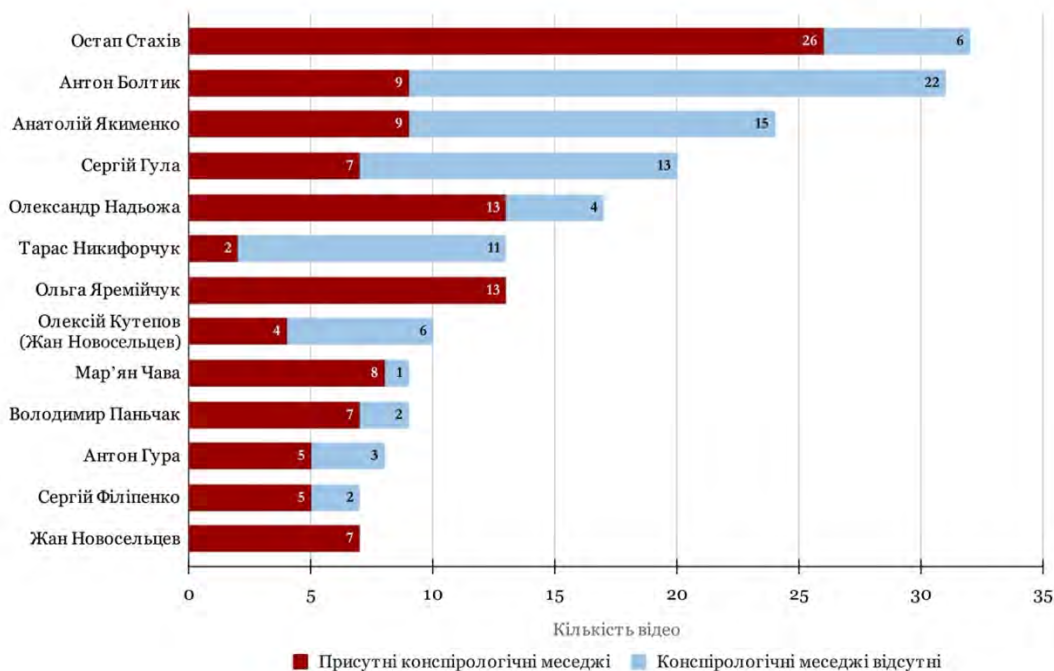

Рисунок 2. Частка публікацій, в яких блогери поширювали хоча б один з меседжів, серед загальної кількості відео на теми, пов'язані з COVID-19

З діаграми видно, що найбільша кількість публікацій (26 з 32), в яких обстоюються конспірологічні теорії, було опубліковано блогером О. Стаховим.

У відсотковому співвідношенні найбільше серед опублікованих відео, в яких йдеться про COVID-19, присутні конспірологічні меседжі у відео, опублікованих на каналах О. Яремійчук, Ж. Новосельцева та В. Паньчака – у кожному зі своїх відео вони виступають на підтримку теорії змови.

Блогери Т. Никифорчук, С. Гула та А. Болтик мають найбільшу аудиторію і при цьому поширюють найменше конспірологічних меседжів. Це пояснюється тим, що вони є частиною «правозахисної» групи та звертають увагу здебільшого на юридичний (а не «світоглядний») аспект коронавірусних обмежень та заходів з боротьби з захворюванням (Зубар, 2023, с. 360).

Втім, навіть серед найменш схильних до конспірології блогерів зустрічаються меседжі на підтримку теорії щодо проведення в Україні медичного експерименту. Загалом же

можна стверджувати про рівний розподіл конспірологічних меседжів серед блогерів-коронаскептиків (рис. 3).

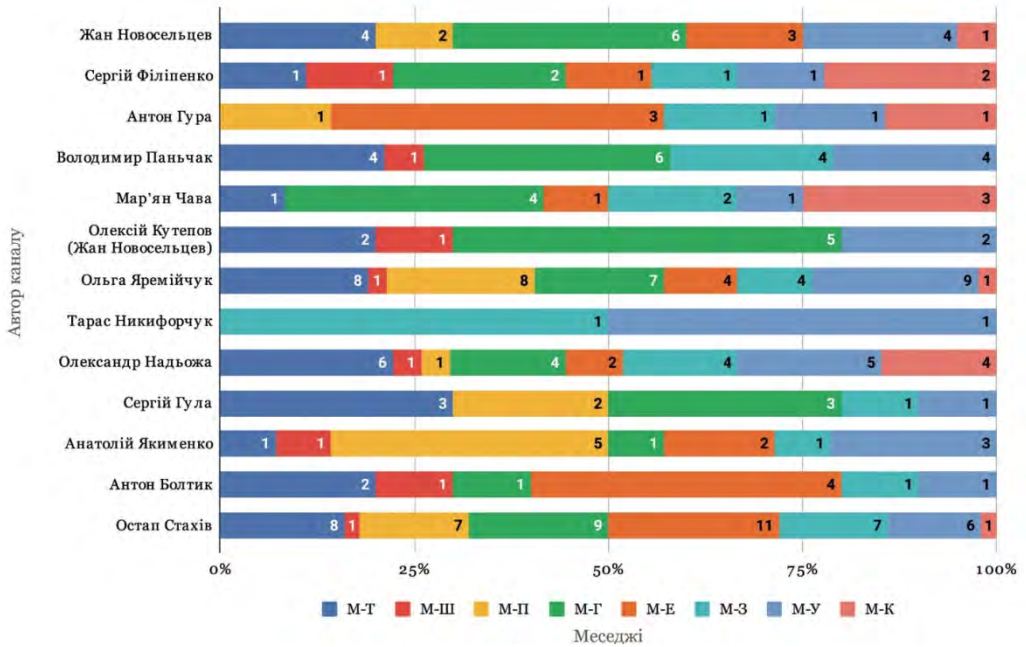

Рисунок 3. Розподіл конспірологічних меседжів серед блогерів-коронаскептиків

Найбільш схильний до конспірології представник противників вакцинації О. Стахів з різною частотою поширював всі вісім виокремлених нами меседжів. Він найактивніше виступає на підтримку ідеї щодо «медичного експерименту». Разом з ним до поширення всіх конспірологічних меседжів докладається дещо менш популярна блогерка О. Яремійчук, хоча сама вона більш схильна до обстоювання думки, що COVID-19 є засобом отримання прибутку світових еліт.

Інші ж блогери відіграють свої ролі в конструюванні загального наративу та поширюють певний набір меседжів конспірологічного характеру.

Наприклад, до заперечення існування України як держави, найбільше залучені М. Чава та О. Надьожа. Найактивніші апологети такої думки оперують псевдоюридичними аргументами, стверджуючи, серед іншого, що державні органи України є приватними структурами. Це (разом з іншими їхніми меседжами) робить їх дискурсивно близькими до згаданого нами руху «суверенних громадян». Наприклад, якщо його західні послідовники агресивно аргументують свою відмову від носіння масок чи вакцинації тим, що «вони не персони, а суверени» (Saterchi, 2021), їхні українські однодумці в аргументації використовують протиставлення «живих людей, а не фізичних осіб».

Водночас до поширення меседжу «спланованого геноциду» найактивніше долучаються В. Паньчак, Ж. Новосельцев та О. Кутепов. Примітно, що останні двоє часто вдаються до практики публікації на YouTube «вступного слова» до своїх відео, запрошуючи переглянути основну частину контенту на інших платформах, зокрема в їхньому Telegram-каналі. Пояснення такої стратегії наводять самі блогери – адже YouTube модерує

контент та блокує деякі відео, а подекуди і самі канали, які активно поширюють дезінформацію щодо коронавірусу.

Відносно невелику кількість поширених конспірологічних меседжів саме у YouTube-публікаціях А. Гури можна пояснити як «жанром» його контенту (який можна охарактеризувати подібним до «гонзо-журналістики») на цій платформі, так і спаданням його активності саме на цьому каналі комунікації.

Обмеження

Згадуючи про інші медіа-платформи, за допомогою яких скептики щодо вакцини комунікують зі своєю аудиторією, слід вказати на очевидні обмеження нашого дослідження. Так, джерелами цього дослідження є публікації тільки на YouTube, а не в інших соціальних мережах, відеохостингах чи месенджерах.

Також слід врахувати, що YouTube-канали (чи значна кількість відео) кількох популярних коронаскептиків, згаданих у матеріалах українських фактчекерів, було заблоковано під час різних етапів нашого дослідження (йдеться про канали К. Стремоусова, О. Файст, О. Стахова та ін.), що завадило включити деякі публікації до джерельної бази.

5. Висновки

Проаналізувавши публікації авторів, скептично налаштованих щодо вакцинації від COVID-19, та коронаскептиків, визначено низку меседжів конспірологічного характеру. З'ясовано, що ці меседжі узгоджені між собою та формують єдине нарративне поле глобальної теорії змови. Одні з цих меседжів є фундаментальними та описують цілі таємничих сил. Інші меседжі є допоміжними та вказують на засоби, за допомогою яких описані цілі мають бути досягнуті, або ж вказують на місце України та українців (інколи «слов'ян») в картині глобальної змови.

Визначено, що конспірологічні меседжі посідають важливе місце у комунікації українських коронаскептиків: у понад половині відео зустрічаються ознаки конспірології, а в деяких відео містяться одразу кілька меседжів різного характеру. Кілька авторів каналів поширюють всі вісім виявлених у дослідженні меседжів, а деякі фокусують свою увагу тільки на кількох конспірологічних ідеях, і активно просувають саме їх.

Значна частина конспірологічних меседжів противників вакцинації є частиною стратегічного нарративу, поширюваного російською пропагандою. Так, серед них популярністю користується ідея впровадження в Україні зовнішнього управління, а також проведення над українцями медичного експерименту.

Заперечення державності України, яке є частиною одного з конспірологічних меседжів, може свідчити про дискурсивний зв'язок деяких українських блогерів-коронаскептиків з рухом «суверенних громадян», який стає дедалі популярнішим у різних країнах та набуває небезпечних форм.

Можна вважати перспективними подальші дослідження українського конспірологічного дискурсу. Доцільним було би вивчення контенту та меседжів, присвячених не лише COVID-19, а й іншим явищам, згадуваним у публікаціях: мобілізації, війні, введенням «цифрової валюти» тощо.

References

- Barkun, M. (2013). *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America*. University of California Press.
- Depoux, A., Martin, S., Karafillakis, E., Preet, R., Wilder-Smith, A., & Larson, H. (2020). The pandemic of social media panic travels faster than the COVID-19 outbreak. *Journal of Travel Medicine*, 27(3), 1–2. <https://doi.org/10.1093/jtm/taaa031>

- Dzhydzhora, Ye. (2021). Conspiracy theory as a propaganda communication model (how 5G towers are related to the coronavirus and B. Gates vaccines). *Dialog: Mediastudios*, (26), 37–51. <https://doi.org/10.18524/2308-3255.2020.26.225306>
- Gentile, M., & Kragh, M. (2022). The 2020 Belarusian presidential election and conspiracy theories in the Russo-Ukrainian conflict. *International Affairs*. <https://doi.org/10.1093/ia/iia053>
- Korolchuk, O., Vasiuk, N., Klymkova, I., Shvets, D., & Piddubnyi, O. (2023). COVID-19 Vaccination under Conditions of War in Ukraine. *Asian Bioethics Review* 15, 259–281 (2023). <https://doi.org/10.1007/s41649-023-00248-3>
- Kuzio, T. (2011). Soviet conspiracy theories and political culture in Ukraine: Understanding Viktor Yanukovich and the Party of Regions. *Communist and Post-Communist Studies*, 44(3), 221–232. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2011.07.006>
- Lee, C. (2022). Chapter 10. COVID-19 conspiracy theories as affective discourse. In *Conspiracy Theory Discourses* (pp. 215–238). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/dapsac.98.10lee>
- McIntyre, L. C. (2018). *Post-truth*. Cambridge, MA: MIT Press
- Pertwee, E., Simas, C., & Larson, H. J. (2022). An epidemic of uncertainty: rumors, conspiracy theories and vaccine hesitancy. *Nature Medicine*, 28(3), 456–459. <https://doi.org/10.1038/s41591-022-01728-z>
- Salazar-Fernández, C., Baeza-Rivera, M. J., Manríquez-Robles, D., Salinas-Oñate, N., & Sallam, M. (2023). From Conspiracy to Hesitancy: The Longitudinal Impact of COVID-19 Vaccine Conspiracy Theories on Perceived Vaccine Effectiveness. *Vaccines*, 11(7), 1150. <https://doi.org/10.3390/vaccines11071150>
- Sarteschi, C. M. (2020). Sovereign citizens: A narrative review with implications of violence towards law enforcement. *Aggression and Violent Behavior*, 101509. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101509>
- Sunstein, C. R., & Vermeule, A. (2009). Conspiracy Theories: Causes and Cures*. *Journal of Political Philosophy*, 17(2), 202–227. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9760.2008.00325.x>
- Taplin, P., Holland, C., & Billing, L. (2023). The sovereign citizen superconspiracy: Contemporary issues in native title anthropology. *The Australian Journal of Anthropology*. <https://doi.org/10.1111/taja.12480>
- Yakovliev, M. (2023). *Conspiracy theories. How (not) to become a conspiracy theorist*. Vikhola
- Zakharchenko, O., Avramenko, R., Zakharchenko, A., Korobchuk, A., Fedushko, S., Syerov, Y., & Trach, O. (2022). Multifaceted Nature of Social Media Content Propagating COVID-19 Vaccine Hesitancy: Ukrainian Case. *Procedia Computer Science*, 198, 682–687. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.12.306>
- Zubar, P. (2023). Part of the same conspiracy: linking the russia-ukraine war and COVID-19 in coronasceptic discourse in ukraine. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Philology. Journalism*, (3), 359–366. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.3/60>

Submitted 31.03.2024

Список літератури

- Barkun, M. (2013). *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America*. University of California Press.
- Джиджора, Є. (2021). Теорія змови як пропагандистська модель комунікації (як вишки 5G пов'язані з коронавірусом та «вакцинами Білла Гейтса»). *Диалог: медіа-студії*, (26), 37–51. <https://doi.org/10.18524/2308-3255.2020.26.225306>

- Зубар, П. (2023). Частина однієї змови: засоби пов'язування російсько-української війни та COVID-19 в коронаскептичному дискурсі в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, (3), 359–366. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.3/60>
- Яковлев, М. (2023). *Теорії змов. Як (не) стати конспірологом*. Віхола
- Deroux, A., Martin, S., Karafillakis, E., Preet, R., Wilder-Smith, A., & Larson, H. (2020). The pandemic of social media panic travels faster than the COVID-19 outbreak. *Journal of Travel Medicine*, 27(3). <https://doi.org/10.1093/jtm/taaa031>
- Gentile, M., & Kragh, M. (2022). The 2020 Belarusian presidential election and conspiracy theories in the Russo-Ukrainian conflict. *International Affairs*. <https://doi.org/10.1093/ia/iiaa053>
- Korolchuk, O., Vasiuk, N., Klymkova, I., Shvets, D., & Piddubnyi, O. (2023). COVID-19 Vaccination under Conditions of War in Ukraine. *Asian Bioethics Review*. <https://doi.org/10.1007/s41649-023-00248-3>
- Kuzio, T. (2011). Soviet conspiracy theories and political culture in Ukraine: Understanding Viktor Yanukovich and the Party of Regions. *Communist and Post-Communist Studies*, 44(3), 221–232. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2011.07.006>
- Lee, C. (2022). Chapter 10. COVID-19 conspiracy theories as affective discourse. *У Conspiracy Theory Discourses* (с. 215–238). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/dapsac.98.10lee>
- McIntyre, L. C. (2018). *Post-truth*. Cambridge, MA: MIT Press
- Pertwee, E., Simas, C., & Larson, H. J. (2022). An epidemic of uncertainty: rumors, conspiracy theories and vaccine hesitancy. *Nature Medicine*, 28(3), 456–459. <https://doi.org/10.1038/s41591-022-01728-z>
- Salazar-Fernández, C., Baeza-Rivera, M. J., Manríquez-Robles, D., Salinas-Oñate, N., & Sallam, M. (2023). From Conspiracy to Hesitancy: The Longitudinal Impact of COVID-19 Vaccine Conspiracy Theories on Perceived Vaccine Effectiveness. *Vaccines*, 11(7), 1150. <https://doi.org/10.3390/vaccines11071150>
- Sarteschi, C. M. (2020). Sovereign citizens: A narrative review with implications of violence towards law enforcement. *Aggression and Violent Behavior*, 101509. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101509>
- Sunstein, C. R., & Vermeule, A. (2009). Conspiracy Theories: Causes and Cures*. *Journal of Political Philosophy*, 17(2), 202–227. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9760.2008.00325.x>
- Taplin, P., Holland, C., & Billing, L. (2023). The sovereign citizen superconspiracy: Contemporary issues in native title anthropology. *The Australian Journal of Anthropology*. <https://doi.org/10.1111/taja.12480>
- Zakharchenko, O., Avramenko, R., Zakharchenko, A., Korobchuk, A., Fedushko, S., Syerov, Y., & Trach, O. (2022). Multifaceted Nature of Social Media Content Propagating COVID-19 Vaccine Hesitancy: Ukrainian Case. *Procedia Computer Science*, 198, 682–687. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.12.306>

Надійшла до редакції 31.03.2024

Academic journal

Scientific Notes of Institute of Journalism
T. 1 (84)
2024

The issue was prepared by:
Editors Tetyana Skotnykova, Nataliia Vashchenko

Journal homepage:
<http://www.scientific-notes.com/>

The journal available on
the websites of the academic databases and libraries:
<http://www.nbuv.gov.ua> (**Vernadsky National Library of Ukraine**);
<http://www.library.univ.kiev.ua> (**Maksymovych Scientific Library**).

Format: 70x108/16.
Conventional printed sheets: 9,4; circulation: 100.

Editorial:

The Educational and Scientific Institute of Journalism
Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1 Yuriy Illenka St., Kyiv, 04119, Ukraine.
Phone: +380444814548. Fax: +380444830981.
Email: publishing.group.ij@gmail.com

Publisher:

Interdepartmental Educational and Printing Laboratory
of the Educational and Scientific Institute of Journalism,
36/1 Yuriy Illienka St., office 102, 04119, Kyiv, Ukraine
Phone: +380444814548. e-mail: publishing.group.ij@gmail.com

*The author's copy of the journal is sent to the address,
specified by the author, at their expense.*

Наукове видання

Наукові записки Інституту журналістики
том 1 (84)
2024 рік

Над випуском працювали:

Редактори Тетяна Скотникова, Наталія Ващенко

Веб-сайт журналу:

<http://www.scientific-notes.com/>

Журнал доступний на академічних веб-ресурсах:

<http://www.nbu.gov.ua> (НБУ ім. В. І. Вернадського);

<http://www.library.univ.kiev.ua> (Наукова бібліотека ім. М. Максимовича).

Формат 70×108/16. Ум. друк. арк. 9,4

Наклад 100 пр.

Адреса редакції:

Навчально-науковий інститут журналістики

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

вул. Юрія Ілленка, 36/1, м. Київ, 04119.

Тел.: +380444814548. Факс: +380444830981.

Email: publishing.group.ij@gmail.com

Виготовник:

Міжкафедральна навчальна видавничо-поліграфічна лабораторія

Навчально-наукового інституту журналістики,

вул. Ілленка, 36/1, кімн. 102, м. Київ, 04119.

тел.: +380444814548; e-mail: publishing.group.ij@gmail.com

Авторський примірник журналу надсилається на вказану

автором адресу за його кошти.